

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Diplomová práce

Bc. Eliška Větrovská

Intervence sociálních pracovníků při konfliktním rozvodu

Intervention of social workers during conflicting divorce

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Oldřichu Matouškovi za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi věnoval v průběhu zpracování diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat za spolupráci pracovníkům orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kteří mi věnovali svůj čas a poskytli potřebné informace.

Bc. Eliška Větrovská

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Práce nebyla předložena jako splnění studijní povinnosti v rámci jiného studia nebo předložena k obhajobě v rámci jiného vysokoškolského studia k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
Bc. Eliška Větrovská

Klíčová slova (česky)

Rodina, rozvod, dítě, konflikt, sociální pracovník

Klíčová slova (anglicky)

Family, divorce, child, conflict, social worker

Abstrakt

Tato diplomová práce je zaměřena na konfliktní rozvod a na způsob práce sociálních pracovníků v souvislosti s ním. Práce je členěna na část teoretickou a praktickou. Cílem diplomové práce je informovat o tom, co rozvod může znamenat v životě člověka, jaké důsledky může přinést rozvádějícím se partnerům i dítěti. Teoretická část se zabývá rozvodem, jeho fázemi a možnými typy rozvodu. Dále je zde poukazováno na to, jak děti mohou rozvod vnímat a jaký dopad to na ně může mít. Další kapitoly pojednávají o tom, co je konflikt a jak může být s dítětem manipulováno v souvislosti s rozvodem. Na konci teoretické části je popsáno, jak by sociální pracovníci měli provádět šetření v rodině v souvislosti s úpravou poměrů k nezletilému dítěti. Praktická část se věnuje výzkumu, který byl uskutečněn prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany dětí. V rámci výzkumu bylo zjišťováno, co vše sociální pracovníci šetří v rodině v souvislosti s rozvodovou situací, zda postupují podle metodického doporučení MPSV a jestli je dle jejich názoru dostatečně hájen nejlepší zájem dítěte při rozvodovém řízení.

Abstract

This thesis is focused on conflicting divorce and the working methods of social workers in this context. The thesis is divided into theoretical and practical part. The thesis aims to inform about what divorce can mean in a person's life, what the consequences might cause to divorcing parents and a child. The theoretical part is concerned with divorce, its stages and possible types of divorce. It also discusses how children can perceive divorce and what impact it may have on them. Other chapters describe a "conflict" and the way how can be manipulated with child in connection with divorce. At the end of the theoretical part is outlined how social workers should do inquiries in the family in connection with adjustment of relationship to underaged child. The practical part is dedicated to research, which was accomplished with semi-structured interviews with social workers of Department of Social and Legal Protection of Children. The research has investigated what social workers examine in family in connection with divorce and whether they act upon methodological recommendations formed by Ministry of Labour and Social Affairs and also whether is the best interest of the child protected sufficiently by their opinion.

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1. Pojmy na úvod.....	10
1.1 Manželství.....	10
1.2 Rodina	10
2. Rozvod.....	12
2.1 Rozvod z právního hlediska.....	13
2.2 Fáze rozvodu.....	14
2.3 Typy rozvodů	16
2.3.1 „Konfliktní rozvod“	17
2.4 Děti a rozvod.....	18
2.4.1 Nejlepší zájem dítěte.....	20
3. Konflikt.....	23
3.1 Teorie dopadu rodičovského konfliktu na vývoj dítěte.....	25
3.2 Ovlivňování dítěte.....	26
3.2.1 Syndrom zavrženého rodiče.....	28
4. Šetření sociálních pracovníků.....	30
4.1 Doprovázený kontakt	33
4.2 Pohovor s dítětem	34
4.3 Role soudu v rozvodovém řízení	37
5. Metody řešení sporu v zahraničí	39
5.1 Cochemská praxe	39
5.1.1 Role podle profesí	40
5.2 Kolaborativní právo	42
PRAKTICKÁ ČÁST	44
6. Popis výzkumu	44
6.1 Metodologie výzkumu	45
6.1.1 Polostrukturovaný rozhovor	46
6.2 Cíle výzkumu.....	47

6.3 Výzkumné otázky	47
6.3.1 Konkrétní výzkumné otázky	48
6.4 Výzkumný vzorek	50
6.4.1 Etická rovina výzkumu	51
7. Výsledky.....	52
7.1 Analýza a interpretace výsledků polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky z OSPOD.....	52
8. Diskuze.....	64
9. Závěr	68
Zdroje.....	70
Přílohy.....	74

Úvod

Rozvod je jednou z nejnáročnějších životních situací v životě člověka. Američtí psychologové T. H. Holmes a R. H. Rahe vypracovali tabulku životních událostí, která ukazuje, jaké události nejvíce způsobují stresovou zátěž u dospělých. Rozvod je zde uváděn na druhém místě hned po úmrtí partnera nebo partnerky, které je bráno za nejvíce stresující událost (Hanzlovský © 2013).¹

Role rozvádějících se jedinců v průběhu rozvodového procesu krystalizují do typické komplementarity. To znamená, že oba partneři zaujmou k rozvodu jiný postoj. Jedním je nezávislý partner, ten, který si rozvod přeje a druhý je závislejší partner, ten, který chce rozvod brzdít nebo odvrátit směřování k němu. U dospělých osob vede rozvod k dlouhodobým psychickým reakcím, které jsou silnější u závislých partnerů. Tito partneři nejčastěji trpí depresemi, úzkostí a může se objevit také posttraumatický stresový syndrom. Intenzita reakce je závislá zejména na délce rozpadajícího se vztahu (Matoušek, 2013). Vzhledem k tomu, že konfliktní rozvody se většinou „táhnou“ hodně dlouhou dobu, reakce a dopady jsou velmi znatelné.

Děti rozvody prožívají také, i když si to rodiče mnohdy nepřipouští a během rozvodového řízení na to často zapomínají. Rozvod je pro ně náročnou situací, která může mít v některých případech povahu traumatu. Trvalé oddělení od jednoho z rodičů během každodenního soužití je samo o sobě bráno jako velmi významná ztráta. Rozpad biologické rodiny má dlouhodobé nepříznivé účinky na děti, které se objevují v jejich psychické rovnováze i v sociálním fungování v dospělosti. V průběhu rozvodu se u některých dětí objevují vykonstruované pocity viny za rozvod rodičů, které jsou doprovázeny smutkem a obavami. Během rozvodu se dítě často stává prostředníkem mezi rodiči a utěшитelem závislejšího rodiče, což pro dítě představuje nepřiměřenou zátěž (Matoušek, 2013). U konfliktních rozvodů jsou děti často svědky agresivních střetů rodičů a případně jsou využívány jako nástroj manipulace mezi dospělými.

Rozvodům většinou předcházejí dlouhodobé konflikty, které mají mnoho let trvající následky a to zejména ekonomické, psychologické i sociální. Vysoký počet rozvodů vede ke zvyšování počtu rodin s jedním rodičem, jímž je v ČR v současnosti ve více než 90% případů

---

¹ Viz příloha A. Tabulka životních událostí způsobující stres.

matka. Zhruba 33 tisíc dětí v ČR přichází ročně o trvalé soužití s jedním rodičem v důsledku rozvodu. V drtivé většině případů přichází o otce (Matoušek, 2008).

Na začátku teoretické části jsou upřesněny pojmy manželství a rodina. Blíže je specifikován samotný pojem rozvod, jeho fáze a druhy rozvodu. Dále se věnují tomu, jak rozvod vnímají děti a jaký dopad na ně může mít. Ve třetí kapitole je vydefinován pojem „konflikt“ a jak může být s dítětem manipulováno. Čtvrtá kapitola uvádí průběh šetření sociálních pracovníků v souvislosti s rozvody. Práce sociálního pracovníka je v tomto směru dle mého názoru velmi důležitá a to zejména z důvodu, že sociální pracovník z odboru / oddělení sociálně-právní ochrany dětí monitoruje zájmy dětí, provádí šetření v rodinách a vyjadřuje se ke způsobu péče o dítě před rozhodnutím soudu o rozvodu. Vzhledem k tomu, že soudci přímé šetření v rodinách nedělají, hodnocení a návrhy sociálních pracovníků akceptují jako východisko při svém rozhodování. Poslední kapitola uvádí náhled do zahraničí v souvislosti s rozvody a jejich způsobu řešení.

Praktická část je zaměřena na zjištění, co vše sociální pracovníci šetří v rodině v souvislosti s rozvodovou situací, zda postupují podle metodického doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV), a jestli je dle názoru respondentů dostatečně hájen nejlepší zájem dítěte v průběhu rozvodového řízení.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Pojmy na úvod

Než se začnu podrobněji zabývat samotným rozvodem, ráda bych prvně krátce popsala, co znamená pojem rodina a manželství a to z toho důvodu, že manželství je podmínkou pro to, aby mohlo dojít k rozvodu. Za nejčastější účel uzavírání manželství je považováno založení rodiny.

1.1 Manželství

Jedná se o právní vztah, který zavazuje muže a ženu ke společnému životu. V moderní západní společnosti je povolena pouze monogamie, ale je zde vyšší míra tolerance k rozvodu a uzavření nového manželství. Na vyšší nestabilitu manželství má vliv zejména vysoká sociální mobilita, emancipace žen, ztráta vlivu velké rodiny na manželský pár, tolerance k rozvodům ze strany společnosti (Jandourek, 2007).

Tradičním účelem manželství je založení rodiny a výchova dětí. Manželství je významným podsystémem rodiny. Pro rodinu je vždy velkou výhodou, když se může opírat o funkční nebo spokojené manželství. Spokojenost v manželství je v dnešní době podstatnou složkou životní spokojenosti lidí žijících v manželském svazku. V současné době ve vyspělých zemích je nejvíce ohroženo nevěrou, necitlivostí a nesnášenlivostí partnerů. V některých zemích je institut manželství podporován také daňovým zvýhodněním lidí, kteří žijí v legalizovaném svazku. U nás v České republice může manželství uzavřít pouze osoba, která je zletilá. Pokud chce manželství uzavřít osoba mladší, potřebuje k tomu soudní povolení (Matoušek, 2008).

1.2 Rodina

Každý z nás má svoji představu o tom, co pojem rodina znamená. Tento pro nás zcela běžný pojem může mít rozdílné výklady pro jeho pochopení.

Neznáme univerzální, obecně uznávanou nebo platnou definici rodiny. V některých evropských zemích je rodina chápána tradičně jako právně formalizovaná společenská jednotka, která je tvořena manželským párem a dětmi (Tomeš, 2011).

Podle slovníku sociální práce se začíná v širším pojetí rodina považovat jako: *„Skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti. V některé fázi svého vývoje obvykle rodina sdílí společnou domácnost.“* (Matoušek, 2003).

Anglický sociolog Antony Giddens (1999) ve své knize Sociologie, popisuje rodinu v tradičním užším pojetí jako: *„Skupinu jedinců spojených pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí, která vytváří ekonomickou jednotku a její dospělí členové zodpovídají za výchovu dětí. Ve všech známých společnostech existuje nějaká forma rodiny, ale charakter rodinných vztahů je velmi variabilní. V moderní společnosti převažuje rodina nukleární, ale známe i řadu typů rozšířené rodiny“.*

Oldřich Matoušek (2010) uvádí, že: *„Rodina je instituce, kterou formuluje civilizace, kultura i společnost. Tradiční slogan, že rodina je základem společnosti, má v každé společnosti jiný význam. Ve všech známých společnostech je rodina hlavním činitelem socializace čili tvorby společnosti z nedospělých jedinců.“* Dále také poukazuje na důležitost přidělování jmen našim potomkům, které představuje rodinu jako základ osobní totožnosti. Pomocí našeho příjmení nám ukazuje, do jaké rodiny tato osoba patří a křestní jméno vyjadřuje, jakými jsme členy rodiny.

V knize Rodina a společnost Ivo Možný píše, že rodina je stabilizující prvek společnosti. V jeho pojetí se dá rodina také chápat jako: *„Sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému“* (Možný, 2006).

2. Rozvod

Rozvod je uplatněním svobodné vůle a práva dvou dospělých osob rozejít se a hledat lepší naplnění svých očekávání a tužeb v jiném partnerském vztahu. Česká republika patří k zemím s poměrně vysokou mírou rozvodovosti. Stejně tak jako velká část západní Evropy se i my potýkáme se změnou vnímání hodnoty manželství a rodiny v tradičním pojetí a jsme přímými či nepřímými svědky její proměny. Míra rozvodovosti se u nás pohybuje dlouhodobě vysoko, mezi 45-50%. Sňatečnost klesá, rozpady rodin, které tvoří nesezdané páry a jejich děti se neevoluují. Dle Českého statistického úřadu vydaly soudy v roce 2015 rozhodnutí o 261 000 rozvodech. Nejvíce návrhů na rozvod podaly ženy 44 %, 31% návrhů bylo společných a 24 % na návrh muže. Pro pětinu mužů i žen se jednalo o druhý či další rozvod. Více než polovina rozvodů (57,5 %) se týkala manželství s nezletilými dětmi. Rozvodem rodičů bylo zasaženo celkem 23 200 nezletilých dětí. Nejvíce rozvodů je po šesti letech manželství. Rozvodovost dle statistických údajů stagnuje na úrovni necelých 47% při průměrné délce manželství (Myslete na děti © 2016).

Nechtěným, ale zároveň zákonitým důsledkem rozvodu je narušení rodinného prostředí a rozpad rodiny jako základu bezpečí a výchovy dítěte. Rozvodem rodiče připravují dítě o jeho práva na nejpřirozenější péči, a to o právo na plnohodnotné společné rodičovství obou rodičů ve fungující a úplné rodině. Navzdory ho tak vystavují náhradě, která se může už jen více či méně přibližovat k ideální výchově a péči v úplné rodině (MPSV, 2012). Dítě je rozvodem vystaveno ztrátě společného domova a rodiny s oběma rodiči, proto dle mého názoru je rozvod z pohledu dětí vnímán stejně, možná i více bolestně než pro jeho rodiče, kteří mnohdy na své děti během rozvodu zapomínají a jejich pocity a emoce odsouvají stranou.

Ráda bych uvedla teorie a definice rozvodu pro přiblížení jeho závažnosti. V knize Netrapte se po rozvodu se dočtete, že rozvod můžeme přirovnat ke slovu prohra. To znamená, že rozvod je brán jako prohra, a to pro oba partnery. Nepodařilo se jim naplnit své původní přání, došlo ke zmaření hodnot a investovaného úsilí. Celý rozvod provází bolest. Čím větší úsilí jsme do manželství vkládali, tím větší bolest nás potom čeká. Rozvod není krátkodobý akt, spíše o něm můžeme říci, že jde o část životní cesty (Poupětová, 2009).

V knize Encyklopedie sociální práce je uvedeno, že rodina a partnerské pouto se stávají křehkou institucí a to z toho důvodu, že tradiční způsoby sociální kontroly v postmoderních společnostech slábnou. Pro lidi, kteří žijí ve stabilizovaných společnostech

západního typu, rozvod představuje jednu z nejnáročnějších životních událostí v jejich životě. Manželství je soustavou uvědomovaných i neuvědomovaných smluv, které se zruší nebo změní v případě skončení společného soužití. U dospělých osob vede rozvod k dlouhodobým psychickým reakcím. U některých jedinců se mohou objevovat deprese, úzkosti i posttraumatický stresový syndrom (Matoušek, 2013).

2.1 Rozvod z právního hlediska

Rozvod se bez právního rámce neobejde. Ráda bych tedy zmínila, za jakých podmínek je možné se rozvést v rámci zákona. Rozvod se řídí zákonem č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Zánik manželství je v tomto zákoně rozdělen na 3 oddíly. Prvním oddílem je obecné ustanovení, kde je uvedeno pouze to, že manželství zaniká jen z důvodů, které jsou stanoveny zákonem. Oddíl druhý se zabývá samostatným rozvodem a poslední oddíl nám definuje následky manželství jako je příjmení rozvedeného manžela, výživné, majetkové povinnosti a bydlení po zániku manželství (Občanský zákoník © 2010-2016).

Pro lepší porozumění více přiblížím druhý oddíl, v němž je stanoveno, kdy je a kdy není možné rozvod provést. V §755 je uvedeno: „*Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení*“. Druhý odstavec nám sděluje překážky rozvodu: „*Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu:*

- a) *se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu, nebo*
- b) *se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let.*“ (Občanský zákoník © 2010-2016).

Ve třetím odstavci se píše, že pokud mají manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud není rozhodnuto o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.

V § 756 je uvedeno, že soud zjišťuje existenci rozvratu manželství a jeho příčiny. Ustanovení dalšího paragrafu nám sděluje podmínky, za kterých je možné manželství rozvést:

„(1) Připojí-li se manžel k návrhu na rozvod manželství, který podá druhý z manželů, soud manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství, dojde-li k závěru, že shodné tvrzení manželů, pokud se jedná o rozvrat manželství a o záměr dosáhnout rozvodu, je pravdivé a pokud

- a) ke dni zahájení řízení o rozvod trvalo manželství nejméně jeden rok a manželé spolu déle než šest měsíců nežijí,*
- b) manželé, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti, se dohodli na úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu a soud jejich dohodu schválil,*
- c) manželé se dohodli na úpravě svých majetkových poměrů, svého bydlení, a popřípadě výživného pro dobu po tomto rozvodu.“ (Občanský zákoník).*

Je třeba říci, že rozvodem manželství zanikají osobní práva a povinnosti manželů, která pro ně z manželství dle ustanovení § 687 vyplývají. Na základě těchto zákonných ustanovení mají muž a žena v manželství rovné povinnosti a rovná práva, mají vzájemnou povinnost žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, úctu, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.

Akt ukončení manželství je složitý etický i právní společenský problém. Rozvod ovlivňuje nejen život manželů, ale i jejich okolí a to zejména děti, o které manželé pečují. Právě jich se rozvod ve finále dotkne nejvíce, a proto by měl být až tím posledním krokem, kterým by měli manželé řešit své problémy a neshody (Právní linka © 2010-2015).

2.2 Fáze rozvodu

Emoční vyrovnání se s rozvodem trvá různě dlouho. Psychické zpracování rozchodu, tzv. emocionální rozvod, může trvat roky. Je ovlivněno výchozími podmínky jako například, zda jedinec z manželství odešel sám nebo byl opuštěn, jestli to byla očekávaná událost nebo to přišlo z ničeho nic, jaká je podpora od okolí, finanční zajištění, bydlení. Tato emoční fáze rozvodu se nazývá psychorozvod. Podle doktorky Šárky Poupětové (2009) můžeme psychorozvod rozdělit do 4 fází:

1. Fáze odmítání skutečnosti:

Pokud se nám přihodí nějaký úraz, tak náš mozek zapne ochranný mechanismus na potřebnou dobu, která se odvíjí od míry poškození a bolesti. K podobnému ochrannému mechanismu dochází i při úrazu duše. Popírání skutečnosti nám umožňuje přežít na základní úrovni a zabraňuje poškození z nadměrného náporu emocí. Toto stádium u jedince můžeme poznat podle toho, že situaci prožívá jako zlý sen, ze kterého se chce co nejdříve probudit. Žádá partnera, aby mu dal ještě jednu šanci, a slibuje, že vše bude jiné. Pokud se partner už odstěhoval, tak se snaží vyhledávat důvody k navázání kontaktu, každý den čeká na zprávu nebo zavolání. Většinou se také utápí v myšlenkách, co by mohl udělat jinak a jak situaci zachránit. Pro jedince je také velmi těžké sdělit jeho okolí, co se stalo a střídá se vztek na partnera se vztekem na sebe (Poupětová, 2009).

2. Fáze léčení bolesti:

V této fázi si jedinec začíná připouštět rozvod a vnímá bolest nastalé skutečnosti. Vyskytují se výkyvy nálad, bezmoc, pocity zoufalství, vztek i lítost. Nejprve bývají emoce směřované k exmanželovi nebo exmanželce a později se emoce přenáší na jedince samotného. Dotyčný žije tzv. ve světě své bolesti. Dále se střídá nenávisť k bývalému partnerovi a k sobě. Bolest je často psychosomatickou záležitostí a mohou se také objevovat i tělesné reakce jako trávicí obtíže, slabost a problémy se spánkem. Postupně ale bouře emocí slábnou a jedinec začíná více vnímat své okolí a realitu (Poupětová, 2009).

3. Fáze odpoutání a stabilizace:

Člověk již prošel emočním hojením a nastupuje předposlední fáze stabilizace. Ubývá bolestných emočních stavů, začíná lépe fungovat. Pomalu se odpoutává od života spojeného s bývalým partnerem, začíná více navazovat kontakty se svými přáteli a začíná znovu aktivně žít. Je také schopen lépe přemýšlet nad celou situací a možnostech, která má před sebou (Poupětová, 2009).

4. Fáze vytváření nové identity a koncepce života:

Ve čtvrtém a posledním kroku se jedinec začíná vracet do svého psychického, fyzického a sociálního normálu. Pokud ale byl rozvod více komplikovaný, může mít dlouhodobější nebo trvalé následky. Jedinec přestane rozvod vnímat jako trest, ale uvědomuje si, že manželství nemohlo dále fungovat za podmínek, ve kterých bylo. Někdy si také můžeme uvědomit problémy, které s rozvodem souvisely, a my je dříve nebyli schopni rozpoznat. Člověk začíná přemýšlet nad zapomenutými sny, touhami a koníčky, které musel

kvůli manželství vypustit. Většinou ho tato náročná životní situace poučí a dotyčný se snaží do budoucna zamezit podobné bolesti a problémům. Jedinec postupně usiluje o znovuzískání důvěry v partnerských vztazích (Poupětová, 2009).

Tato psychická porozvodová léčba se v dnešní době poněkud podceňuje. Lidé si nedopřávají potřebný čas, neví, co je k léčení potřeba nebo také mohou mít nedostatečné pochopení a podporu od svého okolí. Procházet fázemi psychorozvodu není samozřejmě žádnou příjemnou událostí. Tím pádem se může stát, že se snažíme tomuto průběhu vyhnout a můžeme mít pocit, že další krok nezvládneme udělat. Toto „uvíznutí“ ale přináší pro jedince velká rizika. Jako například uzavření se do sebe, psychická onemocnění, deprese, samota, sociální izolace (Poupětová, 2009).

Ministerstvo práce a sociálních věcí ve svém metodickém materiálu zvaném Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů uvádí také fáze, které doprovází rozvod. Jedná se o tři fáze. Během první fáze dochází k bezprostřední aktuální krizi, která se projevuje tím, že se manželé rozejdou a informují o tom své okolí. Tato fáze je nejvíce konfliktní a stresující jak pro rodiče, tak pro děti. Druhou fází provází adaptace na situaci, stěhování rodičů, a všichni se snaží přizpůsobit novým změnám. V této fázi také bývají uzavírány dohody o výživě a péči o dítě. Poslední fází je dlouhodobá regenerace. Ta zpravidla začíná 2-3 roky po rozvodu. Bývalí partneři se vyrovnávají s faktem, že manželství skončilo, začínají poznávat nové věci, zážitky i nové partnery. Někdy v případě neshody s druhým rodičem může dojít k opětovnému řešení podmínek péče a výchovy dětí (MPSV, 2012).

Problémy, které provází rozvod, mohou být v oblasti fyzického zdraví, v důsledku čehož může jedinec onemocnět, začít více kouřit, pít alkohol i užívat drogy. Nesmíme také opomenout ekonomickou a právní stránku. Manželé na sobě byli ekonomicky závislí a po rozvodu může dojít k poklesu životní úrovně, kterou provází nejistota, jak to budou do budoucna zvládat. Po právní stránce se mění status jedince a často dochází k podání žádosti o sociální dávky (MPSV, 2012). Nejvíce je asi zasažena emocionální oblast, v níž tedy dochází k emočnímu vyrovnání se s rozvodem.

2.3 Typy rozvodů

Z právního hlediska můžeme rozvod na smluvený, tedy nesporný, anebo sporný. **Nesporný** rozvod je v případě, že manželé spolu 6 měsíců nežijí a oba dva

s rozvodem souhlasí. Pokud manželé splní všechny zákonem stanovené podmínky a doloží všechny potřebné dokumenty, soud v tomto případě manželé rozvede poměrně rychle (Epravo CZ © 2016). Nesporný rozvod většinou probíhá bez zjišťování příčin rozvratu soudem a je tím pádem pro zúčastněné méně psychicky náročný. Pokud se rodiče dokáží domluvit a mají láskyplný vztah k dětem, soud rodičovskou dohodu většinou schválí bez větších obtíží.

U rozvodu **sporného** nazývaného také jako klasický rozvod se zjišťují příčiny rozvratu manželství. Tento rozvod je určitě psychicky o mnoho více náročný, protože manželé musejí popisovat intimní situace, své city a hádky. Do hloubky odhalují své soukromí, což může poznamenat jejich lidskou důstojnost a způsobit trauma (Epravo CZ © 2016).

Jako další typ může být uveden **ztížený** rozvod. K tomu dochází v případě, že jeden z manželů se nechce s rozvodem smířit a odmítá jej. Je zde možnost, že soud manželství nerozvede a naopak se snaží manžele dovést ke snaze manželství obnovit. *„Je tomu tak v případě, když by jednomu z manželů, který s rozvodem nesouhlasí (a který rozvrat manželství převážně nezapříčinil), byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma a současně existují mimořádné okolnosti, které svědčí ve prospěch zachování manželství (např. manželé se starají o postižené dítě, které potřebuje jejich péči apod.“)* (Žváčková © 2011). Soud ale může manželství rozvést i přes existenci těchto mimořádných okolností, a to v případě, když spolu manželé nežijí minimálně tři roky. Také v tomto případě je nutné prokazovat příčiny rozvratu manželství (Žváčková © 2011).

2.3.1 „Konfliktní rozvod“

Jedná se o rozvod s velmi vysokým konfliktním střetem rodičů, kteří se snaží prosadit své pozice a za tímto účelem se snaží ovlivňovat instituce a profesionály, kteří jsou jim k dispozici. U konfliktního rozvodu bývají přítomni angažované advokátní kanceláře, soud, odbor péče o dítě a soudní znalci. Znalecké posudky často dochází k názorům, že je potřeba situaci zklidnit a jako prostředek volí dočasné vyřazení jednoho z rodičů ze života dětí. Rodič, který je takovýmto rozhodnutím rodinného soudu postižen, potom hledá pomoc u další soudní instance, která většinou za použití zcela stejných postupů dospěje ke stejnému závěru. V rámci tohoto soudního řízení spolupůsobí minimálně osm profesí. V první instanci je to soudce, dva advokáti, pracovník odboru péče o dítě a soudní znalec. Ve druhé instanci přibudou další tři soudci. Velmi často se počet účastných profesí přibližuje tuctu, pokud je ještě zapojen dohled nad procesem. Poražený rodič využívá služeb jiného advokáta pro druhou instanci a je povolán další soudní znalec. I přes finančně nákladné nasazení velkého

počtu odborníků různých profesí se nedosáhne ničeho nového, kromě budování dalších konfliktních linií. Řízení tohoto druhu často trvají tři nebo čtyři roky a výjimečné nejsou ani soudní spory, které se vlečou šest nebo sedm let (Cochem © 2016). Konfliktní rozvod může také trvat tak dlouho, že dítě mezi tím dosáhne plnoletosti. Spisy těchto rozvodů jsou velmi rozsáhlé a tyto rozvody jsou považovány za značně náročné soudní spory, v nichž je využíváno všech možných prostředků k dosažení svého cíle a ublížení tomu druhému.

2.4 Děti a rozvod

Rozvod je uplatněním svobodné vůle a právem dvou dospělých osob, které chtějí hledat naplnění svých očekávání někde jinde a s někým jiným. Důsledek rozvodu je ale narušení rodinného prostředí a rozpad rodiny jako základ bezpečí a výchovy dítěte. Tím, že se rodiče rozvedou, připravují dítě o právo na plnohodnotné společné rodičovství obou rodičů ve fungující plné rodině a tím ho tak vystavují náhradě, která se může jen podobat ideální výchově a péči v úplné rodině (MPSV, 2012).

Jak vlastně děti rozvod vnímají? Řekla bych, že spousta rodičů si opomene položit tuto otázku a myslí si, že děti tuto situaci nevnímají a tím pádem jim nemůžou ani ublížit. Děti ale často berou rozvod jako znamení, že jejich rodina není tak dobrá, jako rodina úplná a mnohdy za to cítí vinu. Dítě najednou ztrácí častý kontakt s jedním z rodičů, domov už mu nepříjde tak bezpečný jako dříve a mnohdy dochází i k přerušení kontaktu s některými příbuznými a přáteli (MPSV, 2012).

Děti mají během rozvodové fáze strach z odloučení. Bojí se, že budou citově i fyzicky opuštěné. Mají pocit, že se jim hroutí svět, protože nejdůležitější osoby jejich života, které se o ně starají, odchází. Děti nejsou v porovnání s dospělými dostatečně vybaveny k tomu, aby se s těmito bolestnými pocity dokázaly vyrovnat a celou situaci pochopit. Nejvíce je tedy trápí obava z odloučení a ztráty. Jejich strach pramení z velmi úzké vazby, kterou mají na rodiče a z toho, že nemají ještě dostatečně rozvinuté myšlení. Dítě také není schopno vnímat správně čas. Pokud rodič dítěti řekne, že se uvidí za pár dní, tak malé dítě není schopno rozpoznat, co je tím myšleno a nemá jistotu, zda jejich vztah bude trvat i nadále. U dětí se zvýšená nejistota může projevit nočním pomočováním, cucáním palce, strachem ze tmy, nočními můrami, nadměrnou citovou závislostí, poruchami chování a učení. Úzkost může postupem času přejít v agresivní vzdor nebo depresi, když nedojde ke zmírnění této nejistoty (Teyber, 2007).

Jak jsem již zmínila, dítě je na rodičích velmi závislé a miluje oba dva rodiče, ať se chovají jakkoli. Popírají realitu a snaží se rozvodu zabránit. Jediné, co si přejí, je, aby byli zase úplná rodina jako dříve. Jejich touha po usmíření mezi rodiči může být natolik silná, že může přetrvávat i poté, co jeden z rodičů vstoupí do nového manželství a narodí se mu další děti (Teyber, 2007). Rodiče se většinou zaměřují na to, kolik času budou moci s dítětem strávit, ale pro dítě je důležitější, jaký druh podpory jim každý z rodičů může poskytnout. Děti od rodičů potřebují stejnou péči, jakou od nich měly před rozvodem. Je velmi důležité, aby měly rodiče, kterým mohou důvěřovat a kteří je ochrání před traumatem. Potřebují také jistou emoční základnu, musí rodičům důvěřovat a mít u nich pocit bezpečí.

Dle Eliotta a Place mají děti před sebou 6 úkolů, které musí překonat, aby se pro ně minimalizoval dopad rozvodu rodičů:

- a) přijmout realitu rozvodu rodičů
- b) distancovat se od konfliktu rodičů a jejich potíží, znovu zavést běžný denní režim
- c) vyrovnat se se ztrátami
- d) zbavit se pocitu zlosti a sebeobviňování
- e) přijmout fakt trvalosti separace
- f) stanovit si realistické cíle pro budoucí vztahy s rodiči (a novými partnery)

(Novák, 2012).

Dítě vnímá situaci jinak než dospělý. Podle manželského poradce Tomáše Nováka (2012), mají děti obranné mechanismy a v situaci, která překračuje hranice jejich únosnosti, přestávají citově reagovat. Pocity dětí z rozvodu jsou vesměs stejné, mění se jen vyjádření těchto pocitů v závislosti na věku dítěte. Předpokládá se, že nejvíce zranitelné jsou děti do 5 let. Malé děti mají pocit, že jsou středem pozornosti a že vše se točí kolem nich. Pokud se tedy začne dítě něco špatného, dostanou pocit, že je to jejich vina. Děti kolem 3 let se mohou začít potýkat s obtížemi ve vývojové fázi, do které dospěly. Může se stát, že se přestanou vyvíjet, protože jsou ochromeny strachem a nemají dostatek slov, aby mohly vyjádřit složité pocity, proto se často projevují pláčem. Děti mladšího školního věku považují své rodiče za nejlepší lidi na světě, proto odchod jednoho z rodičů může dítěti způsobit velký smutek a znejistit jej. Mnohdy schovávají své trápení za vztek. Tím se snaží dát matce najevo, že je špatně zvládá a že by se měl vrátit otec. Někdy se mohou také chovat tak, jako by chtěly být potrestány a tím tak zmírnily pocit viny, který z rozvodu mají. Jako poslední fáze je bráno dospívání, které může být považováno za nejkritičtější, děti v tomto období jsou velmi

rizikovou skupinou. Dospívající mladí lidé jsou poměrně zranitelní a začínají chápat svět dospělých, protože se už sami za dospělé považují. Dochází u nich k obavám, jestli budou v budoucnu schopni navázat důvěrné vztahy, a zda budou šťastní. Stává se, že se snaží vyhýbat nastalé domácí události a hledají porozumění u svých vrstevníků (MPSV, 2012).

Rodiče často uplatňují tzv. „zvykovou teorii“, tvrdí, že dítě si na rozvodovou situaci již plně zvyklo a nejsou tedy s rozpadem jejich rodiny žádné problémy. Spíše ale jde o jejich přání, než aby to byla pravda. Dítě naopak na rozdíl minimálně od jednoho rodiče vnímá rozvod velmi negativně a jako obrovskou ztrátu (Novák, 2012).

2.4.1 Nejlepší zájem dítěte

Pokud nahlédneme trochu do historie, zjistíme, že v 18. a 19. století začaly státy věnovat ochraně dětí zvýšenou pozornost, která se projevila zejména omezováním dětské práce, zavedením povinné školní docházky a péčí o děti bez rodiny. Poté ve 20. století v oblasti mezinárodního práva se dítě ocitlo ve středu zájmů. Za první dokument mezinárodního práva, ve kterém se pracovalo s pojmem nejlepší zájem dítěte, je považována ženevská deklarace práv dítěte Společnosti národů z roku 1924. Na tuto deklaraci dále navazovala Deklarace práv dítěte OSN z roku 1959 a hlavně Úmluva o právech dítěte OSN z roku 1989. Právě tato Úmluva je nejdůležitějším dokumentem mezinárodní ochrany práv dětí, která je založena na principu nejlepšího zájmu dítěte. Podle třetího článku této Úmluvy musí být zájem dítěte předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí (Vláda ČR © 2009-2016).

Podle komentáře, který vydal Výbor OSN, je nejlepší zájem dítěte komplexní a dynamický koncept, který obsahuje tři složky. První složku tvoří základní právo dítěte, aby byl jeho nejlepší zájem posouzen a bylo k němu přihlédnuto. Ve druhé složce je obsažen interpretační princip, to znamená, že pokud je možné interpretovat právní předpis více způsoby, tak se zvolí ten, který nejefektivněji naplňuje nejlepší zájem dítěte. Poslední složkou je procesní pravidlo a to vždy, když se přijímá rozhodnutí, které by mohlo ovlivnit dítě. Zde se musí posuzovat, jaké pozitivní nebo negativní dopady na dítě může toto rozhodnutí mít (Vláda ČR © 2009-2016).

Princip nejlepšího zájmu dítěte slouží zejména jako pomoc při výkladu právních předpisů, ale také i jako kontrolní mechanismus při aplikaci právních předpisů orgány, které mají k zájmu dítěte přihlížet. Praxe nám bohužel ukazuje, že uplatnění tohoto principu má

určité omezení, které je dáno několika problematickými aspekty pojmu. Nejlepší zájem dítěte je totiž málo určitý právní pojem, u kterého je těžké definovat a naplnit konkrétním obsahem v situaci jednotlivého dítěte (Matoušek, 2015).

Zájem konkrétního dítěte může být také podmíněn kulturním, sociálním nebo náboženským prostředím, ve kterém dítě žije nebo pochází. Náboženství může hrát také roli u rozvodu při svěřeni dítěte do péče rodiče. Kulturní argument musí ale ustoupit vždy, pokud dojde ke konfliktu s normami, které chrání lidská práva. Český Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009-2011 uvedl, že nejlepší zájem dítěte má sloužit k tomu, aby životní úroveň a podmínky, které jsou nezbytné pro jeho zdravý tělesný, duševní, mravní, sociální vývoj, plnohodnotné dětství a osobní potenciál dítěte byly plně vyvinuty v rámci rodiny (Matoušek, 2015).

Právo nabízí škálu kritérií, s jejichž pomocí by se mělo zjistit, co je v nejlepším zájmu dítěte. Soud musí brát podle § 907 odst. 2. občanského zákoníku ohled na osobnost dítěte, na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, také na jeho citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na momentální a očekávanou stálost výchovného prostředí, ve kterém má dítě napříště žít, citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům a dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud by měl vždy brát v úvahu, který z rodičů o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu a také u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje. Tato kritéria bývají často pro určení nejlepšího zájmu dítěte klíčová, ale ne vždy tomu tak je (Matoušek, 2015).

Výbor pro dětská práva OSN přijal v roce 2013 obecný komentář k právu dítěte na to, aby byl jeho nejlepší zájem primárním hlediskem. V komentáři je shrnuto několik zásadních pravidel, jak má být s principem nejlepšího zájmu pracováno. Předně mají být posouzeny specifické podmínky, ve kterých se dítě nachází (jeho věk, pohlaví, vyspělost, předchozí zkušenosti, příslušnost k menšině, fyzické a psychické znevýhodnění, sociální, kulturní prostředí apod.). Komise doporučuje, aby byl vytvořen seznam základních kritérií, která pomohou určit nejlepší zájem dítěte. Na seznamu by měla být zejména tato kritéria:

- názor dítěte,
- identita rodiče,
- zachování rodinného prostředí a existujících vztahů dítěte,
- zajištění ochrany, péče a bezpečí dítěte,

- posouzení toho, jestli se dítě nachází ve zranitelném postavení,
- ochrana zdraví dítěte,
- právo dítěte na vzdělání.

Situace každého dítě musí být vždy posuzována individuálně, protože řešení, které je vhodné pro jedno dítě, nemusí být vhodné pro jiné dítě. Kritéria, jež tvoří zájem dítěte, by měla pomoci nalézt řešení, které bude šité na míru konkrétnímu dítěti (Matoušek, 2015).

Můžeme se na to podívat také z psychologického úhlu pohledu, dle něž je nejlepším zájem dítěte vyrůstat ve zdravě fungující a úplné rodině. Mít jednu maminku a jednoho tatínka, kteří se mají rádi, společně prožívají radostné chvíle a zajímají se o své dítě, přispívají k jeho růstu a zdraví, milují ho a starají se o jeho bezpečí. Jako porušení a ohrožení takto chápaného nejlepšího zajmu dítěte je brán právě rozvod rodičů (MPSV, 2012).

3. Konflikt

Pokud je jeden člověk s druhým ve vztahu, je jenom otázkou času, kdy dojde ke konfrontaci. Konflikt se rodí ze střetu protikladných vůlí dvou nebo více jedinců. Existují pozitivní a negativní důsledky. V pozitivním slova smyslu jde například o vyjasnění vztahů, upevnění pravidel v rodině anebo může být pro zúčastněné zdrojem jejich osobního růstu. Z druhé strany máme negativní důsledky. Období před rozvodem a i v průběhu rozvodu může být těmito konflikty doprovázeno. S konflikty jde ruku v ruce křik, prudké chování, silné emoce a pocit bezbrannosti. Každý účastník konfliktu se snaží najít si svoji zbraň a použít ji proti druhému (Trélaun, 2005).

U konfliktního rozvodu většinou rodiče zvolí jako svoji zbraň vlastní dítě (Trélaun, 2005). Rodiče mohou používat děti jako nástroj pomsty bývalému partnerovi nebo dítě pasují do role náhradních partnerů. Tyto varianty mají ovšem na dětskou psychiku zásadní a devastující vliv a přicházejí tím tak o své bezstarostné dětství. Rodič pasuje dítě do role svého partnera, pokud musí zvládat velkou zátěž a bohužel sám na to nestačí. V takovém případě předá hodně odpovědnosti svému dítěti. Problém nastává zejména v případě, kdy rodič začne svému dítěti svěřovat svoji bolest, stesk po partnerovi, přesune na něj velkou odpovědnost za jeho sourozence. Pro dítě je velmi těžké dát podporu dospělému. Je to pro něj obrovská zátěž, má pocit, že v tomto selhává, protože nemůže dát rodiči takovou podporu, kterou by dostal od dospělého, což si dítě samo není schopno uvědomit. Je zde nebezpečí, že takto bude fungovat ve vztazích v dospělosti. Budou mít tedy tendenci stále se starat o druhé, potlačovat vlastní potřeby a trpět jejich nenasycením. Dítě tím pádem trpí přetížením a nezralostí, protože nedostalo od rodičů to, co potřebovalo k vývoji (Poupětová, 2009).

Pokud konflikt rodičů trvá dlouhou dobu, vrhá to dítě do prostředí, kde je na něj vyvíjena nepřiměřená psychická zátěž. Čím je toto období delší, tím má větší vliv na vývoj osobnosti dítěte (MPSV, 2012).

Vrcholný konflikt existuje v různých formách a rozsahu. Rodiče jsou většinou během tohoto konfliktu velmi rozzlobení, navzájem si nevěří, mluví vulgárně, navzájem se snaží vyhýbat, obviňují se, chodí často k soudu, požívají výhrůžky a zastrašování, chtějí ovládat svého ex-partnera, jsou agresivní, násilní, mají také problémy v komunikaci ohledně dětí a kritizují jiné rodiny (MPSV, 2012).

Prokázalo se, že konflikt mezi rodiči, který pokračuje a není vyřešen, je pro děti a teenagery velmi obtížný a může ovlivnit jejich život do budoucna. Například děti ztrácejí schopnost věřit, vytvářejí si chudé a úzké vztahy ke svým rodičům, nevěří samy v sebe, mohou být ochromeny svými pocity, ukazují své strádání ve špatných návycích a zvycích, mají problémy skamarádit se a udržet si přátele, nejsou sebevědomé, neprospívají dobře ve škole a objevují se problémy s vytvářením zdravě dospělých vztahů.

Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny zkoumal, jaký mají dopad konflikty rodičů na jejich děti. Zkoumání tohoto tématu je časté spíše v zahraničních výzkumech než u nás. V českém prostředí ještě nebyl tento fenomén zkoumán podrobněji. U nás byly konflikty mezi lidmi zkoumány zejména na obecné úrovni (Novák, 2012).

E. M. Cummings a J. S. Cummingsová (1988) sestavili obecný rámec, který slouží jako výchozí základna pro budování specifických teoretických modelů rodičovských konfliktů a navazujících empirických výzkumů. Tyto studie přispěly k významnému pokroku v přesnějším popisu procesů dopadu konfliktů rodičů na dítě a jeho adaptaci. Základním cílem tohoto přístupu orientovaného na proces je popsat a vysvětlit specifické reakce či vzorce reakcí dětí na rodičovský konflikt, které zprostředkovávají jeho dopady na psychický stav a vývoj ve specifických kontextech a v jednotlivých vývojových periodách. Důležitá je identifikace kauzálních faktorů v modelech rodičovského konfliktu a maladaptace dětí. Dle P. T. Daviese a kol. procesuální modely dopadu rodičovského konfliktu umožňují:

1. popis, jak vzájemný vztah mezi rodičovským konfliktem a fungováním dítěte variuje jako funkce různých charakteristik konfliktu;
2. identifikaci procesů, které mohou být aktivizovány rodičovským konfliktem v dítěti, a tak zvyšovat zranitelnost vůči případným maladaptivním projevům (tzv. vnitřní mediátory na straně dítěte - intrachild mediators);
3. vysvětlení specifických procesů v rodině, které mohou působit jako rizikové faktory pro zprostředkování dopadu rodičovského konfliktu na dítě (tzv. rodinné mediátory - family mediators);
4. identifikaci charakteristik rodinného prostředí, které mohou redukovat nebo zesilovat vztah mezi rodičovským konfliktem a adaptací dítěte (tzv. moderátory - moderators).

Příkladem dvou významných teorií dopadu rodičovského konfliktu na vývoj dětí, které vycházejí z procesuálního přístupu, jsou tzv. kognitivně - kontextuální rámec a teorie emoční jistoty (Novák, 2012).

3.1 Teorie dopadu rodičovského konfliktu na vývoj dítěte

Kognitivně – kontextuální rámec

V souvislosti s teorií stresu a jeho zvládnutím se dá říci, že pro dítě má konflikt rodičů tak velký stresující dopad, jaký mu samo dítě přisuzuje na základě jeho vnímání a hodnocení situace. Tento důraz na sociální kognici umožňuje také rozlišovat krátkodobé a dlouhodobé efekty, které může konflikt mít na jejich psychický vývoj. J. H. Grych a F. D. Fincham (1990) předpokládají, že konflikt rodičů, kterého je dítě svědkem, představuje stresor, vyvolávající afektivní, kognitivní a behaviorální reakce, jejichž prostřednictvím se dítě pokouší situaci pochopit a zvládnout. Míra zátěže související s konfliktem rodičů je určena významem, který mu přisuzuje samo dítě. K hodnocení konfliktu mohou být uplatněna tři kritéria, která jsou pro dopad konfliktu na adaptaci dítěte klíčová. Prvně dítě hodnotí míru ohrožení, které s sebou konflikt nese pro něj a pro zachování dobrých rodinných vztahů. Druhým kritériem je hledání příčin vzniku konfliktu, doprovázený pocitem viny za jeho vznik. Posledním kritériem je schopnost zvládnout konflikt nějakým způsobem. Důležitým přínosem kognitivně-kontextuálního rámce je zejména detailní odlišení jednotlivých aspektů konfliktu, důraz na hlavní význam porozumění a procesu hodnocení konfliktu pro jeho dopady na dětskou psychiku (Grych, 1990).

Teorie emoční jistoty

Druhou teorií vycházející z procesuálního uvažování je teorie emoční jistoty. V rámci rodinných vztahů se dítě snaží uchovat si určitou míru emoční jistoty. Tato snaha dítěte se pokládá za primární proces, který specifikuje vliv rodičovského konfliktu. Tyto snahy o zachování emoční jistoty jsou realizovány pomocí regulačních procesů. Konkrétně se jedná o tyto procesy:

1. Prostřednictvím reakce na konflikt, který mezi sebou mají rodiče, tak dochází ke zvýšení emoční reaktivity dítěte. Dochází k nárůstu emocí s negativní valencí, jako je vztek nebo strach.
2. Dítě se snaží regulovat svoje vlastní reakce na rodičovský konflikt. To se nejčastěji projevuje tím, že se dítě snaží do konfliktu zasahovat nebo naopak se snaží konfliktu mezi rodiči vyhnout. (Grych, 1990).

Teorie emoční jistoty vychází z toho, že emoční jistota dítěte může být posilována, nebo naopak snižována kvalitou vztahu mezi rodičem a dítětem. Za příčinu tohoto stavu je považován nesoulad mezi rodiči a konflikty mezi nimi, které tím narušují emoční jistotu dítěte. Emoční jistota dítěte se také utváří pomocí vnímání rodičovské postavy jako odpovídající a zkušenější než samotné dítě. Dále může být emoční jistota narušována tím, jak dítě vnímá projevy dospělých, které dekoduje jako prožitek neštěstí či strachu způsobených konfliktem. Zachování emoční jistoty tváří v tvář rodičovskému konfliktu je nejdůležitějším cílem, který formuluje způsob, jakým bude dítě na konflikt reagovat. Jistota vztahu k rodičům je pro dítě velmi důležitá, protože tlumí dopady, které konflikt na ně může mít (Gardner, 1996).

3.2 Ovlivňování dítěte

Jako ovlivňování neboli popouzení dítěte je bráno přímé nebo nepřímé jednání, které má v úmyslu snížit hodnotu druhého rodiče v očích dítěte. Rodič se snaží během konfliktu získat dítě na vlastní stranu, sdělit mu vlastní verzi konfliktu a určitým způsobem jej ovlivnit. Často se stává, že rodič začíná s ovlivňováním již před rozvodem, když vidí, že se manželství začíná rozpadat (Novák, 2012). Soudní znalkyně H. Drábková definovala 6 stupňů ovlivňování dítěte během rozvodu, které je odstupňováno od toho nejhoršího k tomu nejmírnějšímu:

- a) **Primitivní vyhrožování a navozování strachu** - příkladem může být věta: „*Když půjdeš s tatínkem, tak ti ublíží nebo tě zabije*“.
- b) **Vnucování nepravdivých prožitků** - jeden z rodičů dítěti vypráví zkreslené příběhy o životě před rozvodem. Popisuje ho jako hrůzný a otřesný a používá slova ...“*Tak si vzpomeň...*“, tím ho dítě více vnímá jako pravdivou historii.
- c) **Přesvědčování dítěte** - Například matka dítěti začne tvrdit: „*Tatínek nás opustil, nedával nám peníze a jenom nás bil*“, po stálém opakování se dítě takto začne k otci opravdu chovat.
- d) **Nenápadné působení** - rodič neustále brečí, povzdechuje, bezradně krčí rameny a říká věty typu: „*Na maminku se raději vůbec neptej.*“
- e) **Formální slušnost, ale nic víc** - v tomto případě jsou slova v pořádku, ale jde o tón hlasu a mimoslovní sdělení, které poukazuje na to, co si dotyčný opravdu myslí. Například otec řekne: „*Ted' už mě nepotřebuješ, maminka tě bude výborně vychovávat*“

a najde ti jiného, lepšího tatínka než jsem já“. Během rozvodu jde v ironických sděleních o chladný kalkul a manipulaci s dětmi.

- f) **Působení na dítě** – zde nejde o vědomé ovlivňování proti druhému. Dítě samo vycítí zastíraný záporný postoj vůči druhému partnerovi. Nechce druhému rodiči ublížit a způsobit mu bolest, tak s prvním rodičem nejde například do kina (Novák, 2012).

Můžeme tedy říci, že se rodiče snaží dítě ovlivňovat tak, aby se na jednoho z rodičů zlobilo, nenávidělo ho, nedůvěřovalo mu, aby z něj mělo strach, myslelo si o něm špatné věci, nenávidělo ho, chtělo mu škodit a hlavně, aby se s ním nechtělo stýkat apod. Velmi často se se stížnostmi na popouzení setkáváme u manželů s vysokou mírou sporů u konfliktního rozvodu (Černá, 2001).

Knih *Rozvod, otcové a děti* uvádí, že popouzejí většinou matky, které mají děti ve výhradní péči, ve snaze vymazat otce z života dítěte a upevnit svou výhradní výchovnou moc. Motivy mohou být různorodé. Zejména přetrvávající zloba nebo strach a touha pomstít se. Důležité je poznamenat, že v konečném důsledku se vše obrátí proti dětem. Ty začnou prožívat vnitřní konflikt a cítí, že mají s otcem mnoho společného, ztotožňují se s ním a snižování otcových kvalit mohou vnímat i jako snižování kvalit svých. Tímto utrpí zejména jejich sebevědomí. V této knize je zdůrazněno, že popouzení zanechává na dítěti velké následky, prohlubuje traumata z rozvodu rodičů a znesnadňuje adaptaci dítěte na nastalou situaci (Černá, 2001).

Dítě je také korumpovatelné a vydíratelné. Během procesu výchovy si dítě musí osvojit řadu povinností, respektovat hranice, dodržovat určité normy apod. Pokud budeme mluvit o „korumpovatelnosti“, tak rodič, který se snaží přetáhnout dítě na svou stranu, ho bude rozmazlovat, nadměrně chránit, tolerovat nevhodné chování, podporovat jej v závislosti místo toho, aby dítě usměrnil a vedl k větší zralosti (Bakalář, 2006).

Rodiče mohou dítě „vydírat“ a to zejména během jeho citového zrání a dospívání. V této době je dítě zvýšeně důvěřivé, sugestibilní, zapálené pro spravedlnost, zranitelné a bezbranné vůči citovému vydírání, které mnohokrát ani neprohlédne. V tomto případě se bude rodič snažit využívat těchto slabých chvil dětí k citovému vydírání. Například tím, že bude dítěti popisovat, jak hrozné následky mohou vyplynout z toho, pokud se správně nerozhodne, jak ublíží lidem, kteří ho milují apod. (Bakalář, 2006).

3.2.1 Syndrom zavrženého rodiče

Během rozvodu dochází k odcizení manželů a stává se, že se k sobě začnou chovat jako by se nikdy neznali. To samé se může stát i ve vztahu rodič – dítě a to je upozornění na to, že s jejich vztahem není něco v pořádku. Velmi vysoké riziko výskytu tohoto odcizení je v prostředí nezvládnutého partnerského konfliktu, kde rodiče nejsou schopni spolu udržovat dobrý vztah a rozejít se na slušné úrovni. Toto odcizení nastává většinou u rodiče, který nemá dítě v péči (Poupětová, 2009).

Rodiče na děti aplikují programování tzv. brainwashing, kdy dochází k „vymývání“ mozku dítěte. Toto programování dítěte zvládají rodiče poměrně snadno. Stačí přesvědčování, vytrvalost a nepřítomnost morálních zábrán, což bohužel vede právě k poškození psychického vývoje dítěte, jak jsem již popisovala výše (Bakalář, 2006).

Syndrom zavrženého rodiče je výsledkem manipulace a již zmíněného vymývání mozku dítěti, které provádí rodič za účelem diskreditace druhého rodiče. Dítě manipulativnímu rodiči věří a ztotožňuje se s ním. Má pocit, že to, co mu rodič řekl, je pravda, kterou samo zažilo. Rozvod ilustruje „týrání rodiče“ tedy tzv. trauma zavrženého rodiče. Syndrom vzniká tím, že dítě v zátěžové, rozvodové situaci je s jedním z rodičů a vcítí se do jeho postojů vůči druhému rodiči. Přijímaný rodič stav podporuje podáváním různých nových informací, které většinou bývají afektivně zkreslené a upravené tak, aby druhého rodiče ukazovaly v tom nejhorším světle. Dítě vázané na takto programujícího rodiče je velmi citlivé a učenlivé. Začne tedy druhého rodiče odmítat. Potom už jen stačí dávat najevo sympatie k podporujícímu dítěti (Novák, 2007).

Psycholog R. Gardner (1996) definoval osm typických projevů syndromu zavrženého rodiče:

1. Výčet špatného chování odmítaného rodiče. Popis bývá přehnaný a další znaky zmíněnému chování neodpovídají.
2. Slabé zdůvodnění odmítání, např.: *„Nechci s ní/ním být, protože mě to nebaví, kupuje mi zmrzlinu a tu já nemám rád“*.
3. Jeden z rodičů je popisován jako vzorný a ten druhý jako zločinec.
4. Pocit vlastního rozhodnutí v odmítnutí.
5. Absolutní podpora jedné strany v rodinném sporu. Jakoby ztráta jednoho z rodičů byla parakompenzována úplným ztotožněním se s rodičem druhým.
6. Nejsou zde přítomny žádné pochybnosti o správném postupu a ani náznaky pocitů viny vůči zavrženému rodiči. Ztráty nejsou dítětem vůbec vnímány. Snaha rodiče

navázat s dítětem kontakt nebo ho zlepšit je většinou vnímána jako obtěžování nebo jako intriky.

7. Informace od druhého rodiče jsou vnímány a předkládány jako vlastní prožitky.
8. Nepřátelství se rozšiřuje také na další příbuzné, známé ze strany zavrženého rodiče. Jim jsou rovněž připisovány záporné projevy.

Zde se velmi dobře maskuje lež za pravdu a tato maska bývá velmi věrohodná. Tlak na zavrženého rodiče je zde opravdu velký, takže i on může udělat chybu, která je samozřejmě patřičně zveličena (Novák, 2007).

Tento syndrom se u dětí, dle zmíněného psychologa Gardnera (1996), objevuje čím dál častěji. Uvádí, že děti nejsou vůči druhému rodiči jenom popuzovány, ale je jim vštěpován odpor a kritika. Rodič přispívá k odcizení dítěte vědomě ale i podvědomě a na rozvoji syndromu se podílí i samo dítě, nezávisle na rodiči. Důležitou roli zde hraje také prostředí a rodina, ve které dítě žije. Za příčinu rozmachu tohoto syndromu můžeme považovat to, že od poloviny sedmdesátých let se začal považovat předpoklad, že matka je vhodnější a lepší opatrovník, za sexistický. Rozhodnutí tedy mělo být výhradně na základě schopností starat se o dítě, a ne o pohlaví rodiče.

Druhou příčinu shledává Gardner (1996) ve společné péči. Ustanovení jednoho rodiče jako jediného opatrovníka a toho druhého jako „návštěvníka“ začalo být považováno jako nerovnoprávné. Společná péče by měla být spravedlivější formou rozdělení zodpovědnosti o dítě a času s ním stráveného. Tyto příčiny způsobily, že konečná rozhodnutí o porozvodové péči se stala těžko předvídatelná a poměrně nejistá. Rodiče, aby tedy zlepšili své šance na vítězství v soudním sporu, začali své děti více manipulovat a popouzet. Děti se poté samy přidaly k jimi preferovanému rodiči z důvodu zachování situace, která jim přišla nejvýhodnější. V některých případech by ale právě naopak byla v jejich nejlepším zájmu výchova a péče zavrženého rodiče. Matky bývají po rozvodu v horší finanční situaci než otci. Tento pocit bezmoci přispívá tedy k tomu, že se uchylují k manipulaci a popouzení dítěte.

Dítě je zpravidla vnímavější vůči tomu, co se v rodině odehrává, než si dospělí jsou ochotni připustit. Pokud má člověk na někoho zlost, vidí na něm především jeho špatné vlastnosti, což ho ještě více může podporovat v popouzení dítěte (Novák, 2007).

4. Šetření sociálních pracovníků

Rodičovského sporu se podle stavu konfliktu účastní zpravidla pět odborných profesí, a to: soudy, advokáti, odbory péče o děti, odborné poradny a soudem povolaní znalci. Vždy reprezentují disciplíny právní vědy, psychologie, sociální pedagogiky a sociální práce (Matoušek, 2015).

V rozvodovém řízení je při rozhodování o úpravě práv a povinností k nezletilému dítěti velmi důležitá práce sociálního pracovníka, který vypracovává zprávu a v řízení dítě zastupuje jako kolizní opatrovník. Kolizním opatrovníkem pro opatrovnické řízení bývá tedy stanoven sociální pracovník orgánu sociálně právní ochrany dětí úřadu městské části nebo obecního úřadu. Je účastníkem řízení a je přítomen u soudních jednání, aby chránil nejlepší zájem dítěte a nedošlo ke střetu zájmu mezi rodiči a dítětem (Sociální péče © 2009).

Orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) jako opatrovník dítěte ho před soudem zastupuje zejména v těchto záležitostech:

- péče soudu o nezletilé,
- řízení o určení, jestli je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení,
- řízení o osvojení,
- řízení o výkonu rozhodnutí o výchově nezletilých dětí,
- řízení o vydání předběžného opatření,
- řízení o navrácení nezletilého dítěte ve věcech mezinárodních únosů dětí (MPSV, 2012).

Sociální pracovníci sepisují návrh pro soud na úpravu výchovy a výživy dítěte. Rodič může návrh napsat i sám nebo s pomocí advokáta. OSPOD může rodiči poskytnout jen informace, jak má návrh vypadat nebo mu poradit s kým jiným návrh vytvořit. Návrh se soudu doručuje ve třech vyhotoveních. Soud doručí návrh na OSPOD a druhému rodiči. Všem zainteresovaným subjektům se doručí usnesení o ustanovení obecního úřadu obce s rozšířenou působností opatrovníkem dítěte. V tomto případě se opatrovník seznamuje s oběma rodiči až po doručení návrhu (Matoušek, 2015).

V řízení je rozhodováno o tom, kterému z rodičů bude dítě svěřeno do výchovy. Může být svěřeno do společné výchovy oběma rodiči, do střídavé péče anebo připadá v úvahu také výlučná péče jednoho z rodičů. Také se musí rozhodnout o tom, který z rodičů bude přispívat na výživu dítěte.

Toto řízení je rozděleno na dva typy. V prvním typu řízení se upravují práva a povinnosti k dítěti pro rodiče, kteří spolu nežijí. V tomto řízení není rozhodující, jestli jsou rodiče manželé. Většinou se jedná o případy, kdy rodiče nejsou manželé a ukončí své společné soužití. V opačném případě se může jednat o případy, kdy rodiče jsou manželé, ale ukončili společné soužití a zatím se nerozhodli podat návrh na rozvod anebo se již rozhodli tento návrh podat a chtějí, aby byly práva a povinnosti k dítěti upraveny do doby než nabude právní moci rozsudek o rozvodu manželství. Do tohoto typu řízení spadají i případy, kdy už bylo soudem v minulosti rozhodnuto, ale došlo ke změně poměrů a je požádáno o nové soudní rozhodnutí. V tomto řízení je velice důležité, aby zpráva sociálního pracovníka byla aktuální. Pokud je například vedeno odvolací řízení, je nezbytně nutné, aby pro toto řízení byla zpráva aktualizována, protože od podání prvotní zprávy mohl uplynout dlouhý čas (Matoušek, 2015).

Za podstatně žádoucí je také bráno, aby se sociální pracovník osobně účastnil jednání a to i jednání odvolacích. V praxi to bohužel dodržováno není. Sociální pracovník je účasten jednání před okresním soudem a odvolacího jednání se již dále neúčastní. Během tohoto řízení je potřeba, aby se sociální pracovníci zaměřili hlavně na sporné případy, ve kterých rodiče nechtějí uzavřít dohodu, kterou by později soud mohl schvalovat. Ale i u případů, kde byla dohoda schválena je určitě zapotřebí provést šetření a nespoléhat se pouze na výpovědi rodičů. Může se totiž stát, že jsou dohody mezi rodiči uzavírány jako součást jistého vypořádání, například v rámci majetkového vyrovnání a neřeší skutečný zájem dítěte (MPSV, 2012).

MPSV v metodickém materiálu pro sociální pracovníky uvádí doporučení, co by měl sociální pracovník do aktuální zprávy zahrnout a prošetřit. Jedná se o následující body:

- Prošetřit skutečné poměry v rodině. To znamená navštívit oba rodiče a udělat objektivní posudek a provést šetření o možnostech jejich péče o dítě a nespoléhat se jenom na výpovědi rodičů, kteří navštíví sociálního pracovníka v jeho kanceláři.
- Prošetřit poměru u obou rodičů. Nestačí provést šetření pouze u toho, kdo žádá dítě do výchovy, ale i u druhého rodiče a to z důvodu, aby bylo později možné rozhodnout, který z rodičů má lepší předpoklady pro výchovu dítěte.
- Prozkoumat možnosti a schopnosti osobní péče o dítě každého z rodičů a zjistit v jak velké míře by se na výchově dítěte podílely ostatní osoby, jako jsou prarodiče, starší

sourozenci, nový partner, chůva. Je totiž velmi časté, že rodič požaduje svěřeni dítěte do výchovy, ale ve skutečnosti nemá na osobní péči čas.

- Seznámit se s charakterem pracovní činnosti obou rodičů a s jejich časovými možnostmi. Je zcela zásadní, aby sociální pracovníci byli orientováni v daných rodinných poměrech.
- Zmapovat bytovou situaci u obou rodičů, možnosti zázemí pro dítě, jeho vlastní pokoj a prostor pro zájmové činnosti.
- Pokud má rodič nového partnera, je nutné zjistit jeho vztah k dítěti a vztah dítěte k němu. Pokud s rodičem žijí i děti nového partnera, tak je nezbytné zjistit vzájemný vztah dětí. Toto zjišťování je poměrně časově náročné a vyžaduje pozorování, plánování a pravidelné vyhodnocování informací.
- Snažit se objektivně zjistit přání dítěte, jestli preferuje pobyt u některého z rodičů a z jakého důvodu. Pokusit se zjistit, zda není dítě ovlivňováno jedním z rodičů.
- V případě, že by se dítě mělo stěhovat v důsledku svěřeni do výchovy jednomu z rodičů ze svého současného bydliště, tak je velmi důležité zjistit postoj dítěte k této změně a jeho vazbu na prostředí, školu a kamarády.
- Pokud by mělo rozhodnutím soudu dojít k rozdělení sourozenců, a to i na základě dohody rodičů, je třeba zjistit postoje obou sourozenců a zmapovat možné dopady v důsledku rozdělení.

V případě návrhu na střídavou výchovu je potřeba dle doporučení metodiky velmi pečlivě zjistit také:

- Jestli dítě chápe pojem střídavé výchovy a jeho význam, jestli s takovým uspořádáním souhlasí a jestli už již byl podobný model rodiči zkušebně, na krátkou dobu, např. o prázdninách, aplikován. Snažit se zjistit, zda má dítě výhrady k takovému uspořádání a pokud ano, tak z jakého důvodu.
- Postoje obou rodičů ke střídavé výchově. Pokud jeden z rodičů nesouhlasí, tak je potřeba důkladně prozkoumat z jakého důvodu a jaké jiné řešení navrhuje.
- Pečlivě prošetřit obě místa, kde by dítě v případě střídavé výchovy bydlelo, vzdálenost míst, zázemí v obou místech, zda by mělo samostatný pokoj nebo část pokoje, jestli by si ponechávalo osobní věci na místě, jakou část věcí by si muselo stěhovat. Důležité je také zjistit, jestli by dítě mohlo docházet do stejné školy, jaká by byla vzdálenost z obou míst, zda by se mohlo věnovat koníčkům, kroužkům, mimoškolním aktivitám stejně v obou místech, pokud ne, jak by byla zajištěna návaznost.

- Pokud by dítě mělo měnit školu, je potřeba pečlivě zjistit poměry ve škole a postoj k tomuto opatření, zajištění návaznosti výuky, vztah se spolužáky. Sociální pracovník při tomto zjišťování střídavé péče vyhodnocuje, zda je jednání rodičů v zájmu dítěte, a podle toho komunikuje, jedná, podává návrhy a podněty.
- Sociální pracovník se pokusí objektivně zjistit, jak spolu oba rodiče komunikují a zda jsou schopni domluvit se na zajištění střídání a zajistit výměnu informací o dítěti (MPSV, 2012).

Tím, zda sociální pracovníci postupují v souladu s touto metodikou, se budu blíže zabývat v praktické části této diplomové práce.

Pokud nastane spor, to znamená, že druhý rodič s návrhem pro soud na úpravu výchovy nesouhlasí, je nutné, aby opatrovník v rámci velmi podrobného rozhovoru zjistil, jaké jsou postoje rodičů k dítěti a jejich podíl na výchově. Povinností kolizního opatrovníka je provést obsáhlejší šetření, které je zaměřeno na zjištění dalších souvislostí a ověření výpovědi rodičů (Matoušek, 2015). Nejvíce se zkoumá rodinné zázemí obou rodičů, bydlení, a pokud má rodič nového partnera, tak i jeho vztah k dětem. Toto šetření by mělo být provedeno ve spolupráci s dalšími institucemi jako je například škola, školka, zdravotnické zařízení, pedagogicko-psychologická poradna apod. Pomocí odpovědí a nashromážděných informací by se měl opatrovník dobře orientovat v dané rodinné situaci a v jejich vztazích. Varovným signálem by pro něj mohla být situace, kdy jeden rodič nepřipustí, že druhý rodič má pro dítě význam alespoň v určitých situacích. Pokud velmi často užívá v odpovědích slova „vždy“ a „nikdy“, je více než vhodné uvažovat o popouzení a programování dítěte proti druhému rodiči. K celkovému zhodnocení výchovných předpokladů rodičů je nezbytné také zjistit, jak každý z rodičů respektuje práva druhého rodiče a jeho rodičů ve vztahu k dítěti, jakým způsobem hovoří účastníci o svém partnerovi a o jeho rodičích před dítětem a jaký přístup k řešení vzájemných konfliktů má každý z rodičů. Dále je také potřeba zjistit, jak je zajišťována výživa dětí a péče o jejich zevnějšek (Matoušek, 2015).

4.1 Doprovázený kontakt

U konfliktních rozvodů bývá také využíváno tzv. doprovázeného kontaktu. To znamená, že při kontaktu s jedním z rodičů nebo při předávání dítěte mezi rodiči je toto dítě doprovázeno sociálním pracovníkem, který dohlíží na jeho bezpečí, a zároveň pomáhá rodičům lépe zvládnout tuto nelehkou situaci, aby dítě bylo vystaveno pokud možno co

nejmenšímu stresu a psychické zátěži. K doprovázenému kontaktu dochází zejména v těchto situacích:

- V případě, že ještě není možná dohoda ohledně péče o dítě/děti u rodičů, kteří již žijí odděleně.
- Pokud chybí komunikace mezi rodiči, a nedochází mezi nimi k vůbec žádnému kontaktu.
- V případě, že mezi dítětem a jedním z rodičů doposud ještě k žádnému kontaktu nedošlo nebo pokud k němu došlo již před dlouhou dobou.
- Pokud jsou pochybnosti o možnosti vytvoření zodpovědného vztahu mezi jedním z rodičů a dítětem.
- V případě, že došlo ke zjevnému zanedbání péče o dítě.
- V případě, že bylo dítě sexuálně zneužíváno nebo existuje podezření na sexuální zneužívání.
- Pokud jsou obavy z možného únosu dítěte.
- V případě, že samotné dítě vyjádří obavy z kontaktu s jedním z rodičů.
- V případě vystavování dítěte stresu v souvislosti s vyjádřením loajality ke svým rodičům (Cochem © 2015).

K doprovázenému kontaktu dochází na základě iniciativy jednoho nebo obou rodičů, na podnět orgánu sociálně-právní ochrany dětí, odboru péče o mládež. Zažádat o něj můžou také advokáti účastníků se sporů nebo na základě intervence soudu rodinného práva. Hlavním cílem je krátkodobá a časově omezená pomoc, prostřednictvím které dochází ke zmírnění konfliktu mezi rodiči a nastolení podmínek pro pravidelný kontakt obou rodičů s dítětem (Cochem © 2015).

4.2 Pohovor s dítětem

Jako jeden z nejdůležitějších bodů šetření sociálních pracovníků je pohovor se samotným dítětem, jehož rodiče se rozvádí. OSPOD nemá zákonem pevně stanovenou věkovou hranici dítěte pro poskytování informací a zjišťování jeho stanoviska. Tím pádem záleží tedy na kolizním opatrovníkovi, aby posoudil, jestli je zastupované dítě schopno samo formulovat své vlastní názory a nepoužívá pouze argumentaci rodičů, zda je vyjadřování úměrné jeho věku a jakou míru věrohodnosti tedy bude přikládat jeho výpovědi. U mladších dětí je obtížné odlišit fantazijní produkci, vědomé či účelové lhaní a popis přání dítěte od skutečného stavu. Pokud se u rozhovoru s dětmi předškolního věku vyskytnou obtíže při

navazování kontaktu nebo při jednoznačných výpovědích je dobré využít pomoc rodinného poradenství. Občanský zákoník a zákon o sociálně právní ochraně dětí uvádějí tzv. vyvratitelnou právní domněnku, a to že dítě starší 12 let je schopno přijmout informace a sdělit svůj názor. Ústavní soud ČR ve svých nálezech konstatoval, že i dítě mladšího věku dokáže vyjádřit svůj názor a přání. Rozhovor s dětmi v jednotlivých vývojových obdobích má svá specifika a je nezbytné znát problematiku vývojové psychologie. Pokud rodiče uzavřeli dohodu, tak by v žádném případě neměl kolizní opatrovník od pohovoru s dítětem upustit. V tomto případě by rozhovor měl být směřován k ověření, jestli dítě o situaci ví, zda souhlasí s řešením a je na budoucí úpravu poměrů psychicky připraveno (Matoušek, 2015). Tento pohovor může spouště sociálním pracovníkům připadat jako zbytečný, ale dle mého názoru je důležité udělat pohovor s dítětem za všech případů, protože dítě může sociálnímu pracovníkovi říct to, co nechce nebo se stydí říct vlastním rodičům a nakonec to může změnit celou situaci ohledně péče o dítě.

Podle občanského zákoníku mají rodiče povinnost informovat dítě o podstatných záležitostech, které se ho týkají. Je velmi důležité, aby kolizní opatrovník udělal rozhovor s dítětem až poté, co bylo dítě informováno o situaci a to nejlépe oběma rodiči. Pokud by ale hrozila ze strany rodičů hádka, bylo by lepší, aby tuto informaci sdělil dítěti ten, kdo mu to dokáže podat nejlépe a s největším klidem. Sociální pracovník by neměl v žádném případě akceptovat to, že se rodiče rozhodnou dítěti o rozvodu vůbec neříct. Když sociální pracovník dělá rozhovor s dítětem, měla by být úvodní otázka formulovaná tak, aby dítěti otevřela možnost sdělit, proč si myslí, že má s dotyčným pracovníkem mluvit. Je důležité, aby se sociální pracovník nespokojil pouze s jednoslovným souhlasem dítěte nebo s pasivním svolením k rozhovoru a to z důvodu, že dítě může mít rozdílnou představu o rozhovoru než pracovník. Pokud dítě začne na rozhovor reagovat negativně, je možné, že s rozpadem rodiny není vyrovnané. V tomto případě by kolizní opatrovník neměl dále na dítě naléhat (Matoušek, 2015).

Mnohé děti jsou rozvodem zaskočeny natolik, že nejsou schopny tak velkou změnu své životní situace zpracovat. Nejvhodnější prostředí pro rozhovor je v místě bydliště dítěte. Jednání ve škole by mělo být spíše jen ve výjimečných případech a to zejména proto, že dítě by mohlo být stigmatizováno v očích spolužáků, popřípadě i učitelů. Realizace pohovoru na úřadě je vhodná u dospívajících dětí, které se můžou dostavit bez doprovodu rodičů. Rozhovor by měl být veden tak, aby dítě nemuselo porovnávat míru své vazby na rodiče, hodnotit je a tím pádem se nemuselo bát, že sdělení jeho názorů ublíží jednomu z rodičů.

Z toho nám vyplývá, že je důležité, abychom po dítěti nevyžadovali rozhodnutí, se kterým rodičem chce být. Důležité je dávat si větší pozor u malých dětí na jejich sugestibilitu, tedy na návodné otázky, to znamená, že dítě odpovídá podle přání dospělého. U dětí nižšího věku je lepší získat informace pomocí pozorování, hry, nebo prostřednictvím speciálních technik sociální terapie. Je důležité mít také na paměti, že přání dítěte nemusí být vždy v souladu s jeho prospěchem. Dítě může upřednostňovat liberálnějšího, rozmazlujícího rodiče, ale také může být jedním z rodičů citově vydíráno, jak jsem popisovala v předešlé kapitole. Kolizní opatrovník by měl provést rozhovor s dítětem i v rámci řízení o schválení dohody mezi rodiči u soudu, protože snaha rodičů se dohodnout nemusí mít dlouhé trvání (Matoušek, 2015).

Metodický materiál MPSV uvádí, že před začátkem rozhovoru s dítětem je dobré se na něj předem připravit a zpracovat si identifikaci současné situace. Na začátku rozhovoru by se měl snažit sociální pracovník vytvořit atmosféru důvěry, prolomit případná tabu a navázat vztah s dítětem. Pracovník by měl udržovat rozhovor volný, nedirektivní a snažit se nenásilnou formou měnit témata, klást přímé a otevřené otázky. Pracovník by neměl ve zprávách interpretovat své domněnky a dedukce z rozhovoru, ale popsat skutečnosti a to, jak rozhovor probíhal. Metodika MPSV definovala zásady, které by měl sociální pracovník dodržovat při rozhovoru s dítětem.

Jedná se o tyto zásady:

- respektovat věk dítěte, jeho aktuální nastavení, mlčení a nechť něco sdělovat
- naslouchat a nepřerušovat dítě, pokud něco vypráví
- akceptovat slovník a označení, které používá k popisování událostí
- mít na paměti, že děti jsou velmi citlivé na neverbální projevy, které představují až 80% celkové komunikace, proto je tedy důležité si to uvědomovat a hlídat po celou dobu rozhovoru.
- nepoužívat slova, která by mohla dítě polekat nebo kterým nerozumí. Pracovník nesmí nikdy dítěti vyhrožovat, aby ho donutil k odpovědi.
- neslibovat dítěti nic, co nelze splnit
- pokládat otevřené otázky a vyhnout se těm sugestivním
- nezpochybňovat a nebagatelizovat to, co dítě říká
- neptat se znovu na věci, které už byly řečeny
- odpovídat dítěti na jeho otázky jednoznačně a srozumitelně podle jeho věku a schopností

- nikdy se děti neptat na důvod, proč se to či ono stalo
- dítě nekritizovat ani ho negativně nehodnotit
- ocenit spolupráci dítěte a to, že se svěřilo
- být připraven na citové reakce dítěte, vyjádření soucitu
- pokud dítě zmíní, že ho trápí rozchod rodičů, je vhodné mu říct, že ono za to nemůže a že rodiče mají dítě stále rádi i přes momentální těžkou situaci (MPSV, 2012).

4.3 Role soudu v rozvodovém řízení

Soud podle Občanského soudního řádu dbá na to, aby jednání probíhalo důstojně, nerušeně a aby věc mohla být úplně a spravedlivě projednána. Soud během rozvodového řízení vyzve účastníky k doložení chybějících důkazů, jako je například přehled příjmů z podnikání, placení výživného na dítě. Soud také pokládá oběma manželům otázky, pro přibližné zmapování situaci v rodině. Většinou se jedná o otázky typu: „*Kolik máte dětí? Kde jste zaměstnaná/ý? Jak jste se seznámili? Jak dlouho jste spolu žili? Jaké jsou Vaše výdaje spojené s péčí o dítě a jak jejich péči zajišťujete? Jaký je zdravotní stav dětí? Jaká je komunikace s otcem/matkou Vašeho dítěte? Kolik máte vyživovacích povinností?*“

V případě, že má soud, soudce pochybnosti o některých údajích v soudním spisu nebo o tom, co mu účastníci opatrovnického řízení říkají, může k výsledku předvolat i samotné dítě. Soudci to v praxi moc často nerealizují. Samotný výslech nezletilého lze provést i bez přítomnosti ostatních účastníků řízení a to včetně rodičů (Cochem © 2015). Soudce si může při výslechu dítěte sundat talár, je to dobré zejména pro navození důvěrnější atmosféry. Soud přihlíží k názoru dítěte s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost. Během výslechu dítěte u soudu je důležité myslet na to, že dítě je nezralé jak citově, tak rozumově a morálně. Také je závislé na rodičích, kteří jej mohou citově vydírat a programovat jej (Bakalář, 2006). Často se stává, že rodiče, zejména tedy rodič, kterému nebylo dítě svěřeno do výchovy, říká, jak soudce může vědět, co je pro dítě nejlepší, když ho skoro ani neviděl a nezná jej. Pravdou je, že soudce se rozhoduje na základě toho, co je řečeno u soudu a na doporučení sociálního pracovníka, který rodinné prostředí mapuje osobně (Bradley, 2009). Znalecký posudek soud vyžaduje z důvodu, že nechce zvýhodnit jednoho z rodičů nebo upřednostnit jeho argumentaci. Ve standardizovaném soudním řízení tak soudem povolanému znalci připadá úkol dodat soudci podklady k jeho rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že neexistuje žádný systematizovaný koncept, jak zmírnit ostře vyhrocené rodičovské spory, převážná část soudem povolaných znalců se přiklání k řešení, které vyjímá děti z konfliktů rodičů. Jako

nejčastější řešení u konfliktních rozvodů je potom eliminace jednoho z rodičů ze života dítěte. Soudní rozhodnutí tedy rozdělí spor na dvě pozice a to na „vítězství“ a na „porážku“. Ale k těm poraženým nakonec patří ve všech případech děti a to bez ohledu na to, který z rodičů bude na straně poražených (Cochem © 2015). V soudní praxi u vyhrocených sporů dochází k zamezení styku jednoho rodičů s dítětem do doby, než soud rozhodne o jeho svěřeni do péče. Soud takto činní z důvodu, že pro dítě není dobré žít ve velmi vysokém konfliktním prostředí. Avšak délka soudních sporů je různá a v konečném důsledku pro dítě může znamenat ztrátu jednoho z rodičů (Collaborative law © 2010).

5. Metody řešení sporu v zahraničí

Když se podíváme k našim „sousedům“ v Německu, zjistíme, že se dá rozvod řešit i sofistikovaně bez dlouhých tahanic a preventivně předcházet konfliktům.

Důležitým mezníkem pro Německo v rozvodovém řízení byl počátek 80. let, kdy Německý spolkový ústavní soud shledal do té doby v případech rozvodů platné bezpodmínečné vyloučení jednoho z rodičů ze společné rodičovské odpovědnosti jako neslučitelné s německou Ústavou. Tento nález Německého spolkového ústavního soudu změnil právní koncepci svěřování dětí do výchovy a vytvořil odkaz k novému chápání zájmů dětí a rodičovské odpovědnosti. Skoro 16 let ale trvalo, než byla schválena Reforma péče o dítě. Touto reformou byl tedy odstraněn tzv. soudní automatismus vyčlenění jednoho rodiče z rodičovské péče.

Je možné také pozorovat, že společnosti, které si své demokratické struktury vydobily vlastní silou, vytvářejí a používají samozřejměji a profesionálněji smysluplná sesítování různých funkcí a institucí. Zvláště důrazně to platí pro skandinávské společnosti, ale také pro Holandsko a částečně i pro anglosaské země (Cochem © 2015).

5.1 Cochemská praxe

Jedná se o zahraniční model prevence destruktivních rozvodů, který vznikl v německém Cochem-Zell v letech 1992-1993 na základě sesítované spolupráce odborných profesí, které jsou účastny na rodičovských sporech. Za zakladatele je považován soudce rodinného práva Dr. Rudolph Jürgen, který velkou mírou přispěl ke vzniku tohoto modelu a jeho prosazení do praxe. Cílem Cochemské praxe je urovnání sporů rodičů a ve vzájemné shodě dosáhnout řešení v souvislosti s nejlepším zájmem dítěte. Konkrétně jde hlavně o to, přivést i v těch nejzákladnějších případech zájmů dětí rodiče ke vzájemné komunikaci a tím vytvořit základ k převzetí jejich společné rodičovské odpovědnosti. Tato dlouholetá praxe vede i u velmi vyhrocených rodičovských konfliktů téměř ve všech případech ke smíru rodičů, který je jimi oběma akceptovaný a tím pádem i trvale udržitelný (Rudolph, 2009).

V Cochemské praxi je klíčová interdisciplinární spolupráce profesí, která se zabývá záležitostmi dětí a vzájemně koordinované profese vnímají konflikt rodičů, nebo jiných účastných dospělých, perspektivou dítěte. Způsob práce a úředního jednání se na základě dalšího vzdělávání profesí a rozvoje vypracovaných propozic vyznačuje včasnou a tím i preventivní intervencí v konfliktech. Pokud není nalezeno počáteční mimosoudní a zároveň

rychlé nařízené řešení, sepíší advokáti každého z rodičů krátce pozice svých mandantů a doručí je soudu, který během následujících dvou až tří týdnů určí termín prvního ústního soudního jednání, na které pozve rodiče, advokáty a odbor péče o dítě. Písemné podání protistrany ani písemné zprávy odboru péče o dítě nejsou vyžadovány, protože pracovník odboru péče o dítě krátce před tímto jednáním musí kontaktovat rodiče i děti, a je tak bezprostředně informován o aktuální situaci. Při tomto soudním jednání mají všichni zúčastnění možnost podrobně přednést a objasnit své pozice, zájmy a potřeby. Pokud rodiče nedojdou ani k minimální dohodě, jsou bezprostředně po jednání, na němž je stanoven termín dalšího soudního jednání, odesláni do poradny, která také bezodkladně začne pracovat na poradenském konceptu. Tento postup, praktikovaný účastnými profesemi, tak výrazně zmírní vzniklý konflikt (Rudolph, 2009).

Interdisciplinárním sesít'ováním dochází také k „Domino-efektu“. To znamená, že má vliv i na další body sporu a to např. ve výživném, majetkoprávním sporu, sporu o byt, o zařízení domácnosti apod. Když se tyto body sporu projeví ještě před vypuknutím sporu o dítě, jejich úprava ve vzájemné shodě vede k oslabení samotného rodičovského konfliktu (Rudolph, 2009). U nás, v České republice, se snaží uplatňovat některé prvky z Cochemské praxe Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a to pomocí pracovní skupiny, která se skládá ze zástupců více profesí. O uzákonění této praxe se snaží Sdružení Cochem. Šíří také osvětu o této metodě a podporuje dialog profesí zainteresovaných na rozvodu.²

5.1.1 Role podle profesí

V řízení, které probíhá podle Cochemské praxe, se **advokáti** v zahajujícím písemném podání omezují pouze na věcný popis situace. Nedochází tak tedy k „praní špinavého prádla“ a konflikt se tím nevyostřuje. Všechn písemný styk advokátů je omezen na minimum, z důvodu, aby byl dán prostor pro ústní jednání, která poté vedou k nalezení dohody. Advokáti, kteří se účastní soudních řízení o svěřeni dítěte do výchovy a o styku s dětmi, respektují dohodu, že nebudou sledovat ani realizovat žádné konfliktní strategie (Cochem © 2015).

K fungování Cochemského modelu je nutné, aby **soud** uplatnil svoji pravomoc a nařídil setkání, které bude závazné pro oba rodiče, jejich advokáty a pro OSPOD. Termín tohoto setkání se musí konat během prvních čtrnácti dnů od písemného podání advokátů. Soud v praxi prosadí, aby rodiče sami vyhledali odbornou pomoc a to z důvodu nalezení

---

² Viz příloha B. Průběh rozvodového řízení podle Cochemského modelu.

dohody ohledně péče o děti. Pomocí včasné reakce soudu, tak nedochází k odloučení dítěte od jednoho z rodičů na dlouhou dobu, tím pádem dítěti nehrozí trvalá ztráta jednoho z rodičů.

Sociální pracovníci v rámci Cochemské praxe, nemusí vyhotovovat písemné posudky pro účely soudu. Jsou ve velmi intenzivním kontaktu se všemi členy dotčené rodiny a to ještě před prvním termínem jednání u soudu. Jsou účastny všech jednání, které mezi sebou rodiče mají a během prvního soudního jednání, tak mohou nabídnout jiný úhel pohledu, protože jsou se situací podrobně seznámeni a jejich poznatky ukazují jaká je aktuální situace v rodině. Přinášejí kvalifikované podněty pro další diskusi a velmi často jsou schopni vypracovat s rodiči již před prvním jednáním rámcem společné dohody (Cochem © 2015).

Pokud se při prvním nařízeném soudním jednání zjistí, že rodiče nejsou schopni dohody, tak přichází na řadu pomoc ze strany **odborné poradny**. První, kontaktní rozhovor v odborné poradně je povinný. Při vyhocených sporech by bylo naivní sázet na to, že rodiče dobrovolně podstoupí poradenskou péči. Proto tedy v rámci Cochemské praxe existuje účinný nástroj, který z titulu své moci prosadí, že se rodiče poradenské péči podrobit musí. Soudce rodinného práva je ten, kdo poradenskou péči nařídí. Poradenská péče je poměrně úspěšná a téměř ve více než 80% případů se rodičům s pomocí poradny podaří dojít ke společné dohodě. V opačném případě bude soud k němu přistupovat jako k rodiči, který nesleduje skutečný zájem dítěte a jeho šance na svěřením dítěte do péče, případně střídavé péče, se velmi rychle sníží. Odborné poradny nejsou závislé na soudu a jejich péči i délku si řídí samy (Cochem © 2015).

Pokud se v manželském sporu jeví jako vhodnější vypracovat znalecký posudek než poskytnutí péče odborné poradny, tak soud pověří **znalce** k vypracování rodinně-psychologického znaleckého posudku. Zároveň s předložením posudku znalci také předloží návrh řešení dané situace, které by měli vypracovávat společně s rodiči. Pokud ale v průběhu hledání společného řešení dospějí rodiče za pomoci znalce k dohodě, odpadá jim povinnost předložení znaleckého posudku (Cochem © 2015).

Pokud se v manželském sporu jeví jako vhodnější vypracovat znalecký posudek než poskytnutí péče odborné poradny, soud pověří **znalce** k vypracování rodinně-psychologického znaleckého posudku. Zároveň s předložením posudku znalci předloží návrh řešení dané situace, které by měli vypracovávat společně s rodiči. Pokud ale v průběhu hledání společného řešení dospějí rodiče za pomoci znalce k dohodě, odpadá jim povinnost předložení znaleckého posudku (Cochem © 2015).

5.2 Kolaborativní právo

Jedná se o nejmodernější alternativní metodu mimosoudního řešení sporů. Tato metoda je určena klientům, kteří chtějí řešit své právní záležitosti rychle, efektivně a v nekonfrontačním stylu (Collaborative law © 2010).

Tento přístup začal být uplatňován na americkém středozápadě v 80. letech 20. století a je spojován především se jmény Sherrie Abneyová, Stu Webb, Lawrence Maxwell. Dále se později rozšířila například do Kanady, Austrálie, Hong Kongu, Japonska, Švýcarska, Rakouska.

V tradičním pojetí má advokát hájit zájem klienta, v tomto případě rodiče. Jenže klient má roli rodiče a je třeba se starat i o jeho rodičovství. Zájem dospělého klienta (rodiče) se totiž do určité míry překrývá se zájmem dítěte. Kolaborativní právo je přístup, který se dá uplatnit u velké části rozvodové klientely. Advokát není povinen spolupracovat s každým klientem. Vyžaduje-li klient tvrdou konfrontaci s druhou stranou, kolaborativně orientovaný advokát ho může a měl by ho odmítnout. V roce 2010 bylo v USA založeno sdružení Uniform Collaborative Law Rules, které usiluje o promítnutí Kolaborativního práva do legislativy všech států v USA. U nás v České republice se tomuto přístupu věnují advokáti a mediátoři, kteří si během posledních let vytvořili podpůrné organizace např. sekci pro ADR České advokátní komory, zkratka znamená Alternative Dispute Resolution, v překladu Alternativní řešení sporů (Matoušek, 2015).

Kolaborativní přístup vychází z předpokladu, že přirozené řešení sporů je dohodnout se. Hlavním cílem je pomoci účastníkům lépe pochopit příčiny sporu, odhalit zájmy a potřeby všech stran. Je zapotřebí, aby komunikovali všichni se všemi, protože formalizovaná dohoda by ztrácela smysl, pokud by nebyla založena na vnímání a chápání zájmů všech stran. Řešení musí mít charakter „win-win“, to znamená, že všechny strany musí být přesvědčeny o tom, že dohodou něco získali. Účastníci sporu si potřebují vytvořit přijatelný rámec pro další soužití a komunikaci, i když spolu nebudou v denním kontaktu, protože soud, advokát ani jiný profesionál s nimi žít nebude (Matoušek, 2015).

Při uplatňování Kolaborativního práva jsou používány tyto fáze:

- a) přípravná fáze a poučení
- b) setkání advokátů dvou stran
- c) podpis čtyřstranné dohody, tj. mezi advokáty a klienty
- d) zahájení procesu

- e) sběr informací
- f) hledání možností
- g) vyjednávání
- h) tvorba závěrečné dohody (Collaborative law © 2010).

Pro uplatnění Kolaborativního práva v ČR nejsou potřeba legislativní změny. Velkou výhodou je časová a místní flexibilita a menší finanční zátěž. Samozřejmě velké plus je také zachování funkčních vztahů do budoucna (Matoušek, 2015). Tato metoda našla logické využití i v řešení sporů v dalších oblastech práva a vzniklo také interdisciplinární hnutí, kde se do sporů kromě advokátů mohli zapojit i jiní odborníci jako např. finanční poradci, psychologové. Tento způsob řešení sporů je komplexnější než soudní cesta. Oproti soudnímu řízení je neveřejné, důvěrné a zohledňuje potřeby a zájmy stran. Strany mohou v kterékoliv fázi procesu svou účast ukončit, jsou ale vázány mlčenlivostí a pro advokáta platí diskvalifikační doložka. To znamená, že pokud nedojde k vyřešení sporu metodou Kolaborativního práva, kolaborativní advokát není oprávněn v jakémkoliv dalším řízení klienta zastupovat, ani v té samé věci svědčit. Proces je založen na týmové práci, plném zpřístupnění rozhodných informací, na poctivém jednání, respektu a zdvořilosti. Kolaborativní přístup umožňuje účastníkům sporu udržet si kontrolu nad kvalitou vzájemných vztahů a to tím, že jim umožní aktivní roli v řešení jejich sporu (Collaborative law © 2010).

Jako předpoklad pro použití tohoto přístupu je brána dobrovolná dohoda stran sporu o aplikaci této metody a vyhledání advokáta se specializací na Kolaborativní právo. V praxi to vypadá tak, že každá strana sporu si zvolí svého kvalifikovaného advokáta, se kterým si mandátní smlouvou dohodne faktické i finanční podmínky poskytnutí právní služby. Začátek řešení sporu není podmíněný doručením písemné žaloby a neplatí se žádný poplatek za zahájení řízení. Jednání probíhá v čase a místě dohodnutém klienty. S účastníky a kolaborativními advokáty se uzavírá Smlouva o řešení sporu za pomoci metody Kolaborativního práva. Tato smlouva obsahuje již zmíněnou diskvalifikační doložku. Advokáti vytvářejí osnovu jednání podle předem stanoveného plánu, ve které sestaví zejména přehled zájmů, možností, potřeb obou stran. Cílem procesu je stanovení dosažení a sepsání vyvážené dohody. Ne vždy je nejlepší volbou zvolit tuto metodu. Nevhodné je používat Kolaborativní právo v případech stalkingu, bossingu, domácího násilí, osobnostních poruch klientů, je-li zjevný nepoměr v postavení stran nebo má-li být procesu zneužito k zakrytí spáchání trestného činu, zanedbání péče, zneužívání dítěte apod. (Collaborative law © 2010).

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Popis výzkumu

V rámci své diplomové práce jsem rozdělila výzkum na 3 části a to na základě okruhů z otázek pro respondenty. V první části jsem se snažila zjistit, jak velkou agendu tvoří rozvody v pracovní náplni sociálních pracovníků a na základě odpovědí respondentů jsem definovala hlavní znaky pojmu „konfliktní rozvod“.

Ve druhé části výzkumu jsem se věnovala doporučené metodice MPSV a porovnávala jsem odpovědi od respondentů, zda jednotlivé body z této metodiky provádí a v případě záporných odpovědí jsem také uvedla, proč tomu tak je. V této části jsem se zabývala také tím, jak sociální pracovníci sbírají informace o rodině a zda je během šetření v rodině prostor také pro uplatňování subjektivního hodnocení z jejich strany.

V poslední, tedy třetí části jsem se zabývala zejména tím, jak je hájen nejlepší zájem dítěte a jak velký dopad má rozvod na děti dle názoru respondentů. V této části jsem se dle položených otázek snažila zjistit, jak provádí sociální pracovník (dále jen SP) rozhovor s dítětem, v jakém prostředí a jaké jsou mu nejčastěji pokládány otázky. Zde také respondenti měli prostor vyjádřit se k tomu, jestli jsou v této oblasti nějaké nedostatky a co by jim pomohlo k tomu, aby mohli lépe pracovat s rodinou, která prochází konfliktním rozvodem. V návaznosti na 5. kapitolu, která se týkala zkušeností ze zahraničí, jsem se snažila ve svém výzkumu zjistit, zda sociální pracovníci znají model Cochemské praxe, který je velmi hodně využíván v Německu a pomalu se začíná zavádět i u nás v ČR.

Tabulka č. 1 – Schéma výzkumu

Výzkumná část	Okruh	Konkrétní otázka
Rozvod	<i>Kolik % pracovní náplně tvoří rozvody</i>	Kolik případů, které řešíte, souvisí s rozvodem?
	<i>Společné znaky konfliktního rozvodu</i>	Co je podle Vás konfliktní rozvod?
		Převažují spíše nesporné rozvody nebo ty sporné případně konfliktní?
Metodika	<i>Zjišťování informací o rodině</i>	Jak získáváte a hodnotíte informace o rodině? (zdroje: rozhovor s matkou, otcem, šetření v rodině, rozhovor s dítětem)
	<i>Šetření v souladu s metodikou MPSV</i>	Mám tady metodické doporučení MPSV pro sociální pracovníky, které uvádí, co by měl sociální pracovník do aktuální zprávy zahrnout a prošetřit (body a-i, a-e).
		Je u Vás v práci k dispozici nějaká metodika, pomocí které se řídíte nebo jednáte podle svých zkušeností a subjektivního pocitu?
Dítě	<i>Průběh rozhovoru s dítětem</i>	Jak provádíte rozhovor s dítětem? Nejčastější otázky? V jakém prostředí?
	<i>Nejlepší zájem dítěte</i>	Myslíte si, že je během rozvodového řízení dostatečně hájen zájem dítěte?
	<i>Možné nedostatky této oblasti</i>	Máte pocit, že je této oblasti věnovaná dostatečná pozornost? Pokud ne, co by se mělo podle Vás zlepšit?

Zdroj: (vlastní výzkum)

6.1 Metodologie výzkumu

Ke zkoumání informací ve svém výzkumu jsem zvolila kvalitativní strategii výzkumu. „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (Hendl, 2012).

Tento typ výzkumu jsem zvolila z důvodu, že díky němu mohu hloubkově prozkoumat široce definovaný jev a to s cílem získat maximální množství informací. Jako nevýhoda může být vnímáno to, že výsledky se zdají být pouze jen jako subjektivní dojmy, které nemusí být zobecnitelné na populaci a do jiného prostředí (Hendl, 2012)

V rámci kvalitativní strategie jsem použila metodu dotazování s využitím techniky polostrukturovaného rozhovoru.

6.1.1 Polostrukturovaný rozhovor

Rozhovor sám o sobě patří mezi nejčastěji používané techniky v kvalitativním výzkumu. Polostrukturovaný rozhovor hlavně vychází z předem připraveného seznamu otázek a témat, které jsou pro tazatele směrodatné (Švaříček a Šed'ová, 2014). To znamená, že máme definované jádro rozhovoru, které obsahuje „*minimum témat a otázek, které má tazatel za povinnost probrat*“ (Miovský, 2006). Tyto rozhovory jsou flexibilnější a volnější než strukturované a jsou zároveň organizovanější a systematictější než nestrukturované rozhovory. Pořadí a formulaci otázek může tazatel měnit na základě odpovědí. V polostrukturovaném rozhovoru mohou být 4 typy otázek:

1. **Základní otázky** (*Essential questions*) jsou směřovány k hlavnímu tématu daného výzkumu, mohou být seskupovány, pokládány naráz anebo v průběhu rozhovoru. Jejich cílem je získání klíčových informací spojených s výzkumem.
2. **Dodatečné otázky – neboli doplňující** (*Extra questions*) jsou otázky rovnocenné se základními otázkami. Tyto otázky nám pomáhají rozpracovávat téma do hloubky a ujišťovat se, že respondentovy odpovědi chápeme správně (Miovský, 2006). Může jít o alternativní vyjádření základních otázek, kterým účastník výzkumu nerozuměl v prvotní formulaci. Bývají použity pro kontrolu reliability odpovědí a k porovnání možného dopadu změny formulace (Berg, 2001).
3. **Jednorázové otázky** (*Throw-away questions*) jsou používány k vybudování vztahu na začátku rozhovoru. Slouží k nastavení tempa, nebo ke změně tématu v průběhu hovoru. Tyto otázky nejsou nepostradatelné v souvislosti se sběrem dat, které jsou důležité pro výzkum, ale jsou nezbytné při navozování důvěry mezi tazatelem a respondentem. Mohou také mít vliv na celkový úspěch rozhovoru.
4. **Zkoumavé otázky** tzv. **sondy** (*Probing questions, probes*) mají za úkol přimět respondenty rozpracovat své odpovědi na položené otázky. Patří sem například otázka „Můžete mi o tom říct něco více?“ nebo „Mohl byste to prosím více vysvětlit?“ apod. Na stejnou otázku mohou různé první odpovědi spustit různé zkoumavé otázky. (Berg, 2001).

Berg (2001) také uvádí i opačný příklad a to problematické typy otázek, které se v polostrukturovaném rozhovoru objevují, ale být by tam neměly. Jedná se o tyto 3 typy:

1. **Otázky způsobující rozčilení** (*Affectively worded questions*) budí u respondenta nepřiměřenou emocionální reakci, i když otázka nebyla myšlena jako útočná. Nevhodná formulace snadno může narušit tok rozhovoru.
2. **Dvouhlavňové otázky** (*Double-barreled questions*) jsou takové otázky, u nichž odpověď zahrnuje dvě nebo více témat. Taková otázka nejenže může respondenta zmást, ale také může ztížit analýzu odpovědí.
3. **Složité otázky** (*Complex questions*) mohou být zdrojem nedorozumění. Krátké, stručné a cílené otázky jsou efektivnější, než zdlouhavá a složitá souvětí.

6.2 Cíle výzkumu

Hlavním cílem této diplomové práce je:

Zmapovat práci sociálních pracovníků během konfliktního rozvodu.

Dílčí cíle jsou:

DC1: Zjistit, co vše sociální pracovníci šetří v rodině v souvislosti s rozvodem.

DC2: Zjistit, zda je dostatečně hájen a upřednostňován nejlepší zájem dítěte.

DC3: Zjistit, co by mohlo přispět k hladšímu průběhu rozvodu a tak co nejvíce eliminovat negativní důsledky rozvodu na vývoj dítěte.

6.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka zní:

Co vše zkoumáte během šetření a postupujete podle doporučené metodiky MPSV?

Ad DC1:

- Jak získáváte a hodnotíte informace o rodině?
- Máte k dispozici metodiku, pomocí které se řídíte během šetření?

Ad DC2:

- Jak provádíte rozhovor s dítětem?
- Myslíte si, že je během rozvodového řízení rodičů dostatečně hájen nejlepší zájem dítěte?
- Je této oblasti věnovaná dostatečná pozornost?

Ad DC3:

- Jak vnímáte konfliktní rozvod?
- Kolik procent pracovní agendy tvoří rozvody?
- Které typy rozvodů převažují?
- Co je to Cochemská praxe?

6.3.1 Konkrétní výzkumné otázky

1. Kolik případů, které řešíte, souvisí s rozvodem?
2. Co je podle Vás konfliktní rozvod?
3. Převažují spíše nesporné rozvody nebo ty sporné popřípadě konfliktní?
4. Jak provádíte rozhovor s dítětem? Nejčastější otázky? V jakém prostředí?
5. Jak získáváte a hodnotíte informace o rodině? (zdroje: rozhovor s matkou, otcem, šetření v rodině, rozhovor s dítětem)
6. Mám tady metodické doporučení MPSV pro sociální pracovníky, které uvádí, co by měl sociální pracovník do aktuální zprávy zahrnout a prošetřit. Jednotlivé body Vám přečtu a poprosím Vás o vyjádření, co v praxi prošetřujete, co ne a jakým způsobem.
  - a) Prošetřit skutečné poměry v rodině. To znamená navštívit oba rodiče a udělat objektivní posudek a provést šetření o možnostech jejich péče o dítě a nespoléhat se jenom na výpovědi rodičů, kteří navštíví sociálního pracovníka v jeho kanceláři.
  - b) Prošetřit poměru u obou rodičů. Nestačí provést šetření pouze u toho, kdo žádá dítě do výchovy, ale i u druhého rodiče a to z důvodu, aby bylo později možné rozhodnout, který z rodičů má lepší předpoklady pro výchovu dítěte.
  - c) Prozkoumat možnosti a schopnosti osobní péče o dítě každého z rodičů a zjistit v jak velké míře by se na výchově dítěte podílely ostatní osoby, jako jsou prarodiče, starší

sourozenci, nový partner, chůva. Je totiž velmi časté, že rodič požaduje svěřeni dítěte do výchovy, ale ve skutečnosti nemá na osobní péči čas.

- d) Seznámit se s charakterem pracovní činnosti obou rodičů a s jejich časovými možnostmi. Je zcela zásadní, aby sociální pracovníci byli orientováni v daných rodinných poměrech.
  - e) Zmapovat bytovou situaci u obou rodičů, možnosti zázemí pro dítě, jeho vlastní pokoj a prostor pro zájmové činnosti.
  - f) Pokud má rodič nového partnera, je nutné zjistit jeho vztah k dítěti a vztah dítěte k němu. Pokud s rodičem žijí i děti nového partnera, je nezbytné zjistit vzájemný vztah dětí. Toto zjišťování je poměrně časově náročné a vyžaduje pozorování, plánování a pravidelné vyhodnocování informací.
  - g) Snažit se objektivně zjistit přání dítěte, jestli preferuje pobyt u některého z rodičů a z jakého důvodu. Pokusit se zjistit, zda není dítě ovlivňováno jedním z rodičů.
  - h) V případě, že by se dítě mělo stěhovat v důsledku svěřeni do výchovy jednomu z rodičů ze svého současného bydliště, je velmi důležité zjistit postoj dítěte k této změně a jeho vazbu na prostředí, školu a kamarády.
  - i) Pokud by mělo rozhodnutím soudu dojít k rozdělení sourozenců, a to i na základě dohody rodičů, je třeba zjistit postoje obou sourozenců a zmapovat možné dopady v důsledku rozdělení.
- V případě návrhu na střídavou výchovu je potřeba dle doporučení metodiky velmi pečlivě zjistit také:
    - a) Jestli dítě chápe pojem střídavé výchovy a jeho význam, jestli s takovým uspořádáním souhlasí a jestli už již byl podobný model rodiči zkušebně, na krátkou dobu např. o prázdninách, aplikován. Snažit se zjistit, zda má dítě výhrady k takovému uspořádání a pokud ano, z jakého důvodu.
    - b) Postoje obou rodičů ke střídavé výchově. Pokud jeden z rodičů nesouhlasí, je potřeba důkladně prozkoumat z jakého důvodu a jaké jiné řešení navrhuje.

- c) Pečlivě prošetřit obě místa, kde by dítě v případě střídavé výchovy bydlelo, vzdálenost míst, zázemí v obou místech, zda by mělo samostatný pokoj nebo část pokoje, jestli by si ponechávalo osobní věci na místě, jakou část věcí by si muselo stěhovat. Důležité je také zjistit, jestli by dítě mohlo docházet do stejné školy, jaká by byla vzdálenost z obou míst, zda by se mohlo věnovat koníčkům, kroužkům, mimoškolním aktivitám stejně v obou místech, pokud ne, jak by byla zajištěna návaznost.
  - d) Pokud by dítě mělo měnit školu, je potřeba pečlivě zjistit poměry ve škole a postoj k tomuto opatření, zajištění návaznosti výuky, vztah se spolužáky. Sociální pracovník při tomto zjišťování střídavé péče vyhodnocuje, zda je jednání rodičů v zájmu dítěte, a podle toho komunikuje, jedná, podává návrhy a podněty.
  - e) Sociální pracovník se pokusí objektivně zjistit, jak spolu oba rodiče komunikují a zda jsou schopni se domluvit na zajištění střídání a zajistit výměnu informací o dítěti
7. Je u Vás v práci k dispozici nějaká metodika, pomocí které se řídíte nebo jednáte podle svých zkušeností a subjektivního pocitu?
  8. Myslíte si, že je během rozvodového řízení dostatečně hájen zájem dítěte?
  9. Máte pocit, že je této oblasti věnovaná dostatečná pozornost? Pokud ne, co by se mělo podle Vás zlepšit?
  10. Říká Vám něco pojem Cochemská praxe?

6.4 Výzkumný vzorek

Jedním ze základních požadavků při výběru výzkumného vzorku je, že metoda výběru by měla být podřízena cílům výzkumu a to tak, aby bylo dosaženo nasycení potřebných dat (Miovský, 2006).

V rámci získání potřebných dat k této diplomové práci byly osloveny na začátku května 2016 odbory sociálně právní ochrany dětí, které mají v gesci rozvodovou problematiku. S žádostí o možnost rozhovoru jsem se obrátila na 8 orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Na podanou výzvu zareagovalo 6 odborů sociálně-právní ochrany dětí. Jednalo se o OSPOD v městě Mikulov, který leží v Jihomoravském kraji, dále byl rozhovor realizován na OSPOD městské části Praha 15, Praha 8, Praha 17, Praha 21 a OSPOD v městě Poděbrady. Následná spolupráce byla navázána s šesti sociálními pracovníky příslušných odborů, kteří mají na starost hlavně rozvodovou problematiku.

S těmito sociálními pracovníky byl realizován v průběhu května polostrukturovaný rozhovor. Ten probíhal v kanceláři respondentů anebo v kavárně. Doba rozhovoru byla v rozmezí 45-60 minut. Dialog byl nahráván na diktafon, s čímž byli respondenti seznámeni a všichni s tím souhlasili. Jednotlivé rozhovory jsem přepsala a jsou součástí přílohy této diplomové práce.³

6.4.1 Etická rovina výzkumu

V rámci každého výzkumu je potřeba řešit určité etické otázky. Neopomenutím této etické roviny nabývá na důležitosti a to zejména ve výzkumech, při nichž pracujeme s lidmi v roli respondentů. Měli bychom mít nastavena určitá etická pravidla, která chrání nejen respondenty, ale i samotné výzkumníky (Švaříček a Šedřová, 2014).

V mém výzkumu byl kladen důraz na tato etická pravidla:

- Informovaný souhlas – všichni respondenti, se kterými jsem realizovala rozhovor, měli možnost se dobrovolně rozhodnout, zda se výzkumu zúčastní a byly jim sděleny veškeré informace, které se týkaly daného výzkumu a jeho účelu.
- Anonymita – respondenti byli obeznámeni s tím, že nebudou zveřejněna žádná data, která by umožnila jejich případnou identifikaci.

---

³ Viz příloha C. Transkripce rozhovorů se sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

7. Výsledky

7.1 Analýza a interpretace výsledků polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky z OSPOD

Ve výzkumu byl prováděn rozhovor s 6 sociálními pracovníky, kteří pracují na orgánu sociálně - právní ochrana dětí a v rámci své agendy řeší úpravu péče během rozvodového řízení. S těmito pracovníky byl veden polostrukturovaný rozhovor, jež vycházel z otázek, které jsou uvedeny v kapitole 5.3.1

Otázky jsem rozdělila do tří výzkumných částí:

1. Výzkumná část - Rozvod

- a) Kolik procent Vaší agendy tvoří rozvody?
- b) Které typy rozvodů převažují?
- c) Co znamená pojem konfliktní rozvod?

2. Výzkumná část - Metodika

- a) Jak získáváte a hodnotíte informace o rodině?
- b) Máte k dispozici metodiku, pomocí které se řídíte během šetření?
- c) Prošetřujete vše, co doporučuje metodika MPSV?

3. Výzkumná část - Dítě

- a) Jak provádíte rozhovor s dítětem?
- b) Myslíte si, že je během rozvodového řízení rodičů dostatečně hájen nejlepší zájem dítěte?
- c) Je této oblasti věnována dostatečná pozornost?

1. Výzkumná část – Rozvod

Dotazovaní sociální pracovníci odpověděli, že rozvody tvoří 60 - 90% jejich pracovní agendy. Dva respondenti uvedli, že s rozvody úzce souvisí také další problémy a to zejména výchovné problémy u dětí jako je např. záškoláctví a trestná činnost.

R1: „ Rozvody jsou jednou z nejtěžších oblastí (...) s tím souvisí záškoláctví, trestná činnost, výchovné problémy.“

R3: „ V některých případech se s rozvody pojí ještě jiné problémy. Někteří rodiče řeší i záškoláctví svých dětí a například to dávají za vinu jeden druhému, že ho špatně vychovávají.“

U otázky, zda převažují spíše sporné nebo nesporné rozvody, většina respondentů uvedla, že převažují spíše nesporné rozvody, nikoli však výrazně. V procentuálním vyjádření je to 60% nesporných rozvodů a 40% tvoří rozvody sporné. Všichni se ale shodli na tom, že sporné rozvody jsou o mnoho náročnější a zaberou velmi hodně času.

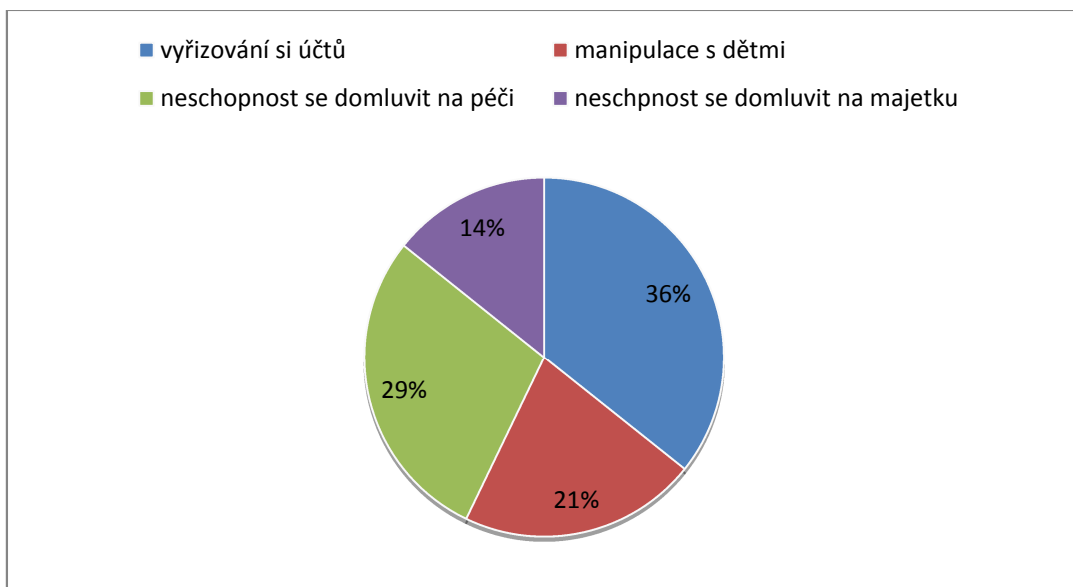
R4: „Konfliktních rozvodů je tedy méně, ale naopak vyžadují větší nasazení pracovníka“.

R5: „(...) jeden sporný rozvod vydá za několik nesporných vzhledem k času a náročnosti.“

R6: „Hlavně se řeší dlouhou dobu, tak možná proto mám ten pocit.“

Podle dotazovaných sociálních pracovníků o konfliktní rozvod jde v případě, že se rodiče nedokáží vůbec na ničem domluvit.

Graf č. 1 – Znaky konfliktního rozvodu

Zdroj: (vlastní výzkum)

Nejčastější odpovědi byly, že si rodiče vyřizují své účty a nedokáží se domluvit na péči ohledně dítěte. U konfliktních rozvodů se dle odpovědí také často vyskytují neshody ohledně majetkového vyrovnání a manipulace s dětmi.

R1: „Rodiče si vyřizují před soudem své účty, dělají si naschvály přes děti a děti jsou tak rukojmí.“

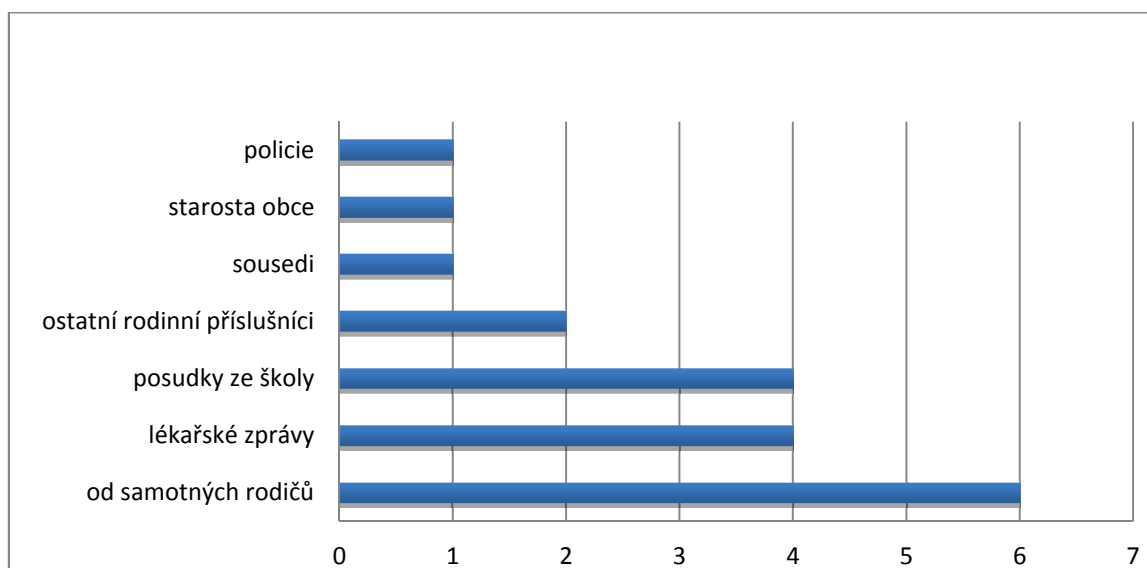
R3: „(...) je tam ze strany jednoho i druhého nějaká touha po mstě nebo chtít vyhrát nad tím druhým. V případě rozvodů nikdo nemůže vyhrát, protože když jedna strana vyhraje, tak minimálně to dítě prohraje, protože přijde o jednoho z rodičů.“

R6: „Když se rodiče nejsou schopni domluvit, když to dítě používají jako prostředek k tomu, aby si mezi sebou vyříkali bolístky a zášť. (...) dítě se využívá jen jako nástroj k ublížení tomu druhému, ale i k získání většího majetku.“

2. Výzkumná část – Metodika

Hodnocení a informace o rodině získávají sociální pracovníci nejčastěji od samotných rodičů, kteří se rozvádějí, posudky ze školy a z lékařské zprávy.

Graf č. 2 - Zdroje informací

Zdroj: (vlastní výzkum)

Respondenti uvedli, že širší rodinu jako zdroj informací neradi zahrnují, protože jsou značně ovlivněni rozvádějíci se rodiči (každý je ovlivněn svým dítětem a snaží se jej hájit). Sběr informací je odlišný mimo Prahu, v menším městě nebo spíše na vesnici, kde sociální pracovníci využívají více zdrojů, protože zde není anonymita jako ve velkých městech.

R1: „*Starostové na obci ví hodně. Oni i sousedi vědí, jestli paní XY chodí každý den pít do hospody anebo je doma s dítětem, takže se určitě ptám i v okolí.*“

R3: „*Se širším okolím nespolečně spolupracuji.*“

R6: „*Širší rodina do toho moc zapojená není. Je to jen matka, otec, lékaři, instituce kam to dítě dochází. Někdy prarodiče volají a něco říkají, já ale s nimi komunikuji nerada, protože oni se spíš jenom pídí po informacích. Já je stejně sdělit nemůžu a oni se potom cítí ublíženi a dotčeni.*“

U otázky, jestli mají na svém pracovišti nějakou metodiku, všichni respondenti odpověděli, že ano. Odlišné odpovědi byly až u otázky ohledně jejich zkušeností a subjektivního pocitu. Domnívám se, že otázka ohledně objektivnosti je obtížná a nemyslím si, že by mi někdo z respondentů přiznal, že jejich hodnocení není objektivní.

Respondenti, kteří povolání sociálního pracovníka na OSPOD dělají už dlouhou dobu, se řídí zejména svými zkušenostmi a občas využijí možnost se zúčastnit vzdělávacích seminářů. Ostatní respondenti uvedli, že se řídí zejména platnými zákony.

R1: „*Do zprávy musím napsat to, co vidím. To, že si myslím, že tatínek tam tu postýlku dal jen proto, že věděl o mém příchodu na šetření, je věc druhá.*“

R2: „*Hlavně je potřeba metodika u těch složitějších případů, důležité jsou i stanoviska Ústavního soudu.*“

R6: „*Je potřeba to posoudit podle toho na co je člověk zvyklý (...) jsme jenom lidi a myslím si, že člověk má právo mít své pocity a dojmy.*“

Otázka číslo 6 se týkala doporučené metodiky MPSV, otázky zde byly podrobně vypsány v podbodech. Níže uvádím tabulku s přehledem toho, co sociální pracovníci prošetřují a co ne během rozvodového řízení v souladu se zmíněnou metodikou MPSV. V prvním levém sloupci jsou uvedeny otázky z metodiky ve zkrácené formě a další sloupce uvádí odpovědi respondentů.

Tabulka č. 2 - Šetření SP dle metodiky MPSV

Doporučená metodika MPSV	R1	R2	R3	R4	R5	R6
a) Prošetřit skutečné poměry v rodině	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
b) Šetření u obou rodičů	NE	NE	NE vždy	ANO	NE vždy	ANO
c) Možnosti osobní péče o dítě obou rodičů	NE	ANO	NE	NE	NE	ANO
d) Pracovní činnost obou rodičů	*NE vždy	ANO	NE	NE vždy	ANO	ANO
e) Bytová situace obou rodičů	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
f) Vztah nového partnera k dítěti	NE vždy	NE vždy	NE	NE vždy	NE vždy	NE
g) Zjistit přání dítěte, a zda je s ním manipulováno	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
h) Zjistit postoj dítěte ke změně-stěhování	ANO	NE	NE	ANO	NE	ANO
i) U rozdělení sourozenců zjistit jejich postoj a možné dopady	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
a) Jestli dítě chápe pojem střídavá výchova a jeho význam	ANO	NE vždy	ANO	ANO	ANO	NE vždy
b) Postoje obou rodičů ke střídavé výchově	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	NE
c) Prošetřit obě místa, kde by dítě bydlelo, vzdálenost, stěhování věcí, jeho zájmy	**NE vše	NE vše	NE vše	NE vše	NE vše	ANO
d) Pokud se mění škola - návaznost výuky, vztah se spolužáky	NE	NE	NE	NE	NE	ANO
e) Zjistit, jak spolu rodiče komunikují	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO

Zdroj: (vlastní výzkum)⁴

Z tabulky vyplývá, že dotazovaní sociální pracovníci **vždy** prověřují skutečné poměry v rodině, bytovou situaci obou rodičů, přání dítěte a zda je s ním manipulováno, postoj sourozenců pokud má dojít k jejich rozdělení a také jestli rodiče spolu komunikují. Šetření poměrů v rodině provádí respondenti v souvislosti s tím, o jakou péči se jedná, jestli o výlučnou nebo o střídavou péči, a to v rozsahu, který určí soud. Co se týče bytové situace obou rodičů, to se provádí u druhého rodiče jen v případě, pokud si to dožádá soud. Nejčastěji se to provádí, pokud má být nařízena střídavá péče.

Snaha zjistit přání dítě ve smyslu, zda preferuje pobyt u některého z rodičů, dotazovaní respondenti provádí vždy s ohledem na věk dítěte a to pomocí rozhovoru se

⁴ * NE vždy znamená, že SP tuto skutečnost provádí jen občas.

** NE vše znamená, že SP prošetřují jen některé body z uvedené otázky

samotným dítětem. Dle odpovědí SP je v některých případech velmi těžké rozeznat, zda je dítě zmanipulováno nebo ne. Polovina dotazovaných respondentů uvedlo, že to jde poznat snadno podle slovních výrazů a obsahového sdělení dítěte, které není úměrné jeho věku.

Všichni respondenti shodně uvedli, že k rozdělování sourozenců dochází velmi sporadicky a snaží se tomu předcházet jak OSPOD, tak samotný soud. Pokud se ale k tomuto řešení schyluje, je ze strany dotazovaných SP situace prošetřována velmi podrobně.

Komunikaci rodičů mezi sebou přímo nezkoumají, ale je patrná z toho, jaký postoj od začátku rodiče mají. Od komunikace rodičů se odvíjí, zda sociální pracovníci navrhnou střídavou nebo výlučnou péči. Pokud komunikace mezi rodiči není žádná anebo velmi špatná, navrhnou výlučnou péči, protože dle jejich zkušeností střídavá péče v takovém případě nefunguje a konflikty se jenom stupňují. Z toho tedy vyplývá, že je u konfliktních rozvodů navrhována v drtivé většině výlučná péče, protože hlavním znakem konfliktního rozvodu je právě značná neshoda rodičů a neschopnost se domluvit na péči o dítě (viz graf č. 1).

R1: *„Střídavou péči navrhuji tehdy, když vidím, že rodiče spolu komunikují. Pokud spolu nekomunikují, tak ji zamítám.“*

R2: *„Ano, toto prošetřuji pokaždé. Primárně zjišťuji, jestli má dítě svoji postel, pracovní koutek na úkoly a místo, kde si může hrát.“*

R3: *„My vždy děláme prošetření v rodině a to vždy na žádost soudu.“*

R4: *„Pokud se nám dítě jeví jako ovlivněné jedním z rodičů, provádí se znalecké posudky. Osobně se mi nelíbí, že rodiče jsou schopni takto své dítě ovlivňovat, ale co s tím my jako pracovníci OSPOD zmůžeme (...).“*

R6: *„Vždy jeden z rodičů se cítí ublíženě a to dítě to ví a cítí. Spíše to poznám z rodičů během pohovoru a potom to vidím i na tom dítěti a používá slovíčka, které v normální mluvě nepoužívá.“*

Z tabulky dále dle odpovědí můžeme vyzorovat, že dotazovaní respondenti vůbec **nezjišťují** vztah nového partnera k dítěti a vztah dítěte k němu. Spíše se jen zeptají rodičů, zda ví o tom, že druhý rodič má nového partnera. Jako důvod proč tuto skutečnost nezjišťují, všichni uvedli, že na to není čas.

R1: *„Je to spíše u komplikovaných případů, kde těch dětí je více.“*

R2: „*Nového partnera se na toto neptám.*“

R3: „*Na toto není prostor, ale bylo by to optimální.*“

R6: „*Tohle nedělám.*“

Dále se téměř žádná pozornost nevěnuje situaci, kdy má dítě měnit školu a měly by být zjišťovány poměry ve škole, zajištění návaznosti výuky, vztah se spolužáky. Zde se většinou respondenti odkazovali na to, že škola je v kompetenci rodičů a do toho jim nemohou mluvit. Byly zde zmíněny i obavy z toho, že by tím omezovali rodičovská práva.

R1: „*Nesetkala jsem se s tím, že bych prověřovala podmínky, když mění školu. To je v kompetenci rodičů a do toho nemůžu mluvit.*“

R2: „*Ne tohle nezjišťuji.*“

R3: „*Na toto není vůbec čas. Toto by šlo, kdyby jsme na tom byli jako v Německu, že by jsme měli méně případů.*“

V případě stěhování respondenti uvedli, že zjišťují vzdálenost míst, zázemí u obou rodičů a zda by se mohlo věnovat svým mimoškolním aktivitám. Byl vyjádřen negativní názor na to, že dítě může měnit školu každý měsíc podle toho, u kterého rodiče právě je. Shodné odpovědi byly, že se nezjišťuje, jestli by si dítě ponechávalo osobní věci na místě a jakou část věcí by si muselo stěhovat.

R1: „*Nedívám se na osobní věci, kolik by si toho muselo stěhovat. Jak daleko je škola a kroužky to zjišťuji.*“

R2: „*Je to spíše na rodičích, aby si to udělali tak, aby to fungovalo.*“

R3: „*Pokud dítě mění školu během roku, tak ztrácí kontinuitu, může se stát obětí šikany.*“

R6: „*(...) už se nám stalo, kdy dítě jezdí z Ostravy do Prahy a střídá i školy každé dva týdny anebo po měsíci. Rodiče to dítě úplně zničí.*“

U oblasti šetření poměrů u obou rodičů jako nejčastější odpovědi byly, že se dělá šetření jen u jednoho z rodičů a to u toho, u něhož dítě aktuálně bydlí nebo u toho rodiče, který bude mít dítě ve výlučné péči. V metodice bylo uvedeno, že šetření by mělo být u obou

rodičů a to z důvodu, aby bylo později možné rozhodnout, který z rodičů má lepší předpoklady pro výchovu dítěte. Pokud SP šetření dělají i u druhého rodiče, tak je to v případě, že si to dožádá soud. U konfliktních rozvodů se často stává, že druhý rodič se odstěhuje do jiného města nebo jiné části Prahy a SP nemůže sám toto šetření provést. O šetření druhého rodiče tedy požádá příslušný OSPOD v místě jeho bydliště.

R2: *„Záleží na tom, co si žádá druhý rodič.“*

R3: *„Ve sporném rozvodu většinou obě domácnosti. Pokud rodič bydlí jinde, tak se žádá příslušný úřad tam, kde bydlí ten druhý rodič.“*

U otázek ohledně zjištění možností a schopností osobní péče, charakter pracovních činností rodičů, postoj dítěte ke stěhování, zda dítě chápe pojem střídavá péče a postoje obou rodičů ke střídavé výchově, odpovídali respondenti odlišně. Zhruba polovina odpovídala ano a polovina, že neprošetřují.

Možnosti a schopnosti osobní péče většinou prověřují dotazováním samotných rodičů. Toto je spojeno i s jejich druhem zaměstnání a jejich finanční příjmem dokládají samotní rodiče až u soudu. Toto šetření se často zakládá na tom, že jeden z rodičů sám poukáže na nedostatek času druhého rodiče.

R1: *„Muselo by tam být oznámení, aby se to prošetřovalo. Nemám jak tuto skutečnost zjišťovat. Pokud na to matka poukáže, že otec nemá na výchovu čas, tak to prověřím, ale jinak ne.“*

R2: *„Zjišťuji časové možnosti a jejich pracovní dobu. Ptám se rodičů a neověřuji např. U babičky, jestli to tak opravdu je.“*

Respondenti, kteří to nezkoumají, uvedli, že na to není prostor a neptají se ani širší rodiny.

R3: *„Na tohle není prostor, nezkoumám pracovní dobu rodičů.“*

V případě zjišťování postoje dítěte ke stěhování, respondenti, kteří tuto skutečnost zjišťují, uvedli, že názor dítěte na tuto změnu zjišťují přímo od samotného dítěte během pohovoru. Snaží se zjistit jeho názor, jestli mu změna vadí a jeho vazbu na kamarády.

R1: „*Ano zjišťuji. Je to individuální. Někomu nevadí, že bude měsíc pryč a někdo má rád změny.*“

R3: „*Tohle vůbec neprovádím, není na to čas.*“

Ohledně postoje dítěte ke střídavé péči zjišťují SP zejména jeho názor, co si o tom myslí, jak tento pojem chápe a jestli by si přálo něco změnit. Zjišťování probíhá formou pohovoru. U rodičů se snaží zjistit zejména, jak si střídavou péčí představují a jaké jsou možnosti fungování dle jejich představ. Sociální pracovníci, kteří toto neprošetřují, jako důvod uvedli, že tyto skutečnosti zkoumá soud během rozvodového řízení.

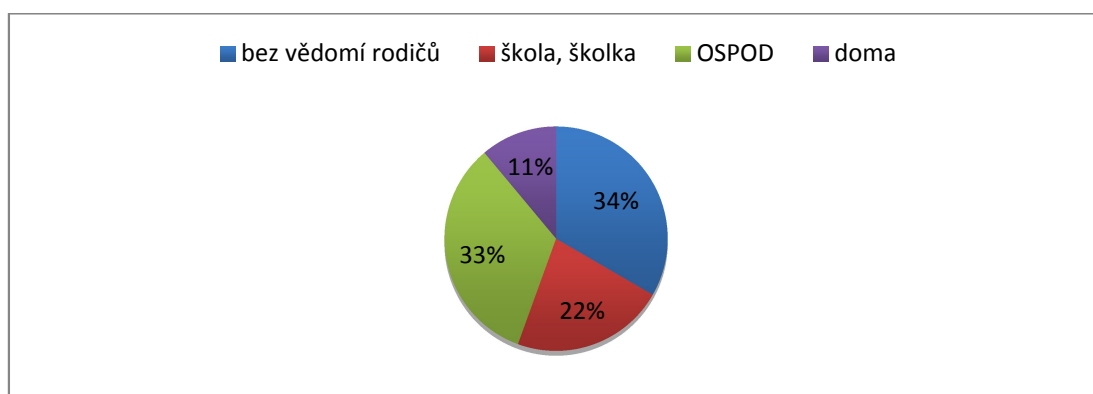
R4: „*Pokud je dítě ve střídavé výchově, promluvíme s ním o tom, co to znamená, a zjišťujeme pomocí rozhovoru, zda s uspořádáním souhlasí, co si přeje změnit nebo zanechat, tak jak je.*“

R6: „*Střídavá péče je moje neoblíbená.*“

3. Výzkumná část - Dítě

Rozhovor s dítětem považují téměř všichni dotazovaní SP za velmi důležitý a nejčastěji jej provádí u dítěte ve škole, školce anebo si dítě pozvou k sobě na OSPOD, kde na rozhovor mají dětskou hernu.

Graf č. 3 – Rozhovor s dítětem

Zdroj: (vlastní výzkum)

Překvapivým poznatkem pro mě bylo to, že polovina respondentů uvedla, že rodiče neinformují o tom, že budou dělat rozhovor s dítětem. Jako důvod, proč tomu tak je, uvedli, že se tím snaží předcházet ovlivňování dítěte ze strany rodičů a aby je tím pádem nemohli na

rozhovor zmanipulovat. S tímto důvodem se neztotožňuji, protože se domnívám, že každý rodič má právo být informován o tom, co se s jeho dítětem děje a kde se nachází.

Dotazovaní shodně odpověděli, že prvně začínají obecnými otázkami, aby navodili důvěrnější atmosféru pro dítě, a nenásilnou formou se snaží zjistit jeho vztah k matce a otci. Nejčastěji používané otázky zní:

Např.:

- „*Jak často jezdíš k tatínkovi? Co se ti líbí více u maminky?*“
- „*Jak se ti líbí u maminky a jak u tatínka? Kdo s tebou dělá doma úkoly?*“
- „*Kdo tě vodí ze školy? S kým chodíš k paní doktorce?*“

Dva ze šesti respondentů uvedli, že při rozhovoru s dítětem využívají dětskou malbu. Nechají dítě namalovat svoji rodinu a poté se ho postupně na jeho kresbu doptávají a zjišťují tak potřebné informace.

R1: „*Rozhovor se děje o samotě a rodiče o tom ani nevědí. Většinou se to děje ve škole, školce a i doma, ale tam ten rozhovor provádím nerada.*“

R4: „*(...) musíme se také dostat k odpovědi, u kterého z rodičů by dítě chtělo v budoucnu bydlet. U starších dětí se jde přímo k jádru věci, což pro dítě také nemusí být úplně vhodné (...).*“

R6: „*Mám ráda, když na to dítě není připravené a když o tom neví. Zejména pokud je to sporný rozvod, tak ho rodiče na rozhovor zmanipulují. (...) Odpadá i to, že se nestresuje zbytečně dopředu.*“

U otázky, zda je během rozvodového řízení dostatečně hájen zájem dítěte, téměř všichni uvedli, že na dítě se během rozvodu poměrně často zapomíná a hlavně u konfliktních rozvodů. Ty trvají dlouhou dobu a sklouzne to k tomu, že se řeší jenom rodiče a jejich spory. V odpovědích byl také zmíněn názor, že přibývají komplikované rozvody a velký problém vidí také v advokátech. Pokud mají oba rodiče svého advokáta, rozvodové řízení se změní v „bitvu“ mezi právníky, kterým jde zejména o to vyhrát případ.

R1: „*Komplikovaných rozvodů strašně přibývá, rodiče nahlíží do spisů a nejhorsí je když má každý rodič svého právníka.*“

R3: „Maminky chtějí tatínkovi ublížit tím, že mu odepřou péči o dítě a tatínkové chtějí mamince ublížit tím, že nezaplatí výživné. Ale samozřejmě nejvíce ublíží tomu dítěti.“

R5: „(...) rodiče by měli být pro dítě oporou, protože kvůli nim dítě prožívá to, co prožívá.“

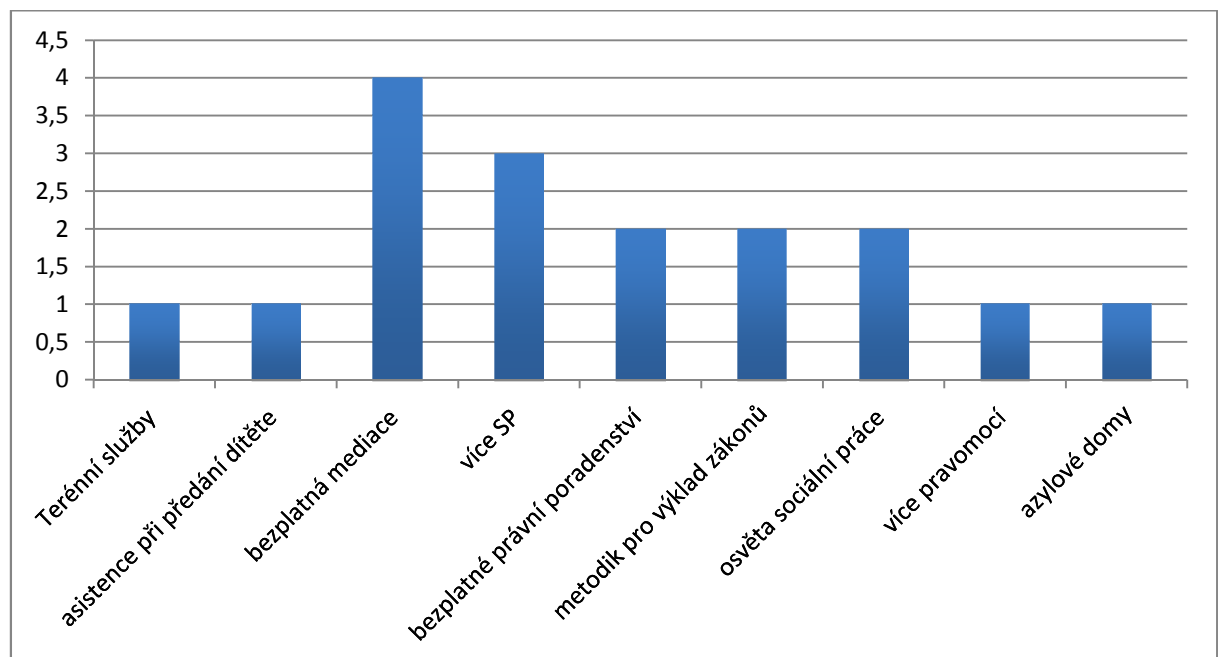
Respondenti u této otázky vyjádřili také své zkušenosti s tím, že u hodně konfliktního rozvodu, který trvá velmi dlouhou dobu, může začít dítě psychosomatizovat a jsou na něm viditelné psychické i fyzické problémy. Dle respondenta číslo šest je v takovém případě nejlepší umístit dítě mimo rodinu do neutrálního prostředí.

R2: „Když je to konfliktní rozvod a trvá to několik let, potom už dochází dítě k psychologovi a jsou tam vidět už konkrétní problémy.“

R6: „Hrozí i to, že dítě potom umístíme do neutrálního prostředí mimo rodinu, protože to dítě už je potom opravdu ohroženo.“

V otázce, kterou jsem se respondentů ptala, zda mají pocit, že je oblasti ohledně rozvodové problematiky věnována dostatečná pozornost, měli možnost vyjádřit svůj názor a říct, co by se mohlo zlepšit.

Graf č. 4 – Nedostatky sociální práce v souvislosti s rozvodů

Zdroj: (vlastní výzkum)

V odpovědích často zazněl názor, že je nedostatek služeb a azylových domů pro matky s dětmi. Velmi kladně dotazovaní SP hodnotili mediaci, ale jejím nedostatkem je, že se jedná o placenou službu a tím pádem ji nemohou využívat všechny rodiny, které to potřebují. Bylo zmíněno také to, aby byla dána rozvádějícím se rodičům větší možnost obrátit se na odborníky.

Co se týká služeb, velkou pomoc SP vidí také v odborné asistenci při předávání dítěte tedy v doprovázeném kontaktu (viz kapitola č. 4.1). Ovšem těchto služeb dle názorů respondentů je nedostatek a oni sami nemají čas je poskytovat. Většinou předávání dítěte probíhá o víkendu a tuto službu poskytují spíše neziskové organizace.

Respondenti vyjádřili také zajímavý poznatek a to ve smyslu negativní prezentace sociálních pracovníků v médiích a před veřejností. Nemají pocit uznání a dostatečného ocenění jejich práce, která je velmi psychicky náročná. Zmínili také obecně známý problém a to nedostatek sociálních pracovníků a velký počet případů, který připadá na jednoho SP.

R4: *„Důležité je vysvětlovat rodičům, že pokud jednou společně počali dítě, tak je to závazek na celý život. Doporučuji spíše pracovat s rodiči, aby si vztek nevylévali na dítěti. My ve své agendě toto neobsáhneme.“*

R6: *„Nemáme moc pravomocí, a když je máme, tak nejsou vymahatelné“.*

Jako poslední otázku jsem respondentům položila, zda znají pojem Cochemská praxe. Pět ze šesti respondentů uvedlo, že tento pojem slyší poprvé. Jenom jeden respondent o Cochemské praxi věděl a to proto, že ho tato problematika zajímá a věnuje se jí blíže.

8. Diskuze

Dle Českého statistického úřadu je číslo rozvodovosti stále vysoké. U nás v České republice se rozvádí téměř polovina manželství (Český statistický úřad © 2016). Toto téma mi tedy přijde aktuální a pomocí svého výzkumu jsem se snažila zjistit, jak funguje práce sociálních pracovníků během konfliktního rozvodu, protože konfliktní rozvody jsou dle mého názoru nejvíce náročné a můžou mít velmi negativní dopad na celou rodinu.

Rozvody tvoří převážnou část pracovní náplně sociálních pracovníků. Zejména konfliktní rozvody zabírají více času a důkladnější šetření. Dle odpovědí respondentů lze říci, že sociální pracovníci nemají čas a prostor zkoumat vše, co doporučuje metodika MPSV. Pociťují, že mají poměrně hodně svázané ruce soudem a že jsou prostředníky mezi rodiči, kteří se nedokáží domluvit. V tomto směru by bylo vhodné určitě navýšit počet sociálních pracovníků, aby měli požadovaný čas na to opravdu důkladně provést šetření v rodině a aby mohli také sami nabídnout možné řešení a východiska z této nelehké situace. V praxi to většinou chodí tak, že sociální pracovník provede šetření u toho rodiče a v takovém rozsahu, co určí soud. Soud se rozhoduje tedy na základě vypracovaných podkladů od sociálních pracovníků, a pokud to soudu přijde nedostačující, řízení odročí a požaduje, aby bylo ještě něco došetřeno. Tím se řízení dle mého názoru jenom zbytečně protahuje, protože kdyby hned první šetření proběhlo velmi důkladně a byly zjištěny poměry u obou rodičů, mohlo by být rozhodnuto dříve. Čas je ve vnímání dětí a dospělého člověka celkem odlišný. Dva nebo tři roky pro dospělého člověka téměř nic neznamená, ale například u malého dítěte je to značná část jeho života, během níž se například naučí chodit nebo dospívá a jeho vývoj je tíhou stresu, konfliktů a dlouhého protahování zbytečně poznamenán.

Ve výzkumu respondenti uvedli, že nezjišťují vztah nového partnera k dítěti a naopak. Myslím si, že by bylo vhodné, aby se této oblasti věnovala pozornost. Protože pokud dítě nebude mít dobrý vztah s novým partnerem, nebude se doma cítit dobře a zaujme k celé situaci ještě více negativní postoj, na základě čehož může docházet k útekům z domova a páchání trestné činnosti. Domnívám se, že toto zjištění by mohlo probíhat minimálně během pohovoru s dítětem, během nějž má sociální pracovník prostor tyto informace zjistit.

Dále je také věnovaná malá pozornost změně školy. Samozřejmě výběr školy je plně v kompetenci rodičů, ale pokud probíhá konfliktní rozvod a dítě by mělo navštěvovat dvě školy během jednoho roku, myslím, že je zapotřebí prověřit poměry v potenciální druhé škole

a zjistit názor dítěte na tuto situaci a optimálně také soudu doložit možná rizika, které s sebou tato nelehká a velmi zatěžující situace pro dítě přinese.

Jako poměrně velký nedostatek shledávám také to, že u konfliktních rozvodů automaticky probíhá šetření pouze u jednoho rodiče a to u toho, který má dítě převážně v péči. Aby mohlo být optimálně zjištěno, kde bude mít dítě zajištěnou nejlepší péči, je potřeba prošetřit domácnosti obou rodičů. Navíc se domnívám, že dítě bude druhého rodiče vidat, i když soud vydá rozhodnutí o výlučné péči jedno z rodičů. V tom případě by bylo dobré znát obě prostředí, ve kterých se bude dítě pohybovat.

U střídavé péče se respondenti shodli, že ji lze doporučit jenom v případě, že rodiče spolu dobře komunikují. S tímto názorem určitě souhlasím, protože komunikace v tomto směru je velice důležitá a také si neumím představit, jak by mohla střídavá péče fungovat, pokud by se rodiče nemohli ani domluvit na tom v kolik a kde si předají dítě. V těchto případech je určitě jako dobrá pomoc odborná asistence při předávání dítěte. Rodiče často jako alternativu odborníků využívají své babičky nebo ostatní příbuzné. Nemyslím si, že to vždy může být výhoda, protože aby to opravdu dobře fungovalo, dotyčný příbuzný by musel být stále k dispozici, což by mohlo omezovat jeho osobní život, což zejména u starých lidí může být i psychicky poměrně náročné.

Velmi překvapivý poznatek pro mě byl ten, že polovina respondentů uvedla, že rodičům dítěte nedávají vědět, kdy budou dělat pohovor s jejich dítětem. Jako důvod, proč tomu tak je, uvedli, že se snaží předcházet tomu, aby dítě zbytečně dopředu nestresovali a také, že se tím snaží předejít tomu, aby rodiče nemohli dítě na rozhovor zmanipulovat. Tento důvod ovšem vnímám jako nedostačující, protože probíhá-li konfliktní rozvod, s dítětem je manipulováno již delší dobu a z rozhovoru to tím pádem můžou SP lépe poznat a snažit se na situaci upozornit. Také se domnívám, že každý rodič má právo vědět, co se s jeho dítětem děje a kde se nachází. Pokud se v případě nezkoumání školních poměrů respondenti odkazovali na porušování rodičovského práva, tak by se to dle mého názoru mělo zvážít i v této situaci.

Jako potvrzení mé domněnky, že u konfliktních rozvodů není dostatečně hájen zájem dítěte, považuji to, že téměř všichni respondenti uvedli, že na dítě je v těchto případech opravdu zapomínáno a rodiče chtějí tomu druhému co nejvíce ublížit a jako nejčastější nástroj k dosažení tohoto cíle volí většinou právě své dítě. Během konfliktních rozvodů bývá časté, že matka se snaží ublížit otci tím, že chce pouze výlučnou péči a odepírá mu kontakt s dítětem

a otec to zase matce vrací tím, že jí platí velmi malé výživné anebo jej nechce platit vůbec. Bohužel si ani jeden z nich neuvědomují, že nejhorší a největší dopad to má právě na jejich dítě a může to zajít až tak daleko, že bude mít psychosomatické problémy. Je velmi důležité, aby si rodiče uvědomili, že se rozvádí jako manželé a ne jako rodiče, protože dítě je bude spojovat do konce života, ať se jim to líbí nebo ne.

Dle mého názoru jako vhodné řešení při hájení nejlepšího zájmu dítěte v rozvodovém řízení by bylo, že v opatrovnickém řízení by dítě zastupoval advokát se specializací na rodinné právo a sociální pracovníci by sloužili jako informační článek a prováděli by pouze důkladné šetření v rodině. Domnívám se, že tím se také může eliminovat to, že se rozvodové řízení strhne v bitvu mezi právníky, protože sociální pracovníci bohužel nemají tak dobré právní vzdělání a nemohou proto tyto boje nějakým způsobem redukovat.

Jako velké pozitivum v této oblasti vidím v modelu Cochemské praxe, který jsem blíže popsala v kapitole 4.1. Tento model považuji jako prevenci toho, aby vůbec ke konfliktnímu rozvodu došlo. Je důležité opravdu něco pro rodiny udělat a pomoci jim najít vhodnou cestu. Což si myslím, že sesít'ováním vhodných odborníků nám Cochemská praxe určitě nabízí. Tento model se snaží pomoci rodičům, aby byli schopni se domluvit, dítě nemuselo přijít o jednoho z rodičů a také aby tento rodič zároveň nemusel přijít o právo starat se o své dítě nebo přestat nést zodpovědnost za jeho výchovu. Hlavním znakem konfliktního rozvodu dle mého výzkumu je neschopnost rodičů se na čemkoliv domluvit, a pokud sociální pracovníci střídavou péči navrhnou jen v případě, že spolu dokáží rodiče komunikovat a dohodnout se, znamená to, že u konfliktních rozvodů je vždy navrhována pouze výlučná péče a dítě tím pádem „přichází“ o jednoho ze svých rodičů.

Měla jsem možnost zúčastnit se veřejného slyšení na téma: „*Je sociálně-právní ochrana dětí v ČR dostatečná?*“, které probíhalo v Senátu Parlamentu České republiky. Ve druhém bloku tohoto slyšení mluvila okresní soudkyně JUDr. Libuše Kantůrková o Cochemském modelu. Vyjádřila zde velké sympatie a pozitivní výsledky tohoto modelu a také uvedla, že sama začíná tento model aplikovat v praxi. Vzhledem k tomuto poznatku jsem tedy pocítila značné překvapení, když téměř žádný dotazovaný sociální pracovník o Cochemském modelu zatím ještě ani neslyšel. Určitě by se dle mého názoru měla rozšířit informovanost o tomto modelu jak k sociálním pracovníkům, tak k samotným soudcům.

Soudkyně JUDr. Libuše Kantůrková během Veřejného slyšení upozornila na dlouhodobě podceňovanou roli opatrovnických soudců a jejich nízké postavení v hierarchii

českého soudnictví, chybějící zkušenosti a specializace soudců, nedostatek soudců, neúnosnou případovost a na nejednotnou judikaturu mezi kraji. Poznamenala, že je nedostatečné materiální zajištění v průběhu opatrovnických řízení. Dále zde zaznělo, že soudní řízení v případech rozvodů jsou v praxi opravdu velmi zdlouhavá, během této doby dochází k přetrhání pevných vazeb dítěte a rodiče, které má velmi negativní dopad na vývoj dítěte. V Cochemském modelu vidí primární pomoc biologické rodině a snahu nezpřetrhat vazby mezi dítětem a jeho rodiči.

9. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo nahlédnout do rozvodové problematiky a upozornit na možné dopady konfliktního rozvodu v životě dospělých osob i dětí. Procento rozvodů v České republice je stále vysoké a dochází k němu nejvíce po prvních třech nebo pěti letech společného soužití. Mám pocit, že lidé v dnešní době při prvních pár neshodách okamžitě podávají žádost o rozvod místo toho, aby prvně zkusili problém společně vyřešit, navzájem více komunikovat nebo vyhledat odbornou pomoc. Domnívám se, že mezi nejčastější důvody rozvodů patří např. rozdílné názory na trávení volného času, výchovu dětí, problémy ve finanční oblasti, nedostatek společných zájmů, mimomanželský vztah, rozdílné názory na povinnosti a práva v domácnosti, nespokojenost v intimním soužití, závislost partnera na alkoholu, drogách či automatech, žárlivost partnera nebo také hrubé chování partnera. Společnost dnes na rozvod nahlíží jako na běžnou záležitost, která se stává každému druhému manželství.

Dle mého názoru je velmi důležité, aby si rodiče uvědomili, co rozvod, a zejména ten konfliktní, může způsobit v jejich životě a v životě dětí, které spolu manželé mají. Rodiče v době rozvodu jsou velmi zaujatí sami sebou, a proto se často stává, že jsou méně vnímaví k potřebám svého dítěte. Rodiče by se měli vyvarovat toho, aby uvěznily děti v jejich nevyřešené minulosti a ublížení. Pro dítě rozvod není a nikdy nemůže být spravedlivý, protože ztratí úplnou a fungující rodinu. Z těchto důvodů je důležité, aby si uvědomili, že rodiči zůstanou do konce života, i když už nejsou manželé, a měli by se snažit tuto těžkou situaci dětem ulehčit například tím, že vytvoří prostředí, v němž se budou děti cítit dobře, užívat si přítomnost a těšit se na budoucnost.

Bohužel však sporné rozvody doprovází neochota rodičů situaci jakkoliv napravit nebo jen o kousek ustoupit ze svého stanoviska. Domnívám se, že v těchto případech musí přijít pomoc ze strany odborníků, a to jak ze strany pracovníků OSPOD, tak ze strany soudů. V této situaci by měli být rozvádějící se manželé upozorněni na možné negativní důsledky jejich sporů a konfliktů a měla by jim být nabídnuta pomoc prostřednictvím služeb a poraden, které by plnily rámec prevence vzniku konfliktního rozvodu.

V praktické části mé diplomové práce jsem se snažila zjistit, jak sociální pracovníci OSPOD pracují při konfliktním rozvodu. Velkou část výzkumu jsem věnovala průběhu šetření v rodině. Nejvíce zarážející zjištění pro mě bylo to, že dotazovaní respondenti v rámci svého šetření nezkoumají vztah mezi novým partnerem a dítětem a také to, že většina respondentů

nejraději provádí rozhovor s dítětem bez vědomí jejich rodičů. Během svého výzkumu jsem také zaznamenala, že šetření v rodině provádí každý obvod nebo kraj jinak v souvislosti s počtem obyvatel. Tam, kde je malá anonymita, mají SP možnost nashromáždit více informací o rodinných vztazích, ale určitě by zde mělo docházet k selekci zdrojů a k ověřování jejich věrohodnosti. Domnívám se, že u konfliktních rozvodů by mělo být prováděno šetření u obou rodičů, a to jedním SP, i pokud druhý rodič nespadá do jejich obvodu. Myslím si, že by tak sociální pracovník mohl lépe rodinu poznat, zmapovat rodinné vztahy a soudu tak podat podrobné a přesné informace, aby mohlo být ve věci rozhodnuto co nejrychleji.

Metodika MPSV, na kterou jsem se respondentů dotazovala, je celkem podrobná a chápu, že sociální pracovníci nemají dostatek prostoru na tak podrobné šetření vzhledem k poměrně široké agendě a počtu případů, které řeší v rámci své pracovní náplně. Pokud ale u nás zatím nefunguje např. model Cochemské praxe, která plní zejména preventivní účely v rozvodové problematice, domnívám se, že u konfliktních rozvodů, které jsou i pro děti nesmírně náročné a často jim způsobují psychosomatické problémy, je nezbytné, aby šetření v rodině bylo provedeno důkladně a rodině byla věnována potřebná pomoc a péče, díky které by mohly být zmírněny důsledky konfliktního rozvodu jak na děti, tak na dospělé.

Z výzkumu také vyplynulo, že respondenti mají negativní zkušenost s advokáty během soudního řízení, které taky souvisí se špatnou medializací práce sociálních pracovníků. Advokáti se ve většině případů vůbec nesoustředí na hledání nejlepšího zájmu dítěte a negativní mediální kauzy sociálních pracovníků používají k tomu, aby vyhráli svůj případ. Domnívám se, že pokud by tam byl právník se specializací na rodinné právo, který by spolupracoval se sociálním pracovníkem, a snažili by se společně hájit zejména zájem dítěte, rozvod by nemusel být doprovázen tolika konflikty a vyhrocenými spory.

Pokud rodiče nejsou schopni si sami uvědomit fakt, že svým jednáním ubližují lidem kolem sebe a svým dětem berou dětství, je důležité jim ukázat a nasměrovat je tou správnou cestou a je potřeba seznámit se detailně s potřebami a každodenní praxí těch, kteří mají osud dětí bezprostředně v rukou.

Zdroje

- BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006, 124 s. ISBN 80-246-1089-2.
- BERG, Bruce L. *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. California State University, Long Beach, 2004, 208 s. ISBN 0-205-37905-2.
- BRADLEY, Alan. *Divorce is hard on the kids*. Chatham: CPI Mackays, 2009. Str. 135-136. ISBN 978-0-572-03499-3.
- ČERNÁ, Marie. *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex, 2001, 14s. ISBN 80-86432-11-4.
- GARDNER, Richard A. *Syndrom zavrženého rodiče*. Praha: Jan, 1996, 102 s. ISBN 80-85529-22-X
- GARDNER, Richard A. *Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. Praha: Triton, 2010, 428 s. ISBN 978-80-7387-365-3
- GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 4., rozšíř. a přeprac. Praha: Portál, 2016, 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007. Str. 148. ISBN 978-80-7367-269-0.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Vydání první. Praha: Portál, 2015, 255 s. ISBN 978-80-262-0968-3.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*.

- Praha: Portál, 2010, 183 s. ISBN 978-80-7367-739-8.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha 8: Portál, s. r. o., 2003. Str. 187. ISBN 80-7178-549-0.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Česká republika. *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů: metodický materiál*. Praha 2012, 100 s. ISBN 978-80-7421-048-8.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. ISBN 80-864-2958-X.
- NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.
- POUPĚTOVÁ, Šárka. *Netrapte se po rozvodu*. Praha 7: Grada Publishing, 2009, 176 s. ISBN 978-80-247-2046-3.
- RUDOLPH, Jürgen, *Jsi moje dítě, Cochemská praxe: cesty k lidstějšímu rodinnému právu*. Vyd. 1, Praha, 2010, ISBN 978-80-254-8250-6.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 377 stran. ISBN 978-80-262-0644-6.
- TEYBER, Edward. *Děti a rozvod: jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, c2007, 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7.
- TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál 2011, 368 s. ISBN 978-80-7367-868-5.187-188
- TRÉLAÛN, Béatrice. *Překonávání konfliktů v rodině: rádci pro rodiče a vychovatele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. Str. 9-15. ISBN 80-7178-935-6.

Elektronické zdroje

Collaborative law. [online]. © 2010 Cleas. [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://collaborativelaw.cz/collaborative-law.html>

Český statistický úřad [online]. [cit. 2016-06-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

Doprovázený kontakt. Cochem [online]. [cit. 2016-06-01]. Dostupné z: <http://www.cochem.cz/index.php/co-to-je/doprovazeny-kontakt>

GRYCH, John. H., & Fincham, Frank. D. *Assessing Marital Conflict from the Child's Perspective: The Children's Perception of Interparental Conflict Scale* [online]. University of Illinois at Urbana-Champaign, 1990. [cit. 2015-11-21]. Dostupné z: <http://www.fincham.info/measures/cd-cpic.pdf>

HANZLOVSKÝ, Michal. *Kolik stresu jsme schopni unést? Celostní medicína* [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.celostnimedicina.cz/kolik-stresu-jsme-schopni-unest.htm>

Myslete na děti: nadace Naše dítě. [online]. [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: <http://www.mysletenadeti.cz/>

Právní linka: Jak úspěšně realizovat rozvod manželství [online]. 2015 [cit. 2015-11-18]. Dostupné z: <http://www.pravnilinka.cz/bezplatna-pravni-poradna-zdarma/rozvod-manzelstvi.html>

Výbor OSN pro práva dítěte vydal komentář k nejlepšímu zájmu dítěte. *Vláda ČR* [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/aktuality/vybor-osn-pro-prava-ditete-vydal-komentar-k-nejlepsimu-zajmu-ditete-107820/>

Vzory podání - nesporný rozvod. [online]. © epravo.cz, a.s. [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/vzory-podani-nesporny-rozvod-rychly-rozvod-23809.html>

ŽVÁČKOVÁ, Lenka. *Druhy rozvodů* [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: <http://rozvodonline.webnode.cz/jak-na-rozvod-/druhy-rozvodu/>

Rozvod, sociálně právní ochrana dětí. *Portál sociální péče* [online]. [cit. 2016-05-19]. Dostupné z: <https://socialnipece.brno.cz/texty/67/podmenu/179/kdo-je-kolizni-opatrovnik-/>

Legislativa

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2015-11-16]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Přílohy

- A. Tabulka životních událostí způsobující stres
- B. Průběh rozvodového řízení podle Cochemského modelu
- C. Transkripce rozhovorů se sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí

A. Tabulka životních událostí způsobující stres

UDÁLOST	BODY	☐
Úmrtí partnera, partnerky	100	☐
Rozvod	73	☐
Rozvrat manželství	65	☐
Uvěznění	63	☐
Úmrtí blízkého člena rodiny	63	☐
Úraz nebo vážné onemocnění	53	☐
Sňatek	50	☐
Ztráta zaměstnání	47	☐
Usmíření a přebudování manželství	45	☐
Odchod do důchodu	45	☐
Změna zdravotního stavu člena rodiny	44	☐
Těhotenství	40	☐
Sexuální obtíže	39	☐
Přírůstek nového člena do rodiny	39	☐
Změna zaměstnání	39	☐
Změna finančního stavu	38	☐
Úmrtí blízkého přítele	37	☐
Přeřazení na jinou práci	36	☐
Závažné neshody s partnerem	35	☐
Půjčka vyšší než jeden průměrný roční plat	31	☐
Splatnost půjčky	30	☐
Změna odpovědnosti v zaměstnání	29	☐
Syn nebo dcera opouští domov	29	☐
Konflikty s tchánem, tchýní, zetěm, snachou	29	☐

Mimořádný osobní čin nebo výkon	28	☐
Manžel, manželka nastupuje či končí zaměstnání	26	☐
Vstup do školy nebo její ukončení	26	☐
Změna životních podmínek	25	☐
Změna životních zvyklostí	24	☐
Problémy a konflikty se šéfem	23	☐
Změna pracovní doby nebo pracovních podmínek	20	☐
Změna bydliště	20	☐
Změna školy	20	☐
Změna rekreačních aktivit	19	☐
Změna církve nebo politické strany	19	☐
Změna sociálních aktivit	18	☐
Půjčka menší než průměrný roční plat	17	☐
Změna spánkových zvyklostí a režimu	16	☐
Změny v širší rodině (úmrty, sňatky)	15	☐
Změny stravovacích zvyklostí	15	☐
Vánoce	12	☐
Přestupek (např. dopravní) a jeho projednávání	11	

0 bodů – skupina neohrožená stresovými vlivy

150–200 bodů – skupina mírně ohrožená stresovými vlivy

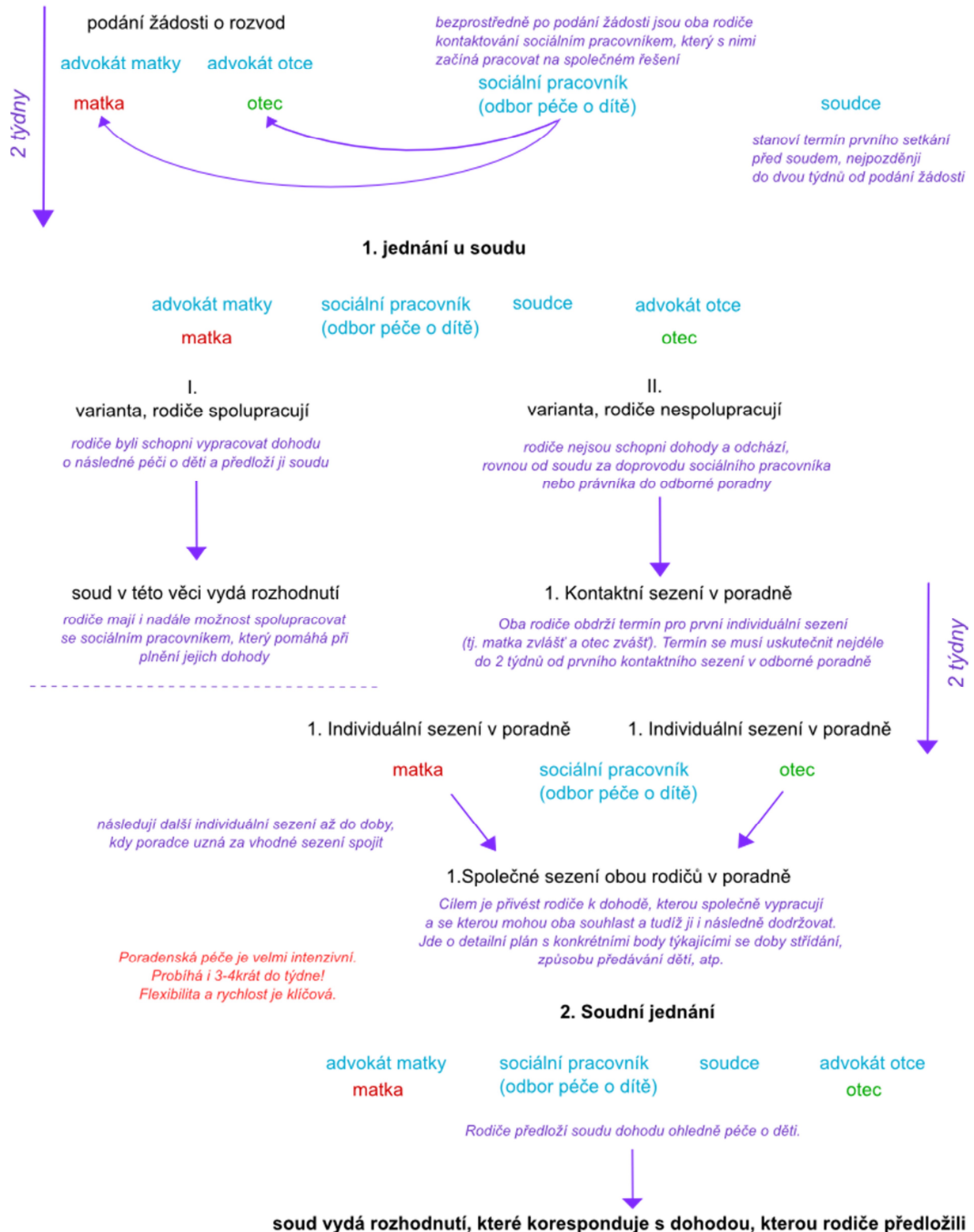
200–300 bodů – skupina ohrožená stresovými vlivy

nad 300 bodů – riziková skupina

Zdroj: (Hanzlovský © 2013)

B. Průběh rozvodového řízení podle Cochemského modelu

Průběh rozvodového řízení podle Cochemského modelu

Zdroj: (Cochem © 2015)

C. Transkripce rozhovorů se sociálními pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Respondent č. 1

1. Kolik případů, které řešíte, souvisí s rozvodem?

Rozvody jsou jednou z nejtěžších oblastí. Jsou tam 4 pracovníci. 60-70% agendy jsou rozvody. - s tím souvisí záškoláctví, trestná činnost dětí, výchovné problémy.

2. Co je podle Vás konfliktní rozvod?

Když se rodiče nedokáží vůbec domluvit. Chodíme k první části- úprava výchovy, výživy. Rozvod je vždy špatně, ale pokud se manželé dokáží domluvit, tak není pro dítě tak velkou hrozbou. Pokud se na něčem neshodnou, tak už to považuji za konfliktní, protože to odnáší dítě. Rodiče si vyřizují před soudem své účty, dělají si naschvály přes děti a děti jsou jako rukojmí.

3. Převažují spíše nesporné rozvody nebo ty sporné popřípadě konfliktní?

Je to tak 50 na50 a nesporných je o trošku více- 60% nesporných.

4. Jak provádíte rozhovor s dítětem? Nejčastější otázky? V jakém prostředí?

Pokud je tam problém, když se nemůžou domluvit, tak nás o to většinou někdo žádá - soud o provedení rozhovoru s dítětem. Rozhovor se děje o samotě a rodiče o tom ani nevědí. Většinou se to děje ve škole, školka, doma (ale tam to provádíme neradi). Děje se to nenásilnou formou. Nejčastěji se ptáme, jak často jezdí k tatínkovi, co se jí líbí více u maminky. Jak se mu rodič věnuje, co spolu mají za aktivity. Pokud jsou to malé děti, tak se píše, že nebylo schopno odpovědět z rozumových důvodů.

5. Jak získáváte a hodnotíte informace o rodině? (zdroje: rozhovor s matkou, otcem, šetření v rodině, rozhovor s dítětem)

Nejčastěji šetřením, místní znalostí – ptám se v okolí, ze škol, školka, obecní úřad, policie. U konfliktních rozvodů spolupracuji se všemi a vždy do rodiny jdu, posudek ze školy. Na obci znají místní poměry je to také jeden ze zdrojů informací. Konfliktní rozvod jsou rozsáhlé štosy a rozsáhlé spisy. Rodiče si vyřizují své účty přes děti.

Tatínek si myslí, že mamince nejvíc ublíží přes děti- v těchto případech jde zájem dítěte stranou.

6. Mám tady metodické doporučení MPSV pro sociální pracovníky, které uvádí, co by měl sociální pracovník do aktuální zprávy zahrnout a prošetřit. Jednotlivé body Vám přečtu a poprosím Vás o vyjádření, co v praxi prošetřujete, co ne a jakým způsobem.

a) Prošetřit skutečné poměry v rodině. To znamená navštívit oba rodiče a udělat objektivní posudek a provést šetření o možnostech jejich péče o dítě a nespoléhat se jenom na výpovědi rodičů, kteří navštíví sociálního pracovníka v jeho kanceláři.

Ano, ne vždy u obou. Pocity do zpráv nezahrnuji - píšuji jen to co vidím. Vycházím ze skutkového stavu.

b) Prošetřit poměru u obou rodičů. Nestací provést šetření pouze u toho, kdo žádá dítě do výchovy, ale i u druhého rodiče a to z důvodu, aby bylo později možné rozhodnout, který z rodičů má lepší předpoklady pro výchovu dítěte.

Když je návrh a rodiče se dohodnou, tak se to neprovádí. Je to individuální

c) Prozkoumat možnosti a schopnosti osobní péče o dítě každého z rodičů a zjistit v jak velké míře by se na výchově dítěte podílely ostatní osoby jako jsou prarodiče, starší sourozenci, nový partner, chůva. Je totiž velmi časté, že rodič požaduje svěření dítěte do výchovy, ale ve skutečnosti nemá na osobní péči čas.

Během rozhovoru při šetření podmínek. Muselo by tam být oznámení, aby se to prošetřovalo. Nemáme jak tuto skutečnost zjišťovat (prověřovat). Pokud na to matka poukáže, že otec nemá na výchovu čas, tak to prověřím, ale jinak ne.

d) Seznámit se s charakterem pracovní činnosti obou rodičů a s jejich časovými možnostmi. Je zcela zásadní, aby sociální pracovníci byli orientováni v daných rodinných poměrech.

Věřím tomu, co rodiče řeknou, maximálně to dokládá škola, kdo dítě vyzvedává. Do hloubky se to určitě nezkoumá.

- e) **Zmapovat bytovou situaci u obou rodičů, možnosti zázemí pro dítě, jeho vlastní pokoj a prostor pro zájmové činnosti.**

Ano, to vždy. Kde má postel a kde si hraje. U střídané péče většinou u obou rodičů. Díváme se i do ledničky.

- f) **Pokud má rodič nového partnera, je nutné zjistit jeho vztah k dítěti a vztah dítěte k němu. Pokud s rodičem žijí i děti nového partnera, tak je nezbytné zjistit vzájemný vztah dětí. Toto zjišťování je poměrně časově náročné a vyžaduje pozorování, plánování a pravidelné vyhodnocování informací.**

Je to u komplikovaných případů, kde těch dětí je víc. Ptám se dětí a i nového partnera jako kdyby to byl otec dítěte, ale na tohle nemáme potřebný čas.

- g) **Snažit se objektivně zjistit přání dítěte, jestli preferuje pobyt u některého z rodičů a z jakého důvodu. Pokusit se zjistit, zda není dítě ovlivňováno jedním z rodičů.**

Ano, zjišťuji. To je velice těžké a velmi časté. Děti jsou zmanipulovatelné a to se nám stává často. Děti se ptám, ale nepřímo u koho by chtěly být. Jemně se ptám, kde se cítí líp. Některé děti jsou upovídané a řeknou vše a některé nic. Děti jsou někdy parchanti, a co jim rodič slíbí, tak toho využijí a ne vždy to jde poznat. To je potom práce pro psychologa – chodí na znalecké posudky, když ty rodiče se abnormálně nedokáží domluvit anebo u střídané péče. Je to individuální. Neměly by se nařizovat často, dlouho to trvá, je to časově náročné a poměrně drahé a těm dětem utíká čas. Musí se najít soudní znalec a půl roku je pryč a to je dlouhá doba.

- h) **V případě, že by se dítě mělo stěhovat v důsledku svěřeni do výchovy jednomu z rodičů ze svého současného bydliště, tak je velmi důležité zjistit postoj dítěte k této změně a jeho vazbu na prostředí, školu a kamarády.**

Ano, zjišťuji. Je to individuální, někomu to nevadí, že bude měsíc pryč a někdo nemá rád změny.

- i) **Pokud by mělo rozhodnutím soudu dojít k rozdělení sourozenců, a to i na základě dohody rodičů, je třeba zjistit postoje obou sourozenců a zmapovat možné dopady v důsledku rozdělení.**

Ano, není to tak časté, ale mají rozdělené sourozence. Je zkušenost, že to i funguje, ale spíše se tomu vyhýbáme a neradi to u soudu navrhuje.

6.1 V případě návrhu na střídavou výchovu je potřeba dle doporučení metodiky velmi pečlivě zjistit také:

- a) **Jestli dítě chápe pojem střídavé výchovy a jeho význam, jestli s takovým uspořádáním souhlasí a jestli už již byl podobný model rodiči zkušebně, na krátkou dobu např. O prázdninách, aplikován. Snažit se zjistit, zda má dítě výhrady k takovému uspořádání a pokud ano, tak z jakého důvodu.**

Ano, ptáme se, co jim vadí a jestli jim to takhle vyhovuje.

- b) **Postoje obou rodičů ke střídavé výchově. Pokud jeden z rodičů nesouhlasí, tak je potřeba důkladně prozkoumat z jakého důvodu a jaké jiné řešení navrhuje.**

Ano, toto vždy a probírá se to hodně u soudu.

- c) **Pečlivě prošetřit obě místa, kde by dítě v případě střídavé výchovy bydlelo, vzdálenost míst, zázemí v obou místech, zda by mělo samostatný pokoj nebo část pokoje, jestli by si ponechávalo osobní věci na místě, jakou část věcí by si muselo stěhovat. Důležité je také zjistit, jestli by dítě mohlo docházet do stejné školy, jaká by byla vzdálenost z obou míst, zda by se mohlo věnovat koníčkům, kroužkům, mimoškolním aktivitám stejně v obou místech, pokud ne, jak by byla zajištěna návaznost.**

Nedívám se na osobní věci, kolik by si toho muselo stěhovat. Jak daleko je škola a kroužky to zjišťuji.

- d) **Pokud by dítě mělo měnit školu, je potřeba pečlivě zjistit poměry ve škole a postoj k tomuto opatření, zajištění návaznosti výuky, vztah se spolužáky. Sociální pracovník při tomto zjišťování střídavé péče vyhodnocuje, zda je jednání rodičů v zájmu dítěte, a podle toho komunikuje, jedná, podává návrhy a podněty.**

Nesetkala jsem se s tím, že bych prověřovala podmínky, když mění školu- to je v kompetenci rodičů a do toho nemůžeme mluvit. Nedotazuju se, jestli ho přijal kolektiv a na nové prostředí ve škole.

e) Sociální pracovník se pokusí objektivně zjistit, jak spolu oba rodiče komunikují a zda jsou schopni se domluvit na zajištění střídání a zajistit výměnu informací o dítěti

Komunikaci poznám už o toho soudu, jestli jsou schopni se domluvit- když je problém, tak to hned končí u soudu. Střídavou péči navrhuji tehdy, když vidím, že rodiče spolu komunikují. Pokud spolu nekomunikují, tak ji zamítám. Střídává jen tehdy, když spolu mluví- jinak je výlučná péče jednoho rodiče. Že bych zjišťovala, jestli to funguje to ne- jeden z rodičů se sám přihlásí, když něco nefunguje, protože toho druhého rodiče chce pošpinit. U konfliktních rozvodů spíše bojují o výlučnou péči jednoho z rodičů a ne snaze se domluvit na střídavé péči. Děti jsou na sebe navázané a neudělají bez sebe ani krok a jsou sourozenci, kteří spolu ani nemluví a mají mezi sebou nevraživost.

7. Je u Vás v práci k dispozici nějaká metodika, pomocí které se řídíte nebo jednáte podle svých zkušeností a subjektivního pocitu?

Ale nějaké metodiky máme, ale děláme to 20 let, tak už spíše postupujeme podle svých zkušeností. Musím napsat to, co vidím, ne to co si myslím. To, že tam tatínek dal tu postýlku jenom proto, že věděl, že přijdu, je už věc druhá.

8. Myslíte si, že je během rozvodového řízení dostatečně hájen zájem dítěte?

Je to složitý proces a hledáme cesty mimo soud. Když se to dostane před soud, tak je tam státní zástupce, který to dozoruje a rozhoduje soud. Já si podám, co chci, a konečné rozhodnutí je na soudu. Nařízení ústavní výchovy je náročné a zatěžující. To poslední co se dává je návrh na ústavní výchovu. „Ospod'ačky“ to mají zmapované z terénu a soudce se rozhoduje na základě materiálů, podkladů. Ale i přesto si nemyslím, že mám nějakou moc. Z 10 mi jeden návrh neschválí. Když tam podávám návrh, tak příkládám svoji zprávu a je vše podložené zprávou z nemocnice, ze školy, z policie - důkazy. Nikdo by si to nelajzl tohle rozhodovat a střílet od stolu. Mám velmi ráda práci v terénu a to je pro tu práci nejdůležitější a klíčové- zeptám se sousedů, obec – tam ví hodně věcí starostové a moc mě nebaví papírová stránka věci. Hlavní problém je anonymita velkých měst. Informace můžou být zkreslené i od rodiny. Za mámou stojí celá rodina a za tatínkem kamarádi a maminka. Každá strana říká něco jiného- pak si z toho něco vybrat a dopátrat se, kde je pravda je složitě-

někdy to ukáže čas. Může se stát, že se potom i sami domluví a někdy se to může úplně vyhrotit. Komplikovaných rozvodů strašně přibývá, rodiče nahlíží do spisu, nejhorší je když má každý rodič svého právníka- to se rozpoutá bitva mezi právníky a spor nabírá úplně jiných obrátek. Dnes Jsou pro rodiče mediace, případové konference, rodinné terapie. Máme psychologického poradce- to je taky ale otázka peněz. Protože ne všichni rodiče mají peníze na to si zaplatit poradnu. Ve sporných rozvodech je až zarážející, že si rodiče neuvědomují, že trpí to dítě. Já jim vždy říkám: „*Vy se můžete rozejít jako partneři, ale nesmíte se rozejít jako rodiče*“. Musíte jako rodiče fungovat, děti chtějí mámu i tátu. Rozvod by měl mít co nejmenší dopad na ty děti. Dítě jde k druhému rodiči mnohem radši, když vidí, že rodiče se spolu pozdraví, mluví spolu, nebo si zavolají, co děti dělají. Často se mi stává, že si dítě předávají za pomoci babičky- babičky mají suplovat ty rodiče? Děti mají své programy, ale nemůžou je mít, protože pořád přejíždí mezi rodiči. Jednoznačně si nemyslím, že dostatečně hájen zájem dítěte.

9. Máte pocit, že je této oblasti věnovaná dostatečná pozornost? Pokud ne, co by se mělo podle Vás zlepšit?

Já bych potřebovala mediace. Jsou velice účelné právě u komplikovaných rozvodů. Problém je, že je to placená služba a spousta lidí se rozchází a ne každá chce obětovat čas a peníze. Dnes je vše placené a je to o penězích. Aby rodičům byla dána větší možnost se obrátit na odborníky. Jednou za 2 měsíce bezplatný právník – rod. právo, exekuce, pracovní právo- tyhle služby těm lidem více přiblížit. Hlavně tedy služby. Pro maminky azylové domy pro matky s dětmi- věčný problém a stálý nedostatek, jsou skoro všude plné. Ve větších městech toho je trochu víc, ale na obcích je hodně špatný. U nás funguje jen poradna pro mezilidské vztahy, právník 1x za 2 měsíce, mladiství drogově závislí- centra pro ně chybí – terénní služby, že za rodiči přijedou domů a proberou to s nimi. Je to velmi dobrý servis řešit ty problémy u nich doma- ale některé rodiny tomu nejsou otevřené. Lidé se stydí a nechtějí jít s kůží na trh, nechtějí o problémech mluvit a většinou chodí pozdě. Možná by byla dobrá větší osvěta a naší práci.

10. Říká Vám něco pojem Cochemská praxe?

Bohužel tento pojem neznám.

Respondent č. 2

1. Kolik případů, které řešíte, souvisí s rozvodem?

Zhruba 70%, je těžké říct kolik souvisí s rozvodem, protože je rozdílné i co zabere kolik času. Narůstají rozvodové řízení-úprava výchovy a výživy. Jsou více ty komplikované rozvody. Jsou hodně vyhocené vztahy, řeší se stále dokola, než dojde k rozhodnutí soudu. Podají si návrh a potom další 3 měsíce s tou rodinou intenzivně pracujeme, ale s tou rodinou nemáme žádné prostředky smíru než to direktivní soudní rozhodnutí. Myslím si, že to bude ještě více narůstat.

2. Co je podle Vás konfliktní rozvod?

Každý rozvod, kde se rodiče nedokáží na ničem domluvit po delší dobu. Mnohdy to vypadá, že to bude hodně sporný a na dlouho, ale někdy zchladnou a sami si to vyřikají a dohodnou se na tom, jak by to šlo. Až když už to zasahuje do života dítěte. Rodiče ovlivňují dítě a neumožňují mu styk s druhým rodičem, hází na sebe špínu. Chtějí si přiklonit soud nebo OSPOD na svoji stranu.

3. Převažují spíše nesporné rozvody nebo ty sporné popřípadě konfliktní?

Nesporný rozvod, to je když rodiče jdou na dohodu 30 nesporných a 70 sporných. Někdy je i soud je vede k té dohodě a snaží se o to, ale je to boj a málo často se to povede.

4. Jak provádíte rozhovor s dítětem? Nejčastější otázky? V jakém prostředí?

Soud si je raději dělá sám. My v rámci sociálního šetření. Pokud tam dítě zastihneme, tak s ním neformálně pohovoříme. Někdy něco zjistíme, někdy ne. Když to trvá delší dobu a nejsou schopni se rodiče domluvit, tak jdou na šetření znovu a domluvíme se s rodičem a už jsou připraveni na to, že s ním budeme hovořit a i dítě je připraveno rodičem na to, že bude mluvit se SP. Nebo si ho zveme k nám na OSPOD, kde máme hernu. Otázky klademe podle toho, co chceme zjistit. Začíná se obecnými otázky, co dělají s tímhle rodičem, co dělají s tím druhým, jaké to tam má, kdo s ním dělá úkoly. Podle toho zjistíme, jak jsou do toho rodiče zapojeni. Je hodně znát, když už jsou děti ovlivněné. 7 letý kluk začne sám říkat, že táta pije pivo (nejsou úměrné jeho věku). Snažíme se doptat, jestli se s ním rodiče baví i o tom druhém.

5. Jak získáváte a hodnotíte informace o rodině? (zdroje: rozhovor s matkou,

otcem, šetření v rodině, rozhovor s dítětem)

My dáváme návrh a potom rozhoduje soud. Soud má mnohem větší možnosti, jak si zjistit více. My standardně ze zákona můžeme jít do rodiny, mluvit s rodinnými příslušníky, vyžádat si zprávy od doktora, ze školky. Záleží podle daného případu. Poměry u druhého zjišťujeme, když druhý rodič si na něco stěžuje. Hrozí zde nálepkování ze školy, když si něco zažádá sociálka, tak škola hned řekne, že se něco děje.

6. Mám tady metodické doporučení MPSV pro sociální pracovníky, které uvádí, co by měl sociální pracovník do aktuální zprávy zahrnout a prošetřit. Jednotlivé body Vám přečtu a poprosím Vás o vyjádření, co v praxi prošetřujete, co ne a jakým způsobem.

- a) Prošetřit skutečné poměry v rodině. To znamená navštívit oba rodiče a udělat objektivní posudek a provést šetření o možnostech jejich péče o dítě a nespoléhat se jenom na výpovědi rodičů, kteří navštíví sociálního pracovníka v jeho kanceláři.**

My prošetřujeme poměry tam, kde dítě bydlí nebo kde aktuálně je jenom v našem odboru. Někdy si soud zažádá rovnou o prošetření u obou rodičů- vše je na žádost soudu.

- b) Prošetřit poměru u obou rodičů. Nestačí provést šetření pouze u toho, kdo žádá dítě do výchovy, ale i u druhého rodiče a to z důvodu, aby bylo později možné rozhodnout, který z rodičů má lepší předpoklady pro výchovu dítěte.**

Záleží taky na tom, co si žádá druhý rodič. Když oba chtějí dítě do své péče, tak je to něco jiného.

- c) Prozkoumat možnosti a schopnosti osobní péče o dítě každého z rodičů a zjistit v jak velké míře by se na výchově dítěte podílely ostatní osoby, jako jsou prarodiče, starší sourozenci, nový partner, chůva. Je totiž velmi časté, že rodič požaduje svěření dítěte do výchovy, ale ve skutečnosti nemá na osobní péči čas.**

To zjišťuji. Zjišťuju jeho časové možnosti, pracovní dobu. Ptám se na to

rodičů, neptám se babičky na potvrzení, jestli to takto je. Případně, jestli tam figuruje chůva. Často se stává, že rodiče chtějí střídavou péči, ale potom vyplyne, že 5 dní by se o dítě starala babička.

- d) Seznámit se s charakterem pracovní činnosti obou rodičů a s jejich časovými možnostmi. Je zcela zásadní, aby sociální pracovníci byli orientováni v daných rodinných poměrech.**

Ptám se rodičů, jak dlouho jsou v práci, kolik mají volného času. Pracují na směny na HPP, je podnikatel jak si to představuje, kdo dítě vyzvedává, když jste v práci.

- e) Zmapovat bytovou situaci u obou rodičů, možnosti zázemí pro dítě, jeho vlastní pokoj a prostor pro zájmové činnosti.**

Toto vždy. Zjišťuji primárně, jestli má dítě svoji postel, pracovní koutek na úkoly, má místo kde si může hrát.

- f) Pokud má rodič nového partnera, je nutné zjistit jeho vztah k dítěti a vztah dítěte k němu. Pokud s rodičem žijí i děti nového partnera, tak je nezbytné zjistit vzájemný vztah dětí. Toto zjišťování je poměrně časově náročné a vyžaduje pozorování, plánování a pravidelné vyhodnocování informací.**

Zjišťují zase jen od rodičů. Toho partnera se neptám. Není na to čas. Pozorovat jak dítě na partnera reaguje a pokud tam není, tak se ptají i druhého rodiče, jestli ví, že má matka nového přítele, jestli k němu má nějaké námítky. Děti mezi sebou, které nejsou vlastní, když mají společný pokojíček, tak oklikou se ptají, zda to dítěti nevadí.

- g) Snažit se objektivně zjistit přání dítěte, jestli preferuje pobyt u některého z rodičů a z jakého důvodu. Pokusit se zjistit, zda není dítě ovlivňováno jedním z rodičů.**

U dost často případů je, že si podali návrh a dítě už je rok u jednoho z rodičů. Děti se ptají, jak často se vídají s tím druhým. Je těžké zjistit, jestli je dítě ovlivněné nebo ne. V každou dobu se dítě rozhoduje jinak (po víkendu

s jedním rodičem, u soudu, po roce co se to řeší). Jsou případy, kdy ta matka popouzela dítě před otcem, aby říkal, že se mu otec nevěnuje. Může dojít až k úpravě výchovy na základě manipulace rodičem.

- h) V případě, že by se dítě mělo stěhovat v důsledku svěření do výchovy jednomu z rodičů ze svého současného bydliště, tak je velmi důležité zjistit postoj dítěte k této změně a jeho vazbu na prostředí, školu a kamarády.**

Nezjišťuji. U střídavé péče by bylo vhodné, aby bydleli kousek od sebe anebo musí dojít k úpravě.

- i) Pokud by mělo rozhodnutím soudu dojít k rozdělení sourozenců, a to i na základě dohody rodičů, je třeba zjistit postoje obou sourozenců a zmapovat možné dopady v důsledku rozdělení.**

Výjimečně se sourozenci rozdělují. OSPOD to nedoporučuje. Většinou tam, kde to chtějí i samy děti. Zjišťujeme, jak se budou vídat sourozenci mezi sebou, nesmí dojít k tomu, že se úplně separují.

6.1 V případě návrhu na střídavou výchovu je potřeba dle doporučení metodiky velmi pečlivě zjistit také:

- a) Jestli dítě chápe pojem střídavé výchovy a jeho význam, jestli s takovým uspořádáním souhlasí a jestli už již byl podobný model rodiči zkušebně, na krátkou dobu např. O prázdninách, aplikován. Snažit se zjistit, zda má dítě výhrady k takovému uspořádání a pokud ano, tak z jakého důvodu.**

Moc nezjišťuju. Ptám se, jak to teď má a co to pro něj znamená. Když už to rodiče nějak nastaví, tak děti říkají, že mají dva pokojíčky a že chvilku jsou a tam chvilku tam. Jako problém říkají, že se pořád stěhují, že musí mít pořád baťůžky.

- b) Postoje obou rodičů ke střídavé výchově. Pokud jeden z rodičů nesouhlasí, tak je potřeba důkladně prozkoumat z jakého důvodu a jaké jiné řešení navrhuje.**

To zjišťuju. Proč neumožňuje otcí víc a jestli existují možnosti pro střídavou péči. Proč s tím nesouhlasí, to může mít různé důvody.

- c) **Pečlivě prošetřit obě místa, kde by dítě v případě střídavé výchovy bydlelo, vzdálenost míst, zázemí v obou místech, zda by mělo samostatný pokoj nebo část pokoje, jestli by si ponechávalo osobní věci na místě, jakou část věcí by si muselo stěhovat. Důležité je také zjistit, jestli by dítě mohlo docházet do stejné školy, jaká by byla vzdálenost z obou míst, zda by se mohlo věnovat koníčkům, kroužkům, mimoškolním aktivitám stejně v obou místech, pokud ne, jak by byla zajištěna návaznost.**

Myslím, že tohle zjišťuju. To napovídá, jakým směrem to půjde, jak to bude se školou, jak si myslí, že dítě bude snášet tu změnu. Kdo bude dítě vozit. Zjišťujeme, jestli rodič, který to má dál bude stíhat vozit dítě do školy nebo jestli se dopraví samo. Je to ale spíše na rodičích, aby si to udělali, tak aby to fungovalo. Trvají na tom, že mají stejné právo jako ten druhý rodič. Ptají se, jak to dítě vnímá a jak to snáší. Zjišťuje se, jak to probíhá teď, jestli brečí, když od rodiče odchází. Děti moc nevnímají to, že něco s sebou berou, ale záleží na tom, jak jim to rodiče vysvětlí, proč to tak musí být. Udělat mu to co nejjednodušší.

- d) **Pokud by dítě mělo měnit školu, je potřeba pečlivě zjistit poměry ve škole a postoj k tomuto opatření, zajištění návaznosti výuky, vztah se spolužáky. Sociální pracovník při tomto zjišťování střídavé péče vyhodnocuje, zda je jednání rodičů v zájmu dítěte, a podle toho komunikuje, jedná, podává návrhy a podněty.**

Ne tohle nezjišťuji.

- e) **Sociální pracovník se pokusí objektivně zjistit, jak spolu oba rodiče komunikují a zda jsou schopni se domluvit na zajištění střídání a zajistit výměnu informací o dítěti**

Ano, to poznám z jednání s rodiči. S druhým rodičem mluvím většinou po telefonu. U konfliktních rozvodů, tam se to zjistí snadno z toho, jak telefonují a posílají emaily a hází špínu jeden na druhého a sebe jen obhajují. Musím je upozornit na to, že rodiče jsou oba a má možnost si zjistit potřebné informace stejně jako druhý rodič. Rodič by měl být iniciativní.

7. Je u Vás v práci k dispozici nějaká metodika, pomocí které se řídíte nebo jednáte

podle svých zkušeností a subjektivního pocitu?

Řídíme se standardy, které jsou. Je to dané zákonem. Standardy kvality práce, Občanským zákonem, metodiky magistrátu. Často i ze zkušeností, ty jsou důležité. Hlavně je potřeba metodika u těch složitých případů, důležité jsou i stanoviska ústavního soudu - bereme si k ruce ty nálezy. Nápomocné je i sdílení případů s kolegy - v rámci porad. Někdy není jasné jak si to ministerstvo nebo magistrát představuje.

8. Myslíte si, že je během rozvodového řízení dostatečně hájen zájem dítěte?

To záleží...neumím odpovědět. Je lepší, když je dítě starší a umí si říct dítě samo, co chce. Určitě rozvod děti poznamená, ale moc do rodiny nevidím. Spíš to vidím, když je to konfliktní rozvod a trvá to několik let, potom už dítě dochází k psychologovi a jsou tam vidět už konkrétní problémy.

9. Máte pocit, že je této oblasti věnovaná dostatečná pozornost? Pokud ne, co by se mělo podle Vás zlepšit?

Na co nemáme kapacity, tak tam odkazujeme jinam. Mohlo by být více služeb. Asistované styky nebo asistence při předávání dětí. Rodiče se dohodnou, ale když se mají vidět v tvář v tvář, tak se to vyhrotí a dochází ke konfliktu a to není pro to dítě dobré. Když rodič brání tomu dítěti a dva roky ho nevidí, tak je náročnější obnovit ten vztah je dobré, když je tam odborník. Na toto jsou neziskovky, je jich málo anebo jsou přehlcné. SP na to nemá kapacitu a musí být nestranný, proto asistovaný doprovod neposkytujeme. Byl by na to dobrý nějaký specialista anebo metodik, který by shrnoval nové vyhlášky a tlumočil to SP a jenom na tuto problematiku by byl dobrý odborník, který by hledal možnosti pomoci a nějaká služba v tomto směru. SP je málo a klientů hodně. Doporučím jim manželské poradny, ty jsou bezplatné, nebo mediace - ty jsou placené, dětské psychology, dětské krizové centra, neziskovky na to předávání. Někdy dobře funguje, že je dobré se obrátit na širší rodinu (babička by mohla být u předávání). Spíš je potřeba individuální přístup nemůžou se tomu věnovat hlouběji. Člověk ví, že jsou nějaké organizace, ale využívá pořád ty stejné. Nemám čas hledat nějaké nové.

10. Říká Vám něco pojem Cochemská praxe?

Ne.

Respondent č. 3

1. Kolik případů, které řešíte, souvisí s rozvodem?

Mám pocit, že zhruba těch 80%.

2. Co je podle Vás konfliktní rozvod?

Rozvod kde rodiče nejsou schopni se domluvit na péči o dítě a o majetek, kde vážne komunikace, a je tam ze strany jednoho nebo i obou nějaká touha po mstě nebo chtít vyhrát nad tím druhým. V případech rozvodu nikdo nemůže vyhrát, protože když jedna strana vyhraje, tak minimálně to dítě prohraje, protože přijde o jednoho z rodičů.

3. Převažují spíše nesporné rozvody nebo ty sporné popřípadě konfliktní?

Převažují více ty nesporné a jejich počet se navýšil. Pomohl tomu nový občanský zákoník.

4. Jak provádíte rozhovor s dítětem? Nejčastější otázky? V jakém prostředí?

Rozhovor provádíme u nás na OSPODU v dětské herně, když soud požádá, tak děláme pohovor v domácnosti u dítěte v domácím prostředí, když je to konfliktní rozvod, tak si děti spíše zveme k sobě na OSPOD. Nastavené to máme tak, aby to dítě dovedli oba dva rodiče. To je zásada, aby jeden neměl pocit, že ten druhý toho využívá. Vždy jsou u pohovoru 2. Pokládání otázek záleží na situaci a každé dítě je jiné. Někdy máme předem připravené otázky v počítači (řízený rozhovor) – neodbočíme od tématu a dítě držíme v jednom směru. Ale když nevíme, co se děje v rodině, tak je lepší pozvolné obcházení přes hračky. Jsou to 2 typy rozhovoru hračky x řízený rozhovor (už víme co se v rodině děje). Není vhodné dělat rozhovor ve škole, ale není to férové vůči rodičům v případě velkého konfliktu nebo týrání, tak potom i ve škole, tam nemá takovou obavu mluvit.

5. Jak získáváte a hodnotíte informace o rodině? (zdroje: rozhovor s matkou, otcem, šetření v rodině, rozhovor s dítětem)

To je složité i širší rodina je tím zasažena. Vycházíme na návrh rodičů, pohovory s rodiči a musí do toho vstoupit to dítě. Se širším okolím nespolutracujeme.

6. Mám tady metodické doporučení MPSV pro sociální pracovníky, které uvádí, co by měl sociální pracovník do aktuální zprávy zahrnout a prošetřit. Jednotlivé

body Vám přečtu a poprosím Vás o vyjádření, co v praxi prošetřujete, co ne a jakým způsobem.

- a) Prošetřit skutečné poměry v rodině. To znamená navštívit oba rodiče a udělat objektivní posudek a provést šetření o možnostech jejich péče o dítě a nespoléhat se jenom na výpovědi rodičů, kteří navštíví sociálního pracovníka v jeho kanceláři.**

My vždy děláme prošetření v rodině a to vždy na žádost soudu. Buď mají rodiče společné bydliště, a když bydlí odděleně, tak soud může žádat jenom v místě bydliště jednoho z rodičů. Vždy se vychází z domácího šetření.

- b) Prošetřit poměru u obou rodičů. Nestačí provést šetření pouze u toho, kdo žádá dítě do výchovy, ale i u druhého rodiče a to z důvodu, aby bylo později možné rozhodnout, který z rodičů má lepší předpoklady pro výchovu dítěte.**

Ve sporném rozvodu většinou obě domácnosti. Pokud bydlí druhý rodič jinde, tak se žádá příslušný úřad tam, kde bydlí ten druhý rodič. Občas si druhého rodiče prověříme aspoň telefonicky a ptáme se na jeho názor- snažíme se zjistit, jestli bude soulad, anebo nás čeká konflikt.

- c) Prozkoumat možnosti a schopnosti osobní péče o dítě každého z rodičů a zjistit v jak velké míře by se na výchově dítěte podílely ostatní osoby, jako jsou prarodiče, starší sourozenci, nový partner, chůva. Je totiž velmi časté, že rodič požaduje svěření dítěte do výchovy, ale ve skutečnosti nemá na osobní péči čas.**

To se zjišťuje z pohovorů s rodiči, protože jeden z rodičů to uvede. Maminka řekne, že tatínek je pořád v práci. Není na tohle prostor, nezkoumáme pracovní dobu rodičů.

- d) Seznámit se s charakterem pracovní činnosti obou rodičů a s jejich časovými možnostmi. Je zcela zásadní, aby sociální pracovníci byli orientováni v daných rodinných poměrech.**

Není na to čas. Ptáme se na profese a na výdělky- to dokládají soudu, že je to opravdu takto.

Zmapovat bytovou situaci u obou rodičů, možnosti zázemí pro dítě, jeho vlastní pokoj a prostor pro zájmové činnosti.

Ano vždy. I u nesporného rozvodu se chodíme dívat také. Děláme neohlášené šetření. Chodí se spíše večer anebo ráno.

- e) **Pokud má rodič nového partnera, je nutné zjistit jeho vztah k dítěti a vztah dítěte k němu. Pokud s rodičem žijí i děti nového partnera, tak je nezbytné zjistit vzájemný vztah dětí. Toto zjišťování je poměrně časově náročné a vyžaduje pozorování, plánování a pravidelné vyhodnocování informací.**

Na toto není prostor, ale bylo by to optimální.

- f) **Snažit se objektivně zjistit přání dítěte, jestli preferuje pobyt u některého z rodičů a z jakého důvodu. Pokusit se zjistit, zda není dítě ovlivňováno jedním z rodičů.**

Pohovory s dětma se dělají, ale jestli je dítě ovlivněno to se málo kdy pozná. To by muselo být hodně zásadní, aby to šlo poznat. Dá se to někdy poznat z reakce dítěte. Snažíme se dítěte postupně ptát, jak tráví čas s rodiči, co se mu líbí a nelíbí, jaký pokojíček má u tatínka. Některé děti jsou hodně spontánní. Někdy jsou děti moc rády, že to všechno můžou někomu říct a někomu se svěřit - někomu u koho mají pocit, že jim chce pomoc. Mají potřebu o tom mluvit. Začíná se jejich zájmy a potom se jde k jádru věci.

- g) **V případě, že by se dítě mělo stěhovat v důsledku svěření do výchovy jednomu z rodičů ze svého současného bydliště, tak je velmi důležité zjistit postoj dítěte k této změně a jeho vazbu na prostředí, školu a kamarády.**

Tohle vůbec neprovádím. Není na to čas.

- h) **Pokud by mělo rozhodnutím soudu dojít k rozdělení sourozenců, a to i na základě dohody rodičů, je třeba zjistit postoje obou sourozenců a zmapovat možné dopady v důsledku rozdělení.**

Naše oddělení je zásadně proti rozdělování sourozenců. Pokud na tom rodiče trvají. Mluvíme o tom s dětmi a potom také chceme, aby se k tomu vyjádřil znalec. Někdy jsou děti už tak naočkované od těch rodičů, že říkají, že to chtějí taky to rozdělení. Rozdělit sourozence není optimální řešení. Když se rozpadá rodina, tak sourozenecký vztah je to jediné, co zůstává.

6.1 V případě návrhu na střídavou výchovu je potřeba dle doporučení metodiky velmi pečlivě zjistit také:

- f) Jestli dítě chápe pojem střídavé výchovy a jeho význam, jestli s takovým uspořádáním souhlasí a jestli už již byl podobný model rodiči zkušebně, na krátkou dobu např. O prázdninách, aplikován. Snažit se zjistit, zda má dítě výhrady k takovému uspořádání a pokud ano, tak z jakého důvodu.**

Ptáme se při pohovoru s dítětem. Ten pojem nejsou schopni pochopit a většinou po střídavé péči přijdou s tím, že to takhle funguje a že jsou na to zvyklé. Maminky chtějí výlučnou péči a tatínkové střídavou.

- g) Postoje obou rodičů ke střídavé výchově. Pokud jeden z rodičů nesouhlasí, tak je potřeba důkladně prozkoumat z jakého důvodu a jaké jiné řešení navrhuje.**

Tohle zkoumá soud během soudního řízení.

- h) Pečlivě prošetřit obě místa, kde by dítě v případě střídavé výchovy bydlelo, vzdálenost míst, zázemí v obou místech, zda by mělo samostatný pokoj nebo část pokoje, jestli by si ponechávalo osobní věci na místě, jakou část věcí by si muselo stěhovat. Důležité je také zjistit, jestli by dítě mohlo docházet do stejné školy, jaká by byla vzdálenost z obou míst, zda by se mohlo věnovat koníčkům, kroužkům, mimoškolním aktivitám stejně v obou místech, pokud ne, jak by byla zajištěna návaznost.**

Něco zjišťujeme a něco soud. Zjišťujeme vzdálenost, kamarády, zázemí u obou rodičů. Když je to rozumná střídavá péče, tak rodiče bydlí blízko sebe a dítě mohlo chodit do stejné školy. Když je to mimo prahu, tak je problém se školou, ale od roku 2012 podle školského zákona je možné, aby dítě měnilo školu během roku. Dítě ztrácí kontinuitu, může se stát obětí šikany. Návrhy maminek

na výlučnou péči jsou hlavně také kvůli placení výživného. Maminky chtějí tatínkovi ublížit tím, že mu odeprou péči o dítě a tatínkové chtějí mamince ublížit tím, že nezaplatí výživné. Ale samozřejmě nejvíce ublíží tomu dítěti.

- i) Pokud by dítě mělo měnit školu, je potřeba pečlivě zjistit poměry ve škole a postoj k tomuto opatření, zajištění návaznosti výuky, vztah se spolužáky. Sociální pracovník při tomto zjišťování střídavé péče vyhodnocuje, zda je jednání rodičů v zájmu dítěte, a podle toho komunikuje, jedná, podává návrhy a podněty.**

Na toto není vůbec čas. Toto by šlo, kdybychom na tom byli jako v Německu, že jsme měli méně případů.

- j) Sociální pracovník se pokusí objektivně zjistit, jak spolu oba rodiče komunikují a zda jsou schopni se domluvit na zajištění střídání a zajistit výměnu informací o dítěti**

To se zjistí z komunikace s rodiči. A to jak mluví o tom druhém rodiči. OSPOD je pro rodiče dostupný více než soud a vylévají si na něj vztek. Vykonáváme zprostředkovaně státní správu, ale sídlí v prostorách samosprávy a mají pocit, že musí vycházet vstříc občanům, ale v tomto případě to nejde.

- 7. Je u Vás v práci k dispozici nějaká metodika, pomocí které se řídíte nebo jednáte podle svých zkušeností a subjektivního pocitu?**

Ano, ale už se řídíme spíše zkušeností. Vycházíme z metodik MPSV, seminářů, samostudia, judikátů. Webové stránky otců podnikatelů.

- 8. Myslíte si, že je během rozvodového řízení dostatečně hájen zájem dítěte?**

Optimální by bylo, že by dítě v opatrovnickém řízení zastupoval advokát a soc. pracovníci by šetřili poměry, vypovídali o té rodině, ale nebyli by účastníkem řízení za to dítě, protože je pravda, že u sporného rozvodu jsou rodiče vybaveni právníky a soc. pracovníci prostě právníci nejsou. OSPOD by měl vystupovat jako ten informační článek o té rodině bez zodpovědnosti za to rozhodnutí, to by měl vyhodnotit ten právník.

9. Máte pocit, že je této oblasti věnovaná dostatečná pozornost? Pokud ne, co by se mělo podle Vás zlepšit?

Veřejnost a média- pořád nás vykresluje ve hrozném a negativním obraze. Vždy vystupuje negativně, i když zodpovědnost ležela na někom jiném. Tohle je problém MPSV a měl by dělat tiskovky nebo něco čím osvětlí práci soc. pracovníka. A lidí, kteří jsou v konfliktním rozvodu, tak tyhle zprávy potom využívají ke svému prospěchu.

10. Říká Vám něco pojem Cochemská praxe?

ANO, tento pojem znám.

Respondent č. 4

1. Kolik případů, které řešíte, souvisí s rozvodem?

Případů, které řešíme, je hodně. Z toho s rozvodem souvisí drtivá většina cca 90% případů, ze kterých 60% tvoří rozvody a 40% rozchody nesezdaných rodičů. I u těch je třeba intervence sociálního pracovníka především proto, aby proces nepoznamenal dítě, které za rozchod rodičů nikterak nemůže.

2. Co je podle Vás konfliktní rozvod?

Pod pojmem konfliktní rozvod si představím situaci, pokud rodiče nejsou schopni se domluvit na záležitostech, které s rozpadem manželství souvisí (například péče o dítě, bydlení a majetkové vyrovnání). Konflikt jako takový jde ruku v ruce s neshodami a hádkami o úpravu poměrů, které se mohou odrazit na psychické stránce dítěte, jehož rodiče se rozcházejí.

3. Převažují spíše nesporné rozvody nebo ty sporné popřípadě konfliktní?

Převažují případy, kdy se rodiče společně dohodnou, tedy nesporné rozvody (můžeme však posuzovat jen otázku péče o dítě, neboť majetkové vyrovnání neřešíme, tam může ke konfliktům docházet i u párů, které se na péči o dítě dohodli). Konfliktních rozvodů je tedy méně, ale naopak vyžadují větší nasazení pracovníka.

4. Jak provádíte rozhovor s dítětem? Nejčastější otázky? V jakém prostředí?

V prostředí co nejpřirozenějším pro dítě, v uvolněné atmosféře. Často pohovory probíhají v domácím prostředí, ale v případě vyhrocených sporů mezi rodiči probíhá rozhovor i na půdě OSPOD bez přítomnosti rodičů. Na rozhovor si připravujeme základní body, které chceme s dítětem probrat, k nimž se postupně dostáváme, rozhovor je spontánní, hodně improvizujeme, dítě si při rozhovoru kreslí, prohlíží obrázky apod., aby se cítilo uvolněně. Rozhovor je zahájen otázkami na školku/školu, kamarády, co dítě baví atd. Poté jsou vkládány nenásilnou formou otázky, na které potřebujeme znát odpovědi – musí se také dostat k odpovědi, u kterého rodiče by dítě chtělo v budoucnu bydlet. U starších dětí se jde přímo k jádru věci, což pro dítě také nemusí být úplně vhodné – záleží individuálně na každém dítěti, někdy starší děti mohou být také citlivé v otázce rozvodu rodičů. Rozhovory jsou individuální také dle potřeb, rodinné situace atd.

5. Jak získáváte a hodnotíte informace o rodině? (zdroje: rozhovor s matkou, otcem, šetření v rodině, rozhovor s dítětem)

Záleží na povaze rozvodu, pokud se jedná o konfliktní rozvod, je na místě větší spolupráce s rodinou a získávání informací. Ty získáváme z mnoha zdrojů, např. provádíme rozhovory s matkou, otcem, příp. i s širším okolím dítěte jako například s prarodiči, tetami, dalšími dětmi v rodině a podobně. Provádí se sociální šetření v rodině a v první řadě se vyslechne dítě s ohledem na jeho rozumový vývoj. Spolupracuje se školou např. můžu si vyžádat zpráva školy nebo školky, kterou dítě navštěvuje. Také pokud je třeba, může se vyžádat zpráva od praktického/jiného lékaře, nestátních neziskových organizací působících v místě bydliště dítěte a dalších spolupracujících subjektů, které jsou v interakci s dítětem.

6. Mám tady metodické doporučení MPSV pro sociální pracovníky, které uvádí, co by měl sociální pracovník do aktuální zprávy zahrnout a prošetřit. Jednotlivé body Vám přečtu a poprosím Vás o vyjádření, co v praxi prošetřujete, co ne a jakým způsobem.

a) Prošetřit skutečné poměry v rodině. To znamená navštívit oba rodiče a udělat objektivní posudek a provést šetření o možnostech jejich péče o dítě a nespoléhat se jenom na výpovědi rodičů, kteří navštíví sociálního pracovníka v jeho kanceláři.

Na našem pracovišti probíhají šetření u obou rodičů a probírá se s nimi, jak by bylo dobré dál postupovat a zajistit péči o dítě. Snažíme se provést šetření vždy u obou rodičů, vyslechnout je, bohužel někdy na to nezbývá čas a také máme limitované kapacity. Víím ale, že pro celkový přehled situace je rozhodně lepší nespoléhat se jen na to, co řeknou rodiče v kanceláři sociálního pracovníka.

b) Prošetřit poměry u obou rodičů. Nestačí provést šetření pouze u toho, kdo žádá dítě do výchovy, ale i u druhého rodiče a to z důvodu, aby bylo později možné rozhodnout, který z rodičů má lepší předpoklady pro výchovu dítěte.

Co se týče šetření při konfliktním rozvodu u druhého rodiče, snažíme se ho zajistit, i když bydlí v jiném městě a provádíme jej dožadáním u příslušného

OSPOD ve městě, kde bydlí druhý rodič. Zjišťuje se například, zda by mělo dítě u druhého rodiče „svůj“ pokoj nebo koutek na hraní/učení.

- c) Prozkoumat možnosti a schopnosti osobní péče o dítě každého z rodičů a zjistit v jak velké míře by se na výchově dítěte podílely ostatní osoby, jako jsou prarodiče, starší sourozenci, nový partner, chůva. Je totiž velmi časté, že rodič požaduje svěření dítěte do výchovy, ale ve skutečnosti nemá na osobní péči čas.**

V této věci zjišťujeme možnosti a schopnosti rodiče osobně pečovat o dítě a snažíme se určit, zda by se rodič po svěření dítěte do péče o něj skutečně staral. Také je třeba zmapovat širší okolí dítěte, nového partnera či možnosti někoho, kdo by se o dítě staral, pokud by rodič nemohl. Ale na toto většinou není čas.

- d) Seznámit se s charakterem pracovní činnosti obou rodičů a s jejich časovými možnostmi. Je zcela zásadní, aby sociální pracovníci byli orientováni v daných rodinných poměrech.**

Snažíme se zjistit pomocí dotazu na zaměstnání a pracovní dobu, což je v této oblasti zásadní, věříme tomu, co nám sdělí rodiče. Rodinné poměry zkoumáme k prospěchu dítěte, ale ne vždy to zkoumáme.

- e) Zmapovat bytovou situaci u obou rodičů, možnosti zázemí pro dítě, jeho vlastní pokoj a prostor pro zájmové činnosti.**

Ano, to je samozřejmostí. Zjišťujeme bydlení u rodičů a zázemí dítěte, zda si má kde hrát nebo se učit, jak jsem uvedla výše. Je nutné, aby dítě mělo svůj vlastní prostor a soukromí. Rodičům někdy může být toto šetření nepříjemné, nýbrž je to nutné.

- f) Pokud má rodič nového partnera, je nutné zjistit jeho vztah k dítěti a vztah dítěte k němu. Pokud s rodičem žijí i děti nového partnera, tak je nezbytné zjistit vzájemný vztah dětí. Toto zjišťování je poměrně časově náročné a vyžaduje pozorování, plánování a pravidelné vyhodnocování informací.**

Ne, toto nezjišťuji.

- g) Snažit se objektivně zjistit přání dítěte, jestli preferuje pobyt u některého z rodičů a z jakého důvodu. Pokusit se zjistit, zda není dítě ovlivňováno jedním z rodičů.**

Snažíme se zjistit přání v rozhovorech s dítětem. Někdy chce být dítě s oběma rodiči, tak je třeba zkoumat, u kterého rodiče se cítí lépe. Pokud se nám dítě jeví ovlivněné jedním z rodičů, provádí se znalecké posudky. Osobně se mi nelíbí, že rodiče jsou schopni takto své dítě ovlivňovat, ale co s tím my jako pracovníci OSPOD zmůžeme, my musíme pracovat se vzniklou situací tak, jak je. V rámci rozhovoru s dítětem se musíme zaměřit na otázku preference pobytu u rodičů a zjistit, kde chce dítě být a s kým. Vše se snažíme zjistit taktně a s trpělivostí.

- h) V případě, že by se dítě mělo stěhovat v důsledku svěřením do výchovy jednomu z rodičů ze svého současného bydliště, tak je velmi důležité zjistit postoj dítěte k této změně a jeho vazbu na prostředí, školu a kamarády.**

V případě stěhování je nutné pečlivě promluvit s dítětem a oběma rodiči a zjistit, jak se k tomu všichni zúčastnění staví. Je potřeba zohlednit vazbu dítěte na kamarády, školu, prostředí a jednat v zájmu dítěte. Postup se liší případ od případu, tam kde dítě spíše chce k rodiči, který bydlí jinde, probíhá to snadněji než tam, kde je dítě nerozhodné a dost dobře nerozumí tomu, co se děje. Stěhování by mělo proběhnout v tempu, jaké dítěti vyhovuje a mělo by si s sebou vzít všechny věci, které má rád.

- i) Pokud by mělo rozhodnutím soudu dojít k rozdělení sourozenců, a to i na základě dohody rodičů, je třeba zjistit postoje obou sourozenců a zmapovat možné dopady v důsledku rozdělení.**

U nás se snažíme sourozence nerozdělovat, pokud je to však nezbytné, samozřejmě jejich názor zjišťujeme. Informujeme je o možných důsledcích rozdělení, o důvodu, proč se tak děje a snažíme se hledat i pozitiva, která s tím mohou být spojena, že se budou moci sourozenci navštěvovat, a že není všem dnům konec. Pokud dítě situaci nezvládá dobře, můžeme poskytnout návazné služby psychologa a další.

6.1 V případě návrhu na střídavou výchovu je potřeba dle doporučení metodiky velmi pečlivě zjistit také:

k) Jestli dítě chápe pojem střídavé výchovy a jeho význam, jestli s takovým uspořádáním souhlasí a jestli už již byl podobný model rodiči zkušebně, na krátkou dobu např. o prázdninách, aplikován. Snažit se zjistit, zda má dítě výhrady k takovému uspořádání a pokud ano, tak z jakého důvodu.

Pokud je dítě ve střídavé výchově, promluvíme s ním o tom, co to znamená, a zjišťujeme pomocí rozhovoru, zda s uspořádáním souhlasí, co si přeje změnit nebo zanechat tak, jak je. Rozhovor je přizpůsobený věku dítěte, jak jsem uváděla výše a cílem je dítěti pomoci najít to, co by pro něj bylo nejvíce vhodné. To se může také zjišťovat tehdy, než je střídavá výchova nařízena. Případně mohou být zpracovány i znalecké posudky.

l) Postoje obou rodičů ke střídavé výchově. Pokud jeden z rodičů nesouhlasí, tak je potřeba důkladně prozkoumat z jakého důvodu a jaké jiné řešení navrhuje.

My provádíme rozhovor s rodiči o tom, co si myslí o střídavé výchově a jestli ji vidí jako vhodnou volbu péče o dítě. Stává se velmi často, že jeden z rodičů nesouhlasí (zejména matka, neboť chce mít dítě ve výlučné péči), v případě takových sporů jsou vypracovány znalecké posudky s cílem zjištění vhodnosti střídavé výchovy.

m) Pečlivě prošetřit obě místa, kde by dítě v případě střídavé výchovy bydlelo, vzdálenost míst, zázemí v obou místech, zda by mělo samostatný pokoj nebo část pokoje, jestli by si ponechávalo osobní věci na místě, jakou část věcí by si muselo stěhovat. Důležité je také zjistit, jestli by dítě mohlo docházet do stejné školy, jaká by byla vzdálenost z obou míst, zda by se mohlo věnovat koníčkům, kroužkům, mimoškolním aktivitám stejně v obou místech, pokud ne, jak by byla zajištěna návaznost.

Výše jsem uvedla, že bydliště obou rodičů prošetřujeme. Také tedy zázemí, školu a možnosti trávení volného času. Pokud tak není, snažíme se domluvit s rodiči na tom, aby toto zajistili a dítě tak nepřišlo o to, co má rádo a co ho baví. Důležité je nezpřetrhat vazby s kamarády, se kterými se dítě stýká, anebo

zajistit, aby je mohlo navštěvovat i po stěhování.

- n) Pokud by dítě mělo měnit školu, je potřeba pečlivě zjistit poměry ve škole a postoj k tomuto opatření, zajištění návaznosti výuky, vztah se spolužáky. Sociální pracovník při tomto zjišťování střídavé péče vyhodnocuje, zda je jednání rodičů v zájmu dítěte, a podle toho komunikuje, jedná, podává návrhy a podněty.**

Ano, máte pravdu, toto však bývá často problém, protože osnovy škol jsou různé, proto na rodiče apelujeme, aby se vyvarovali střídání dvou škol, je to pro dítě velmi zatěžující (dva kolektivy, dvoje osnovy, dvoje kroužky, dvě třídní učitelky...). Musí si zvykat na zcela nové věci, což pro dítě, kterému se rozvádějí rodiče, není snadné! Snažíme se, aby se jeden z rodičů přestěhoval blíže dítěti a druhému rodiči, aby nemuselo dítě navštěvovat dvě různé školy. Ale blíže tuto skutečnost nezkoumáme.

- o) Sociální pracovník se pokusí objektivně zjistit, jak spolu oba rodiče komunikují a zda jsou schopni se domluvit na zajištění střídání a zajistit výměnu informací o dítěti**

Toto je velmi zásadní aspekt pro střídavou výchovu a prošetřujeme jej skutečně velmi podrobně. Zaměřujeme se na komunikaci mezi nimi a na to, jak spolu rodiče vycházejí při probírání záležitostí týkajících se dítěte. Měli by se snažit o hladký průběh bez hádek, ale v praxi to může chodit rozdílně, to mi je jasné.

- 7. Je u Vás v práci k dispozici nějaká metodika, pomocí které se řídíte nebo jednáte podle svých zkušeností a subjektivního pocitu?**

Řídíme se platnými zákony a metodikami, účastníme se pravidelných školení a kurzů, které jsou zrovna nabízeny. Svou roli samozřejmě hrají i zkušenosti v této práci, které jsou nadmíru potřeba. Na prvním místě při práci v konfliktním rozvodu je objektivita a individuální přístup směrem k dítěti i rodičům a všem zúčastněným.

- 8. Myslíte si, že je během rozvodového řízení dostatečně hájen zájem dítěte?**

Myslím, že z naší strany ano, přičemž apelujeme především na rodiče, kteří jsou ve sporu, aby si to i oni uvědomili. To je první krok k dosažení dobré spolupráce

a zajištění psychické pohody dítěte. Bohužel ale rozvodové řízení je náročné a dítě potřebuje někoho, kdo jeho zájmy bude chránit, zastane se ho a vždy ho vyslechne. Jen tak se rozvod nezapíše jako nepříjemná událost v životě dítěte.

9. Máte pocit, že je této oblasti věnovaná dostatečná pozornost? Pokud ne, co by se mělo podle Vás zlepšit?

Myslím, že spíše ano, nemám moc výhrad. Snad jen zlepšit práci nebo služby určené rodině v rozvodu. Důležité je vysvětlovat rodičům, že pokud jednou společně počali dítě, tak je to závazek na celý život, doporučuji spíše pracovat s rodiči, aby si vztek nevylévali na dítěti. My ve své agendě toto neobsáhneme.

10. Říká Vám něco pojem Cochemská praxe?

Neříká.

Respondent č. 5

1. Kolik případů, které řešíte, souvisí s rozvodem?

Nevím, ale hrubým odhadem bych řekla, že tak kolem 70% tvoří případy, kde se řeší rozvod rodičů. V některých případech se s rozvody pojí ještě i jiné problémy. Některé rodiče řeší i záškoláctví svých dětí a například to dávají za vinu jeden druhému, že ho špatně vychovávají.

2. Co je podle Vás konfliktní rozvod?

Když se dva rodiče mezi sebou nedokážou dohodnout vůbec na tom, jak to bude vypadat, až se rozvedou. Jsou to pro mě rodiče, kteří hlavně řeší své osobní problémy, ale vůbec jim nejde o jejich dítě/děti. Nebo ne vůbec, ale rozhodně to není v jejich prioritním zájmu. Rodiče si někdy volí „dravé“ právníky, kteří je zastupují, a proto se někdy bohužel dočkáme u soudu spíše dramatického vystoupení, než důstojného vyřízení rozvodového řízení. Nikdy to není ideální, rozvod není jednoduchý nikdy, ale jsme rádi za každý případ, kdy jsou rodiče rozumní a dokážou najít společná řešení.

3. Převažují spíše nesporné rozvody nebo ty sporné popřípadě konfliktní?

Převažují díky bohu nesporné rozvody tak v 70% všech rozvodů, zbytek patří sporným, ale jeden sporný vydá za několik nesporných vzhledem k času a náročnosti.

4. Jak provádíte rozhovor s dítětem? Nejčastější otázky? V jakém prostředí?

Rozhovor provádíme na žádost soudu a to nejčastěji v kanceláři sociálního pracovníka. O provedení pohovoru vyrozumíme oba rodiče a oba se mohou v daném termínu dostavit. S dítětem pak děláme pohovor bez přítomnosti rodičů a rodičům podáme na závěr zprávu o průběhu pohovoru. Ptáme se například, co s rodiči ve volném čase podnikají, zda se aktivit účastní oba rodiče nebo spíše jen jeden, a jaký z nich; s kým dělají domácí úkoly; kdo ho vodí do nebo ze školy/školky; s kým chodí například k paní doktorce, s kým chodí nakupovat oblečení atd. Dbáme na to, aby ten rozhovor byl uzpůsoben věku dítěte. Těžké je to v okamžiku, kdy je dítě v pubertě a rodiče tzv. odsouvá na druhou kolej, rozvod pro ně může být zklamáním či selháním rodičů, proto je těžké posuzovat jejich reakce na rodiče, když každou chvíli ho „štve“ někdo jiný.

5. Jak získáváte a hodnotíte informace o rodině? (zdroje: rozhovor s matkou, otcem, šetření v rodině, rozhovor s dítětem)

Podle uvedených zdrojů, případně si vyžádáme zprávu od dětského lékaře, ze školy apod. Pokud jde, ale o sporné nebo konfliktní rozvody, obracíme se též i na policii a snažíme se spolupracovat s více subjekty zároveň. Nemůžeme dát jen na to, co vypozerujeme, protože rodiče se často snaží být velmi strojení a „házet“ špatnosti na toho druhého. Musíme posuzovat s více zdrojů.

6. Mám tady metodické doporučení MPSV pro sociální pracovníky, které uvádí, co by měl sociální pracovník do aktuální zprávy zahrnout a prošetřit. Jednotlivé body Vám přečtu a poprosím Vás o vyjádření, co v praxi prošetřujete, co ne a jakým způsobem.

- a) Prošetřit skutečné poměry v rodině. To znamená navštívit oba rodiče a udělat objektivní posudek a provést šetření o možnostech jejich péče o dítě a nespoléhat se jenom na výpovědi rodičů, kteří navštíví sociálního pracovníka v jeho kanceláři.**

Ano, ale navštěvujeme mnohdy pouze jednoho z rodičů, u nesporných rozvodů. Člověk, který dělá tuto práci, tak subjektivní pocity musí pryč. Je dobré se držet instinktu, nesmí však ovlivnit šetření apod. Do zpráv ze šetření to nepatří, musíme být objektivní. Při šetření zjišťujeme možnosti péče o dítě a probíráme rodinné poměry blíže.

- b) Prošetřit poměru u obou rodičů. Nestačí provést šetření pouze u toho, kdo žádá dítě do výchovy, ale i u druhého rodiče a to z důvodu, aby bylo později možné rozhodnout, který z rodičů má lepší předpoklady pro výchovu dítěte.**

Pokud oba chtějí o dítě pečovat, tak to tak děláme vždy. Jinak vždy u toho, u koho dítě zůstane na základě dohody v péči. Správně by se měly prošetřit poměry u obou rodičů nebo alespoň s oběma rodiči hovořit. Někdy je však těžké vzhledem k časové tísní navštívit obě domácnosti. Ale toto je hodně individuální – případ od případu.

- c) Prozkoumat možnosti a schopnosti osobní péče o dítě každého z rodičů a zjistit v jak velké míře by se na výchově dítěte podílely ostatní osoby - jako jsou prarodiče, starší sourozenci, nový partner, chůva. Je totiž velmi časté, že rodič požaduje svěřeni dítěte do výchovy, ale ve skutečnosti nemá na osobní péči čas.**

Ano, to je předmětem šetření. Pokud se opět jedná o sporné řízení, kdy například rodiče často poukazují na neschopnost druhého rodiče se starat, rozhodně zjišťujeme i podíly na výchově ostatních členů rodiny, či nových partnerů, prarodičů. Pokud prověříme a nezjistíme žádné nedostatky, pak nemáme důvod toto napadat, že ve skutečnosti rodič nemá čas a po rozvodu nemáme jak prověřit skutečnost. Muselo by přijít udání.

- d) Seznámit se s charakterem pracovní činnosti obou rodičů a s jejich časovými možnostmi. Je zcela zásadní, aby sociální pracovníci byli orientováni v daných rodinných poměrech.**

Ano, rozhodně a hlavně zjišťujeme časový rozsah jejich každodenních agend, abychom dokázali posoudit, jak opravdu jsou schopni se o dítě sami starat, aniž by dítě jakkoli strádalo. Pokud si nejsme jisti pravdivostí, můžeme požádat o součinnost školu a také se ptáme dítěte.

- e) Zmapovat bytovou situaci u obou rodičů, možnosti zázemí pro dítě, jeho vlastní pokoj a prostor pro zájmové činnosti.**

Ano. Chceme vidět, kde dítě tráví volný čas, když je doma, zda si má kde a s čím hrát, kde spí. Často se zaměřují na hygienu a bezpečnost prostředí, ve kterém se zdržuje. Při střídané péči je zejména zcela běžné, že to zkoumáme u obou rodičů.

- f) Pokud má rodič nového partnera, je nutné zjistit jeho vztah k dítěti a vztah dítěte k němu. Pokud s rodičem žijí i děti nového partnera, tak je nezbytné zjistit vzájemný vztah dětí. Toto zjišťování je poměrně časově náročné a vyžaduje pozorování, plánování a pravidelné vyhodnocování informací.**

Toto vždy neprověřuji. Jak říkáte, je to časově velice náročné a také je dost často možné, že děti partnerů, nejsou zrovna nadšené z nového přírůstku v rodině a chovají se často s negativním postojem, ale je to samozřejmě také dost individuální. Důkladnější pozorování si tedy žádají hlavně rodiny, kde nový partner rodiče již má děti.

g) Snažit se objektivně zjistit přání dítěte, jestli preferuje pobyt u některého z rodičů a z jakého důvodu. Pokusit se zjistit, zda není dítě ovlivňováno jedním z rodičů.

Ano zjišťujeme, ale šetrně. Nejde se dítěte narovinu zeptat, u koho chtějí být, může to být pro ně traumatické, mohou mít i pocit, že mohou odpovědět špatně, což samozřejmě v tomto případě by žádná odpověď nebyla špatná. Chceme, aby nám děti řekli, kde se cítí dobře, ale u sporných rozvodů může taky nastat situace, kdy dítě počítá s těmito otázkami a odpoví tak, jak jim řekl rodič – pod pohrůzkou, nebo naopak pod záminkou odměny. Není ale jednoduché tyhle figle rodičů rozpoznat. Snažíme se tedy spíš oklikami zjistit, kde by si přály být, ale zjistit to není opravdu jednoduché, tedy pokud nám to sami nechtějí sdělit, to se však často nestává. Děti, zejména malé, mají rádi oba rodiče. Pokud ale zjistíme, že by bylo dobré, aby tuto situaci zhodnotil někdo jiný, využijeme dětského psychologa, který vypracuje znalecký posudek, není to ale levná záležitost a takový posudek může trvat několik měsíců. Těžko pak říci, jestli toto je opravdu v zájmu dítěte.

h) V případě, že by se dítě mělo stěhovat v důsledku svěření do výchovy jednomu z rodičů ze svého současného bydliště, tak je velmi důležité zjistit postoj dítěte k této změně a jeho vazbu na prostředí, školu a kamarády.

Ne na toto není prostor. Ačkoliv se běžně říká, že malé dítě je více méně přizpůsobivé změnám a dokáže se rychle aklimatizovat, některé děti si hůř zvykají na nové prostředí a hledají třeba nové kamarády. Některým dětem nevádí, že jsou nějaký čas na jednom místě a někdy zase na jiném. Buď to to snášejí dobře, nebo ne. Můžeme pak rodičům doporučit, že pokud by to dítě snášelo opravdu špatně než přepokládalo i samo dítě, můžou navštívit psychologa, který si s dítětem o tom pohovoří a poradí. Někdy jde o banality, které stačí s dítětem probrat a je vše v pořádku.

- i) Pokud by mělo rozhodnutím soudu dojít k rozdělení sourozenců, a to i na základě dohody rodičů, je třeba zjistit postoje obou sourozenců a zmapovat možné dopady v důsledku rozdělení.**

Ano, zjišťujeme postoje všech, avšak tato situace nastává opravdu výjimečně, spíše vůbec, snažíme se tomuto opravdu vyvarovat. Pokud ale k obávanému rozdělení dojde, dbáme na hladký průběh rozdělení, dětem vysvětlujeme, proč se tak děje a jestli s tím vším souhlasí. Je třeba s dětmi probrat možné dopady situace, a pokud na to sami nestačíme, můžeme se obrátit na psychologa či jiné služby určené dětem v této situaci.

6.1 V případě návrhu na střídavou výchovu je potřeba dle doporučení metodiky velmi pečlivě zjistit také:

- a) Jestli dítě chápe pojem střídavé výchovy a jeho význam, jestli s takovým uspořádáním souhlasí a jestli už již byl podobný model rodiči zkušebně, na krátkou dobu např. O prázdninách, aplikován. Snažit se zjistit, zda má dítě výhrady k takovému uspořádání a pokud ano, tak z jakého důvodu.**

Ano, dítěti se snažíme vysvětlit, co to znamená a hlavně, co to značí pro něj osobně. Vše je třeba přizpůsobit věku dítěte a jednat s ním šetrně v tak choulostivé záležitosti. Je jasné, že pokud je dítě malinké, nebudeme mu definovat střídavou výchovu, ale řekneme mu, co bude následovat a proč a že ho oba rodiče mají rádi, i když spolu teď nebudou bydlet. Starších dětí se poptáme, zda s uspořádáním souhlasí a jestli se tak někdy v rodině už stalo. Pokud má výhrady, vyslechneme je, probereme s rodiči a zvolíme nejlepší postup v zájmu dítěte.

- b) Postoje obou rodičů ke střídavé výchově. Pokud jeden z rodičů nesouhlasí, tak je potřeba důkladně prozkoumat z jakého důvodu a jaké jiné řešení navrhuje.**

Ano, samozřejmě se ptáme rodičů, jak se staví ke střídavé výchově a pokud nesouhlasí, tak zjišťujeme, co jim vadí a jaké řešení by navrhovali. Je třeba se o tomto bavit, ještě než je střídavá péče nařízena a proto se s nimi o tom bavíme dříve.

- c) **Pečlivě prošetřit obě místa, kde by dítě v případě střídavé výchovy bydlelo, vzdálenost míst, zázemí v obou místech, zda by mělo samostatný pokoj nebo část pokoje, jestli by si ponechávalo osobní věci na místě, jakou část věcí by si muselo stěhovat. Důležité je také zjistit, jestli by dítě mohlo docházet do stejné školy, jaká by byla vzdálenost z obou míst, zda by se mohlo věnovat koníčkům, kroužkům, mimoškolním aktivitám stejně v obou místech, pokud ne, jak by byla zajištěna návaznost.**

Často je střídavá péče realizována v předškolním věku, kdy dvě MŠ nejsou až takový problém. V případě ZŠ, kdy má každá škola jiné vzdělávací plány, již nastávají komplikace. Rovněž vznikají problémy v oblasti mimoškolních aktivit, kontaktů s vrstevníky, kdy si dítě musí zvykat na nový kolektiv i ve škole a také na úplně nové prostředí. Pak je třeba zvážit, zda nepodat nový návrh na úpravu péče nezletilého dítěte. Je nutné se zabývat tím, aby dítě prospívalo, neztratilo kontakt s kamarády, se kterými se doposavad stýkalo a trávilo volný čas. Je tedy dobré hledat alternativy v blízkosti původního místa bydliště nebo nalézt nové v místě, kam se musí dítě stěhovat. Spoustu toho ověřuji, ale úplně vše ne.

- d) **Pokud by dítě mělo měnit školu, je potřeba pečlivě zjistit poměry ve škole a postoj k tomuto opatření, zajištění návaznosti výuky, vztah se spolužáky. Sociální pracovník při tomto zjišťování střídavé péče vyhodnocuje, zda je jednání rodičů v zájmu dítěte, a podle toho komunikuje, jedná, podává návrhy a podněty.**

Ne toto je v gesci rodičů. Rodiče jsou v tuto chvíli tím článkem, který by měl zafungovat a dítě podpořit a vysvětlit mu vše, co potřebuje a pomoci s učením.

- e) **Sociální pracovník se pokusí objektivně zjistit, jak spolu oba rodiče komunikují a zda jsou schopni se domluvit na zajištění střídání a zajistit výměnu informací o dítěti.**

Komunikujeme s rodiči a na základě rozhovorů s nimi poznáme, jak se k dítěti staví a jak s ním komunikují a chovají se k němu. Samozřejmě se rodiče mohou přetvařovat, ale je třeba to rozpoznat a požádat je, aby mluvili na

rovinu a upřímně, v zájmu dítěte. Je důležitá domluva a shoda na tom, jak pečovat o dítě a také by si rodiče měli vyměňovat informace mezi sebou, které zajistí, že střídavá péče nebude takovým strašákem pro ně i dítě.

7. Je u Vás v práci k dispozici nějaká metodika, pomocí které se řídíte nebo jednáte podle svých zkušeností a subjektivního pocitu?

Máme metodická doporučení, ze kterých vycházíme a také jezdíme na semináře, kde se dozvíme nějaké aktuality. Zkušenosti jsou v této oblasti sociální práce potřeba, ale jak jsem uvedla výše, člověk, který dělá tuto práci, se musí oprostit od svých subjektivních pocitů. Je dobré někdy dát na svůj instinkt, ten nesmí ale nijak zvlášť ovlivnit šetření a profesní záležitosti. Musíme být zcela objektivní jak k dítěti, tak k rodičům.

8. Myslíte si, že je během rozvodového řízení dostatečně hájen zájem dítěte?

U těch malých dětí, kdy se k tomu nemohou vyjádřit, to je poměrně problém. Často se setkáváme s tím, že jsou děti zmanipulované, což značí, že někdo nejedná v úplně nejlepším zájmu dítěte. Pak jsou často soudně ustanovení znalci, aby situaci v rodině rozklíčovali. Sami se snažíme pracovat a chránit přitom zájem dítěte, pak je na rodičích, zda se chovají stejně a dítěti co nejméně ubližují. Naopak by mu měli být oporou, protože právě kvůli nim dítě prožívá to, co prožívá.

9. Máte pocit, že je této oblasti věnovaná dostatečná pozornost? Pokud ne, co by se mělo podle Vás zlepšit?

Asi zejména mediace a více SP.

10. Říká Vám něco pojem Cochemská praxe?

Název je mi povědomý, ale vysvětlit a popsat bych ho nedokázala.

Respondent č. 6

1. Kolik případů, které řešíte, souvisí s rozvodem?

Přibližně těch 80% případů. V té části, kde pracuji je tzv. „pražská smetánka“ a tady těch rozvodů máme opravdu velmi hodně.

2. Co je podle Vás konfliktní rozvod?

Když se rodiče nejsou schopni domluvit, když to dítě používají jako prostředek k tomu, aby si mezi sebou vyříkali bolístky a zášť. Největší problém je v té komunikaci. Jeden z rodičů je ublížený a nechťejí spolu komunikovat ani ohledně dítěte. Ohledně úpravy poměrů podávají stále odvolání a putuje to od soudu k soudu. U „pražské smetánky“ to je hrozný. Dítě se nevyužívá jen jako nástroj k ublížení tomu druhému, ale i k získání většího majetku. Tam jsou ve hře obrovské majetky a výživné bývá kolem 100 000 Kč. Nejvíce to odnáší děti, na které se neberou ohledy a zapomíná se na ně.

3. Převažují spíše nesporné rozvody nebo ty sporné popřípadě konfliktní?

Spíše převažují ty sporné. Hlavně se řeší dlouhou dobu, tak možná proto mám ten pocit. Nejlepší je, když se to řeší mimosoudně.

4. Jak provádíte rozhovor s dítětem? Nejčastější otázky? V jakém prostředí?

Já teda volím neutrální. Mám ráda, když to dítě na to není připravené a když o tom neví. Zejména pokud je to sporný rozvod, tak ho rodiče na rozhovor zmanipulují. Většinou chodíme i do školy, tam to mám nejraději. Odpadá i to, že se nestresuje před rozhovorem zbytečně dopředu. První vedu rozhovor o běžných věcech, abychom navázali důvěru, a potom se ptám na to, jak vypadá jeho běžný život, co dělá s rodiči a podobně. Vyhýbám se přímým otázkám. Existuje kurz dětské malby a to ráda během pohovoru také využívám. Nakreslí rodinu nějakou formou a potom se ho na to postupně doptávám. Tohle mám vyzkoušené a je to dobré. V rodině dělám pohovor jen zřídka a v rodinách, kde jsem si byla jistá, že rodič nemanipuluje. Nebo si dítě pozvu k sobě na OSPOD.

5. Jak získáváte a hodnotíte informace o rodině? (zdroje: rozhovor s matkou, otcem, šetření v rodině, rozhovor s dítětem)

Širší rodina do toho moc zapojená není. Je to matka, otec, lékaři, instituce kam to dítě dochází. Někdy prarodiče volají a něco říkají, já ale s nimi komunikuju nerada, protože oni se spíš jenom pídí po informacích. A já je stejně sdělit nemůžu a oni se potom cítí ublíženi a dotčení. Názory prarodičů nejsou stejně objektivní. Jsou zapojeni jen v případě, kde nějaké ohrožení je a mluví se o možnosti umístění dítěte.

6. Mám tady metodické doporučení MPSV pro sociální pracovníky, které uvádí, co by měl sociální pracovník do aktuální zprávy zahrnout a prošetřit. Jednotlivé body Vám přečtu a poprosím Vás o vyjádření, co v praxi prošetřujete, co ne a jakým způsobem.

- a) Prošetřit skutečné poměry v rodině. To znamená navštívit oba rodiče a udělat objektivní posudek a provést šetření o možnostech jejich péče o dítě a nespolehat se jenom na výpovědi rodičů, kteří navštíví sociálního pracovníka v jeho kanceláři.**

Šetření provádíme vždy a záleží to na tom, jakou chtějí péči, jestli výlučnou nebo střídavou. Je to také na tom, co si vyžádá soud. Jinak sami z vlastní iniciativy to neděláme. Není na to kapacita.

- b) Prošetřit poměru u obou rodičů. Nestací provést šetření pouze u toho, kdo žádá dítě do výchovy, ale i u druhého rodiče a to z důvodu, aby bylo později možné rozhodnout, který z rodičů má lepší předpoklady pro výchovu dítěte.**

Udělá se to až v průběhu a to na žádost soudu. Protože se to časem mění a posudek musí být aktuální. Když přijde předvolání, tak nemá smysl to vyřizovat hned. Musí být staré max. 1 měsíc.

- c) Prozkoumat možnosti a schopnosti osobní péče o dítě každého z rodičů a zjistit v jak velké míře by se na výchově dítěte podílely ostatní osoby, jako jsou prarodiče, starší sourozenci, nový partner, chůva. Je totiž velmi časté, že rodič požaduje svěřeni dítěte do výchovy, ale ve skutečnosti nemá na osobní péči čas.**

Tohle se šetří podle toho, co ten rodič řekne. Ptám se, jestli bude mít čas se o to dítě starat, případně jak bude zajištěna jeho péče. U nikoho jiného se neptám, jen těch rodičů.

- d) Seznámit se s charakterem pracovní činnosti obou rodičů a s jejich časovými možnostmi. Je zcela zásadní, aby sociální pracovníci byli orientováni v daných rodinných poměrech.**

Ptám se, kde pracují a kolik času věnují dítěti a jestli by si mohli navzájem vypomoci, jestli je to jen trochu možné.

- e) Zmapovat bytovou situaci u obou rodičů, možnosti zázemí pro dítě, jeho vlastní pokoj a prostor pro zájmové činnosti.**

Ano to zjišťuji, díváme se na to, jak je ten byt dispozičně postaven, jaké je tam zázemí, jestli má dítě svůj koutek. Pokud jde dítě do výlučné péče, tak jenom u toho jednoho rodiče. Když je střídavá péče, tak u obou rodičů. Když druhý rodič nespadá pod náš OSPOD, tak předáme spis druhému OSPODu, kde rodič bydlí a ten jde udělat šetření. Je to zejména z finančních důvodů a z nařízení magistrátu. Tyhle výjezdy je stojí hodně a nemáme moc času, takže je to hlavně z úsporných důvodů.

- f) Pokud má rodič nového partnera, je nutné zjistit jeho vztah k dítěti a vztah dítěte k němu. Pokud s rodičem žijí i děti nového partnera, tak je nezbytné zjistit vzájemný vztah dětí. Toto zjišťování je poměrně časově náročné a vyžaduje pozorování, plánování a pravidelné vyhodnocování informací.**

Tohle nedělám. Ptáme se dětí při pohovoru, jak vychází s novými sourozenci. Je to o tom, co mi kdo řekne.

- g) Snažit se objektivně zjistit přání dítěte, jestli preferuje pobyt u některého z rodičů a z jakého důvodu. Pokusit se zjistit, zda není dítě ovlivňováno jedním z rodičů.**

To se snažíme. Je to obtížné. Hlavně je to o tom, jak se ti to dítě otevře. Některé jsou hodně uzavřené a jsou to zejména děti, které jsou ovlivňované

anebo cítí na sobě ten tlak. Nebo nechtějí ublížit ani jednomu z rodičů. Je to ale takhle bohužel postavené a na názoru dítěte hodně záleží. Vždy jeden z rodičů se cítí ublíženě a to dítě to ví a cítí. Spíš to poznám z rodičů během pohovoru a potom to vidím i na tom dítěti a používá slovíčka, které v normální mluvě nepoužívá.

- h) V případě, že by se dítě mělo stěhovat v důsledku svěřeni do výchovy jednomu z rodičů ze svého současného bydliště, tak je velmi důležité zjistit postoj dítěte k této změně a jeho vazbu na prostředí, školu a kamarády.**

Ano toto zjišťuji například ze zpráv ze školy. Ptám se na to i toho dítěte na jeho kamarády. Záleží na tom kolik je dítěti let. Zjišťuji i vazbu na kamarády. Zejména od dítěte a ze zpráv ze školy. Mám mustr na co se ptát ve škole a třídní učitel/ka vypracovává tu zprávu pro nás. Např.: zapojení do kolektivu, s kým tráví volný čas, s kým se baví.

- i) Pokud by mělo rozhodnutím soudu dojít k rozdělení sourozenců, a to i na základě dohody rodičů, je třeba zjistit postoje obou sourozenců a zmapovat možné dopady v důsledku rozdělení.**

To se dělat musí, ale snažíme se to nepřipustit. Nerad to dělá OSPOD a i soud. Neznám případ, kdy by to bylo dobře. Děti se potom dostanou do puberty a vnímají kdo co má. Já nemám to a to a on jo a začne jim to ten vztah narušovat. Když jsou větší a mají sourozence, tak počítají, kolik času rodič s dětma tráví. Sourozenci mají být spolu.

6.1 V případě návrhu na střídavou výchovu je potřeba dle doporučení metodiky velmi pečlivě zjistit také:

- a) Jestli dítě chápe pojem střídavé výchovy a jeho význam, jestli s takovým uspořádáním souhlasí a jestli už již byl podobný model rodiči zkušebně, na krátkou dobu např. O prázdninách, aplikován. Snažit se zjistit, zda má dítě výhrady k takovému uspořádání a pokud ano, tak z jakého důvodu.**

Pokud se jedná o střídavou péči, tak já její příznivec moc nejsem. Snažím se zjišťovat hodně. Záleží hodně na věku dítěte a na tom jak chápe časový pojem. Navrhuji, ať si rodiče najedou na zkušební režim už po prvním stání u soudu,

kdy ještě nebyl vydán rozsudek. Rozhovor s dítětem se dělá před tím a v průběhu střídavé péče. Za mě si myslím, že střídavka je pro dítě velmi zatěžující. Myslím si, že je lepší výlučná péče s nastaveným širokým stykem s tím rodičem. Špatné je, že je dítě pořád sbalené a pořád pendluje. Vídají se spíše po škole, ale spí jen u jednoho rodiče. Přesuny nejsou tak zatěžující jak u střídavky, to si stěhují úplně všechno a musí mít vše skoro dvakrát a děti to neunesou dobře. Každý rodič se jim věnuje jinak a děti potom neví, čí jsou a mají zmatek. Odborníci tvrdí, že střídavá péče je vhodná jen pro děti v určitém věku. Když jsou úplně malé, tak se to nedoporučuje, ve školkovém věku se to naopak doporučuje, potom zase ne a ve 14 letech už to dítě samo odmítne. U konfliktních rozvodů je to často střídavá péče. Když je matka našťve, tak chtějí tu výlučnou. Tatínkové chtějí spíše střídavou péči.

- b) Postoje obou rodičů ke střídavé výchově. Pokud jeden z rodičů nesouhlasí, tak je potřeba důkladně prozkoumat z jakého důvodu a jaké jiné řešení navrhuje.**

Střídavá péče je moje neoblíbená. Může to fungovat, když s ní souhlasí opravdu oba. Je to postavené na komunikaci mezi rodiči. Tu komunikaci může zajišťovat i třetí strana, třeba neziskovka nebo mediátor. Když jsou názory protikladné, tak soud nechává dělat znalecké posudky.

- c) Pečlivě prošetřit obě místa, kde by dítě v případě střídavé výchovy bydlelo, vzdálenost míst, zázemí v obou místech, zda by mělo samostatný pokoj nebo část pokoje, jestli by si ponechávalo osobní věci na místě, jakou část věcí by si muselo stěhovat. Důležité je také zjistit, jestli by dítě mohlo docházet do stejné školy, jaká by byla vzdálenost z obou míst, zda by se mohlo věnovat koníčkům, kroužkům, mimoškolním aktivitám stejně v obou místech, pokud ne, jak by byla zajištěna návaznost.**

Na tohle všechno se ptám, ale už se nám stalo, kdy to dítě jezdí z Ostravy do Prahy a střídá i školy každé dva týdny anebo je to po měsíci. Rodiče to dítě úplně zničí. Ale tohle myslím přiklepnul Ústavní soud - jak to postupuje na základě odvolání a přiklepnul to nejvyšší soud. Jako fakt není jich moc, ale jsou takové případy.

- d) Pokud by dítě mělo měnit školu, je potřeba pečlivě zjistit poměry ve škole a postoj k tomuto opatření, zajištění návaznosti výuky, vztah se spolužáky. Sociální pracovník při tomto zjišťování střídavé péče vyhodnocuje, zda je jednání rodičů v zájmu dítěte, a podle toho komunikuje, jedná, podává návrhy a podněty.**

Ano zjišťuji, informace dodává každý rodič zvlášť. Rodiče se informují o všem, co dítě bude zažívat, co to obnáší a co to může přinést a stejně si za tím rodiče stojí. Je to jejich dítě a my nemůžeme za to přijímat zodpovědnost. Je to jejich výchova, a když to takhle chtějí a soud jim to přiklepne, tak mi potom můžeme řešit jenom následky.

- e) Sociální pracovník se pokusí objektivně zjistit, jak spolu oba rodiče komunikují a zda jsou schopni se domluvit na zajištění střídání a zajistit výměnu informací o dítěti**

Během toho když mluvíš s rodičem a většinou před tím než dojde k soudnímu jednání. Když vidím, že špatně komunikují, tak jim doporučím rodinou terapii nebo mediaci. A pokud už tam tohle nepomáhá, tak používám neziskové organizace např. Dům 3 přání, se kterými mám dobrou zkušenost. Jde to poznat hned na začátku, ale je to to o tom, když ze začátku spolu nedokáží komunikovat, tak nevím, jestli se to dá potom upravit a zlepšit. Třeba komunikaci zajišťují babičky a dědečkové, tety a podobně. Pokud to jde, tak se volí někdo z blízkého okolí - většinou jsou nastaveni negativně k tomu druhému rodiči.

- 7. Je u Vás v práci k dispozici nějaká metodika, pomocí které se řídíte nebo jednáte podle svých zkušeností a subjektivního pocitu?**

Metodika existuje a řídíme se jí, ale pracovník vnímá ty věci jinak. Každý pracovník to má nastavené jinak. Jeden řekne, že je to dostačující a ten druhý řekne, že je to katastrofa. Ale to je něco co se nedá nastavit. Je to hodně o pocitu pracovníka. Pocházím z Ostravy a dělala jsem v neziskovce a tam jsme pracovali s OSPOD. V Ostravě je hodně sociálních případů a jsou tam části, kde je to horší a kde je to lepší. A pracovníce, které mají horší část, tak mají posunuté ty hranice. Když by byly dány stejně jako tady v Praze, tak tam nezůstane ani jedno dítě. Je potřeba to posoudit podle

toho na co je člověk zvyklí a myslím, že pokud to jenom trochu jde, tak by to dítě mělo zůstat v rodině, protože kdo mu dá tu mateřskou lásku. Jsme jenom lidi a myslím si, že člověk má právo mít své pocity a dojmy. Jako SP by se ale od toho měl člověk trochu oprostit.

8. Myslíte si, že je během rozvodového řízení dostatečně hájen zájem dítěte?

Myslím si, že se na to zapomíná. Myslím, že pokud se to táhne dlouho, tak se hodně řeší ty rodiče. Jsou tam posudky a řeší se kdo, komu, co a jak a na dítě se zapomíná. Když si ubližují a perou se o majetek, tak je to nejhorší.

9. Máte pocit, že je této oblasti věnovaná dostatečná pozornost? Pokud ne, co by se mělo podle Vás zlepšit?

Nemáme moc pravomocí, a když je máme tak nejsou vymahatelné. Když rodiče nechtějí, tak s nimi nic neuděláme. Hrozí i to, že dítě potom umístíme do neutrálního prostředí mimo rodinu, protože to dítě už je potom opravdu ohroženo. Kdy už dítě začne psychosomatizovat a začnou být viditelné psychické, fyzické problémy tak potom už to řekne rodičům a tak nějak se tím rodičům vyhrožuje, jak ze strany OSPODU, tak ze strany soudu. Ale moc na to neslyší. Když terapie není žádaná z obou stran, tak to nepomůže.

10. Říká Vám něco pojem Cochemská praxe?

Ne slyším to poprvé a ani od soudkyně jsem to neslyšela.